DOĞU PERİNÇEK

Aydın ve Kültür

KAYNAK YAYINLARI

Aydın ve Kültür

Birinci Basım: Nisan 1996
Genişletilmiş İkinci Basım: Mart 2002
Kapak: Kübalı ressam Alejandro Luis Garcia Chaple'in
Afrika kökenli Küba mitolojisinden esinlendiği eseri.
Başlık: "Yemaya. Tuzlu suların ve evrensel analığın Tanrıçası."
Teknik Hazırlık: Analiz Basım Yayın
Baskı: Analiz Basım Yayın
ISBN: 975-343-116-3
KAYNAK YAYINLARI: 181
ANALİZ BASIM YAYIN TASARIM UYGULAMA LTD. ŞTİ.
İstiklal Cad. 184/4 80070 Beyoğlu-İstanbul
web adresi: www.kaynakyayinlari.com
e-posta: iletişim@kaynakyayinlari.com
Tel: (0212) 252 21 56 - 252 21 99 Faks: (0212) 249 28 92

Aydın ve Kültür

GENİŞLETİLMİŞ İKİNCİ BASIMA ÖNSÖZ

Bu kitap ilk haliyle, Kasım 1995 ve Ocak 1996'da *Bilim ve Ütopya* dergisinin 17 ve 20. sayılarında, "Aydın Kavramına Sosyolojik Bakış" ve "Aydın Metafizikleri Üzerine" başlıklarıyla yayımlandı. Daha sonra Nisan 1996'da kitabın birinci basımı çıktı.

"Aydın ve Kültür" konusunda açıkladığımız görüşler üzerine bizim görebildiğimiz dört eleştiri yazısı yayımlandı. Tarih sırasıyla:

- Prof. Dr. İrfan Erdoğan, "Doğu Perinçek'in Aydın Metafizikleri Yazısı Üzerine";[1]

1 dergisi, sayı 22, Nisan 1996, s.40 vd.

- Çetin Veysel, "Aydın Metafizikleri" yazısında "İleri-Geri Diyalektiği Üzerine";[2]

2 dergisi, sayı 23, Mayıs 1996, s.4.

- Prof. Dr. Ali Akay, "Kant'ın Aydınlanması Işığında Doğu Perinçek'in Aydını";[3]

3 eki, sayı 329, 8 Haziran 1996, s.12 vd.

- Yine Prof. Dr. İrfan Erdoğan, "Doğu Perinçek'in Aydın Metafiziğine Bir Bakış".[4]

4 dergisi, sayı 84, Ocak 1997, s.25 vd.

Bu eleştirileri kaleme alan sayın yazarlara, aydın kavramını bu ikinci basımda tartışarak geliştirme fırsatı verdikleri için teşekkür ederim.

Elinizdeki ikinci basımda, "Aydının Üretim İlişkileriyle Bağı", "Dönekler ve Devşirmeler" ve "'Ulusal Kültür'ün Ulusal Kültürle Savaşı" başlıklı üç yeni bölüm var. Ayrıca içeriği etkilemeyen ufak tefek yazım değişiklikleri ve ekler yapıldı.

Ayrıca iki bilgi yanlışımı düzeltiyorum.

Biri, ilk basımın dokuzuncu sayfasında Yunanca teori sözcüğü ile ilah anlamındaki teo sözcüğünün aynı kökten geldiği hatasıdır. Farklı köklerden geldiğini daha sonra öğrendim. Teorinin sözcük kökeni konusunda, Prof. Dr. İonna Kuçuradis'in bilgisine başvurdum. Sağolsunlar, araştırdılar, seyretmekten geldiğini belirttiler. Yani bizim dilimizdeki nazariye gibi. Jaqueline Ticoche'nin Fransızcanın sözcükbilimi kitabında ise, teori'nin Grekçe theat (düşünme) sözcüğüyle aynı kökten geldiği belirtiliyor. Platon zamanından beri aklın düşünme eylemi ve eylemin sınanması anlamında kullanılıyor.[5] Diğer yanlışım ise şu: *Felatun Bey ve Rakım Efendi* adlı romanın yazarı, ilk basımın 40 ve 41. sayfalarında yazıldığı gibi Recaizade değil, Ahmet Mithat Efendi'dir.

5 Jaqueline Ticoche, s.489.

İkinci basım, derinleşen kriz koşullarında çıkıyor. Demek ki, devrimci aydının halkına ve ülkesine olan borçlarını ödeyeceği günler gelmiştir.

Devrimci aydın sorumluluğuna çağrıda bulunmanın tam zamanıdır.

I-İDEOLOJİK İNSAN: AYDIN

Aydın Kavramının Nesnelliği

Neredeyse üç ay boyunca, aydınlarımız *aydını* tartıştılar. Selim İleri'nin "Neden Eski Kültürümüz?" başlıklı yazısıyla başladı tartışma. Daha sonra benim okuyabildiğim, değerli yazarlarımız Melih Cevdet Anday, Enis Batur, Tahsin Yücel, Ahmet Cemal ve Ataol Behramoğlu, konuya değindiler.[1]

1 *Cumhuriyet* gazetesinde yayınlanan yazılar tarih sırasıyla şöyle: Seim İleri, "Neden Eski Kültürümüz?", 15 Ağustos 1995; Melih Cevdet Anday, "Eski Kültürümüz Dedikleri", 22 Ağustos 1995; Enis Batur, "Aydınca Tartışmak", 27 Ağustos 1995; Enis Batur, "Kimiz Biz?", 3 Eylül 1995; Selim İleri, "Önce 'Osmanlı Aydını Genç Yazar'", 12 Eylül 1995; Tahsin Yücel, "Yapay Aydın", 12 Eylül 1995; Ahmet Cemal, "Düşüncenin Evrimi ve Aydın Kimliği", 14 Eylül 1995; Ataol Behramoğlu, "Aydın Olmak", 16 Eylül 1995; Melih Cevdet Anday, "Değinmeler", 19 Eylül 1995; Selim İleri, "Eskiden Kültürümüz Yok muydu?", 19 Eylül 1995; Enis Batur, "Değişimin Farkında Olmak", 24 Eylül 1995; Selim İleri, "Peki, Düzmece Aydın", 26 Eylül 1995; Ahmet Cemal, "Biz, 20. Yüzyılı Neden Yaşayamadık?", 12 Ekim 1995.

Tartışmaya katılanların ortak yanı, aydını nesnel, bilimsel-sosyolojik bir kavram olarak değil; olumlu bir kavram, bir paye, bir değer yargısı olarak tanımlamaları. Böylece *metafizik bir aydın kavramı* çıkıyor ortaya. Oysa

bilimin, kendine özgü, nesnellik iddiası olan araçları ve kavramları vardır. Bilim, fizikötesi değildir; doğaötesi değildir; değer yargılarıyla yapılmaz.

Yalnız *aydın* kavramının değil, *kültür, düşünce, akıl* gibi *aydın* tanımıyla ilişkili kavramların da sık sık bilimin dışına taşınarak idealleştirildiği görülüyor. Öte yandan *ulusal-evrensel, Doğu-Batı* gibi karşıtlıklara da, tarihin ve nesnelliğin dışında içerikler veriliyor. *Aydın* merkezli bir idealizme tanık oluyoruz. Çok şaşırtıcı değil. Çünkü ülkemizde "Aydın Üzerine" tuğla gibi üç cilt kitap yazdığı halde, aydın kavramını fizikötesine taşıyanlar oldu.

Toplumumuzda ve kültür hayatımızda *aydın* kavramına olumlu bir anlam yüklenmesi yaygındır. Sıradan insanın dilinde, *aydın*'ın bilimdışı bir anlam içermesi olağan karşılanabilir. Ancak, kültür ve bilim üretimi, sıradan insanı izlemez. Tersine sıradan insanın söz dağarcığının, kültür ve bilim üretimini izleyerek zenginleşmesi ve olgunlaşması beklenir. Bilim adamı ve aydınların bir işlevi de, bu sürecin motoru olmaktır.

Sıradan insanın *aydın* kavramına nesnelliğin dışında olumlu anlam yüklemesi, biraz da bu kavramın sözcük kökeninden geliyor. Batı dillerinde *zihin, idrâk* ve *zekâ* kökeninden türetilen *intellectual* sözcüğü Türkçemizde *aydınlanmak* eyleminden türetilmiştir. *Aydın*'dan önceki *münevver* sözcüğü de öyleydi; *nurlu, aydınlatılmış, ışıklı* anlamına geliyordu. *Aydın*, Türkçeye bir bakıma *intellectual* sözcüğünün eşanlamlısı olmaktan çok, *münevver* sözcüğünün Türkçeleştirilmesiyle girdi. Aydın, *intellectual*'den değil, *münevver*'den geldi. Şöyle de denebilir: Türkiye'deki Aydınlanma hareketinin yetersizliği, *aydın* sözcüğüne de damgasını vurdu; nesnelliğe ve bilimselliğe vurgulu bir sözcük değil de, değer yargısı çağrıştıran bir sözcük dilimize yerleşti. Ama artık *aydın*, bizimdir, Türkçemizin kavramıdır; değiştirmeye gücümüz yetmeyeceğine göre, bu kavramı bilimsel içeriğiyle tanımlamak durumundayız.

Aydının Doğuşu

Aydın, üretim fazlasıyla birlikte doğmuştur. Üretim teknolojisini geliştirerek emeğin üretkenliğini artıran, örneğin demiri bularak sabana takan toplumlar, toprağı daha derinden sürdüler ve üretimde belli bir artış sağladılar. Eşitlikçi kabile toplumu, ürettiğinin hepsini tüketiyordu. Oysa bu kez tüketilmeyen bir fazla, bir değişim değeri yaratılmış oldu. Kabile aristokrasisi bu üretim fazlasına el koyarak hâkim sınıfa dönüştü. Veya bazı kabileler veya kabile toplulukları, diğerlerini yağmalayarak zenginlik elde ettiler. Bu üretim fazlası veya talanla elde edilen zenginlik, özel mülkiyetin, değişim değerinin, piyasanın, sınıfların, devletin, ordunun, ideolojinin, bilimin, sanatın, aydının, kısacası uygarlığın doğmasına yol açtı.

Üretim fazlası, toplumun bir kesimi için, üretim çalışması dışında *boş zaman* anlamına geliyordu. Bu *boş zaman*, üretim fazlasına el koyan sınıfa ve o sınıf adına politika yapan ve ideoloji üretenlere aitti. Kabile toplumunun eşitliği bozulunca, yeni hâkim sınıf açısından, eski eşit ve kandaş kabile üyelerine boyun eğdirmek sorunu da ortaya çıktı. Devlet ve ideoloji böyle doğdu. Eski kabile eşitlerini baskı altına alan yeni hâkim sınıf, bir yandan onları silahsızlandırıp kendi silah tekelini kurdu ve devleti yarattı; öte yandan ideolojisi aracılığıyla ezilenlerin yeni sınıflı topluma rıza göstermelerini sağladı. Devlet zorunu uygulayacak silahlı güç ve topluma boyun eğmeyi ideolojik araçlarla dayatan *aydın*, birlikte doğdu.

İlk Aydınlar: Enbiya ve Evliya

Aydın, doğuşundan bu yana toplumun temel sınıflarından biri değil, fakat o temel sınıflardan birine manevî üretimde bulunarak hizmet sunandır. Aydın, temel sınıfları belirlemez; temel sınıflaşmayla belirlenir. Bu açıdan aydın, kendi başına bir toplumsal kategori değildir, temel sınıflara bağımlı bir toplumsal katmandır.

Aydın, ilk sınıflı toplumlarda *din adamı*'ydı. Çünkü o zamanın hâkim ideolojisi, dindi. Bu nedenle düşünürlerin ve aydınların başlangıçta peygamberler ve rahipler olması doğaldır. Süleyman, Davud, Musa, İsa,

İbrahim, Muhammed ve yüz binlerce nebî ve resûl, gökyüzünden tebliğ getiren elçiler değil; fakat sınıflı topluma geçişi ideolojik alanda düzene sokan ilk aydınlar ve politikacılardır. Hz. Muhammed'in hadislerine göre, 124 bin nebî (peygamber) bulunuyor. Bu nebîler, aslında Ortadoğu'nun ilk sınıflı toplumlarının aydınlarıdır.

Bilimsel düşünce ve inanç, tarihsel olarak birlikte doğmuştur. İnançlar, gökten inmemişlerdir, insan zihninin ürünü olan düşüncelerdir. İlim ve felsefe, başlangıçta dinle iç içeydi ve toplumun sınıflara bölünmesini güvence altına aldı. Bu nedenle hâkim sınıf tarafından eleştiri dışında tutuldu. Zaten başlangıçta krallar, tanrıdır; peygamberdir ve rahiptir. Sınıflı toplumun ilk bütünlüklü düşünce sistemleri, dinsel dogmalardır. Hâkim sınıfların aydınları, bu dogmaları işlemiş ve pekiştirmişlerdir. Hâkim sınıf, bu hizmeti karşılığında aydının, enbiya ve evliyanın geçimini sağlar; ona, el koyduğu üretim fazlasının içinden bir miktar tahsis eder. *Üretim fazlası* ve *boş zaman*'la ortaya çıkan aydın, artı ürünün içinden bir şerefiye alır. İlk *aydın*, kapıkuludur; krallar ve aristokrasi sayesinde üretimin dışında kalır; boş zamana sahiptir ve bu boş zamanında felsefe, sanat ve bilimle uğraşır. Dolayısıyla bir üretim fazlasının ortaya çıkması ve bu sayede bazı insanların üretime katılmadan beslenebilmesi, felsefe, bilim ve sanatın da koşullarını yaratmıştır. İnsanlık, derin ve sistemli düşünmeyi, üretim fazlasına, boş zamana ve sınıflaşmaya borçludur.

Dinlerin *başlangıçta* sınıflaşmaya önderlik eden *ileri* bir rol oynamaları da buradan gelir. Kabilelerin birbirlerine baskın yapıp, birbirlerinin malını davarını götürdükleri ve birbirlerini öldürdükleri anarşi çağından, savaşta üstte kalanın diğerini öldürmeyip köleleştirdiği hukuk ve devlet çağına geçilmesi, yine de bir ilerlemedir. Uygarlık adı verilen bu ilerleme; din, felsefe, bilim ve sanatla birlikte aydının doğuşuna da neden olmuştur.

Dinlerin başlangıçtaki bu ileri işlevlerini, insan düşüncesinde bir sıçramaya eşlik etmelerinden de anlayabiliriz. Din, soyut düşüncenin başlangıcıdır; bu anlamda felsefe ve bilimin de başlangıcıdır.[2] Din, aynı zamanda soyut düşüncenin prangasıdır, zinciridir. Dün ileri olan, daha sonra geriliğin eksenini oluşturmuştur. Diyalektik!

2 Farklı görüş: Alâeddin Şenel, bilimsel düşünüşün burjuva sınıfıyla başladığını öne sürüyor. Şenel, sınıfsız toplumda büyünün, feodal toplumda dinsel düşünüşün ve burjuva toplumunda bilimsel

düşünüşün geçerli olduğu kanısında. Bkz. “Biyoteknoloji: Dinin Sonu mu?”, *Bilim ve Ütopya*, sayı 60, Haziran 1999, s.5 vd.

Kapitalizm, kuşkusuz bilimde büyük bir atılımın yolunu açtı; ancak bilimsel faaliyet, toplumun sınıflara bölünmesiyle birlikte başladı. Üretim fazlasının oluşması, hem dinin, hem de bilimsel faaliyetin koşullarını yaratır. Bu görüş için bkz. Doğu Perinçek, “Büyücünün Çocukları: Şeriat, Sanat ve Bilim”, *Papirüs*, sayı 18, Ağustos 198, s.4 vd.

İlkçağ ve Ortaçağın Muhalif Aydını

Nizamülmülk’ün *Siyasetname’*sinde yazar: Süfyan Sevrî adındaki âlim, “En iyi sultanlar âlimlerle düşüp kalkanlar, en fena bilginler padişahlarla birlikte olanlardır” diyor.[3]

3 Nizamülmülk, *Siyasetname*, çev. N. Bayburtlugil, Dergâh Yayınları, İstanbul 1981, s.92.

Doğrudur; hükümdar, bilgiye, dolayısıyla bilgine ve aydına muhtaçtır. Bilim ise, hükümdarın gölgesi altında özgürce geliştirilemez. Bu nedenle muhalif aydın, bizim Sinoplu büyük düşünürümüz Diogenes’in ağzından hükümdara (Büyük İskender’e) “gölge etme” demiştir.

İnsan, doğadaki zorunluluğu bildiği ölçüde özgürleşebilir. Bilmek ve özgürleşmek arasındaki bu ilişkiye, aydın iki cepheden tavır alır. Hükümdarın aydını, hükümdarın özgürlüğüne yetecek kadar ve hizmet ettiği ölçüde bilgi ve fikir üretmekle görevlidir. Toplumun özgürlüğü ise, hükümdara hizmetin bittiği yerde başlar. Bu nedenle ilkçağın ve ortaçağın sistemi, aydına tavrını, aydının hükümdara tavrına göre belirlemiştir. Hükümdarın özgürlüğünü, dolayısıyla sistemi aşan bilgi, zararlı bilgidir. Arap gezgini İbn Fadlan’ın aktardığına göre, bir Tatar atasözü, “Fazla şey bilirsen seni asarlar; çok alçakgönüllüysen, üstüne basarlar” diyor. Fakat daha ilginç olanı, Volga Bulgarlarının bilgili insana karşı tavrıdır. Bulgarlar, 11. yüzyılda zekâsı ve bilgisiyle dikkat çeken bir insan çıkınca, “Bu adam tanrıya hizmet etmeye daha lâyık” deyip, boynuna bir ip geçirip ağaca asıyor ve çürüyene kadar ağacın üstünde bırakıyorlar. Zeki Velidî Togan, bu uygulamayı, toplumun yeniliğe karşı aldığı önlem olarak yorumluyor.[4]

4 İbn Fazlan, *Seyahatnâme,* çev. Prof. Dr. Ramazan Şeşen, Bedir Yayınevi, 2. baskı, İstanbul 1995, s.60; Arthur Koestler, *Onüçüncü Kabile*, 2. baskı, Ada Yayınları, İstanbul 1977, s.43 vd.

Sınıflı toplum, hem bilgin ve aydını hizmete koşarak gelişmektedir, hem de kendisini bilginin muhalefetine karşı korumaktadır. Üstelik, çıplak zorun egemen olduğu bu toplumlarda, muhalefetin bedeli ağırdır. Bruno ve Galile gibi Batılı örnekleri biliyoruz. Derisi yüzülen Nesimi'ler gibi Doğulu örnekler de var. Osmanlı tarihindeki muhalif bilim adamlarının öykülerini, Adnan Adıvar'ın kitabından okuyabiliriz:

Derslerinde daha çok, dinin vicdan yönüne önem veren Molla Lütfî, dinsiz olduğu iddiasıyla, büyük meclis huzurunda yargılanır, iki yüz şahit dinlendikten sonra, bazı üyelerin muhalefetine rağmen, Hatib-zâde fetvasıyla 1494 yılında Sultanahmet Meydanı'nda idam edilir. Molla Lütfî, yargılanması sırasındaki savunmalarıyla etkili olur; ulemâ ve halk idam edilmesinden büyük üzüntü duyar.

Kanunî Sultan Süleyman'ın saltanatı sırasında, Kabız-i Acemî, İsa'nın Muhammed peygambere tercih edilmesi gerektiği görüşüyle ve diğer bazı iddialarla ortaya çıkıyor. Divan'a getiriliyor. Gösterdiği kanıtları Kadı-asker efendiler çürütemeyince, serbest kalıyor. Yargılamayı kafes arkasından dinleyen Padişahın müdahalesi üzerine ertesi gün tekrar yargılanıyor ve İstanbul Kadısının hükmüyle idam ediliyor.

İstanbul'da Behram Kethüda Medresesi müderrisi Nadajlı Sarı Abdurrahman, evrenin sonsuz olduğunu ve evrende doğa kanunlarının üzerinde olaylar cereyan edemeyeceğini belirtiyor; cennet ve cehennemi inkâr ediyor. Giordano Bruno'nun Roma'da yakıldığının ertesi yılı, 1600'de İstanbul'da darağacına çekiliyor.

Seyyid Mustafa, 1803 yılında bilimler üzerine Fransızca bir kitap yazar ve yayınlar. 1807 yılındaki gericilik hareketinde katledilir.

Bilim tarihiyle ilgili kitap yazan ve Reisülküttaplığa kadar yükselen yenilikçilerden Raif Mahmud Efendi de, 1807 yılında öldürülür.[5]

5 Abdülhak Adnan-Adıvar, *Osmanlı Türklerinde İlim*, Maarif Matbaası, İstanbul 1943, s.47, 98, 99 vd., 187 vd.

Aydın Kavramının Yapıtaşları: İdeoloji ve İşlev

Köle sahibiyle kölenin, toprak beyi ile bağımlı köylünün ve sermayedar ile işçinin kimliğini, *üretim sürecindeki yerleri* ve birbirleriyle ilişkileri belirler. İşçi, ücret karşılığında işgücünü sermayedara kiralar. Sermayedar, kiraladığı işgücünün ürettiği değerin bir bölümünü işçiye ücret olarak verir, geri kalanını ise sahiplenir. İşte bu ödenmeyen emeğe, artıdeğer veya kâr denir. İşçi ve sermayedarın sınıfsal konumlarını belirleyen, üretim sürecindeki bu karşıt yerleridir. Onların bu konumları nesneldir.

Aydınların durumu farklıdır. *Aydınlar*'ın sınıfsal konumlarını, işçi veya sermayedar gibi, üretim sürecindeki yerleri belirlemez. Başka deyişle *aydın* olmayı belirleyen nitelik, üretim sürecindeki konumdan gelmez; ideolojiden ve bilinçten kaynaklanır. Aydın, deyim yerindeyse, *ideolojik insan*'dır. *Homo economicus*'a nazire *homo ideologicus.*

İşçi ve sermayedar, hangi sınıfın üyesi olduklarını bilmeseler bile, o sınıfın üyesidirler. Başka deyişle işçinin veya sermayedarın bu ilişkiyi nasıl yorumladıkları, bu ilişki hakkındaki bilinçleri, onların sınıfsal konumlarını değiştirmez. Örneğin herhangi bir işçi, dünyaya burjuvazinin gözüyle baksa bile, işçidir. İşçinin ideolojik tavrı, işçi olduğu gerçeğini, onun sınıfsal konumunu değiştirmez. İşgücünü satan emekçi, ideolojik yönden burjuva konumunda olabilir; başka deyişle kendi sınıfının değil, karşıt sınıfın bilincini taşıyabilir. Örneğin bir işçi, tıpkı patronu gibi liberal düşünceyi savunabilir veya bir maraba, ağası gibi düşünebilir. Ancak o işçi, burjuvaca düşündüğü için burjuva olmaz. Yine o maraba, ağaca düşündüğü için toprak ağası olmaz.

Aydın ise, hangi ideolojinin *hizmetindeyse*, o ideolojiye sahip olan sınıfın aydınıdır. *Aydın*, ideolojisini belirlerken, sınıfını da belirlemiş olur. *Aydın*, ideoloji değiştirerek sınıfını da değiştirebilir. 1980'li yıllarda bunun birçok örneğini gördük. Dönekler, elbise değiştirir gibi ideolojilerini değiştirerek, sınıflarını da değiştirdiler.

1980 öncesinde bir emekçi hayatı yaşayan, işçi sınıfı davası için hapislere düşen kimi aydınların, ideolojik düzlemde karşı safa geçerek, nasıl sınıf atladıklarını gördük. İşçinin böyle bir "şansı" yoktur.

İşçi, bilinçli olsa da olmasa da işçidir. Marx, bu nedenle sınıf bilincine sahip olmayan işçi sınıfına *kendiliğinden sınıf (Klasse an sich)* demişti. Bilinçli sınıf ise, *kendisi için sınıf (Klasse für sich)'*tır. *Aydın'*ın farkı buradadır: *Kendiliğinden* aydın olmaz. Aydın, sınıf bilinçlidir. Aydının konumunu, ideolojisi belirler. Hemen belirtelim, bilinç ve ideolojiye olumlu içerikler yüklemiyoruz. Aydının bilincini ve ideolojisini, ezen sınıflar da belirleyebilir, ezilen sınıflar da.

Bilinç ve ideoloji yoksa, işçi vardır, ama aydın yoktur. Aydın, ürettiği düşün ve sanat eseriyle doğrudan ideolojik faaliyetin içindedir. Bu nedenle ideoloji, hiçbir sınıf ve tabakanın yapıtaşı değildir, fakat aydın takımının (inteligentsia) yapıtaşıdır. Başka deyişle, toplumsal sınıf ve tabakalar, toplumsal-ekonomik ilişkiler düzleminde oluşurken, aydın öncelikle ideoloji, kültür ve siyaset düzleminde oluşur; bu düzlemin unsurlarıyla tanımlanır. Elbette ideolojik-siyasal düzlem, belli bir toplumsal-ekonomik temelde var olur, ona bağlıdır.

Aydın, her zaman *kendisi için (für sich)'*dir; başka deyişle bilinçlidir ve siyasal alandadır. O kadar ki, aydın, sınıfsal konumlanmadaki nesnel yerini, kendi öznel seçişiyle, ideolojik-siyasal tavrıyla saptar. Elbette bu öznel seçiş, bu bireysel irade, belli toplumsal ilişkiler ve deneyimler zemininde ortaya çıkar, ancak yine de bireysel bir seçiştir, bireysel bir iradedir. Bireysel seçişin kendisi, nesnel-sınıfsal koşullar ve pratiklerle kuşatılmıştır ve nesnel bir toplum sahnesinde gerçekleşir. Bu anlamda nesnellikten bağımsız, toplumdan bağımsız bir seçiş yok elbette. Bu, ayrı bir konu.

Bir sanayici veya bir işçi de aydın olabilir. Ancak bu karakteri kazanması için, ekonomik düzlemdeki sanayici ve işçi konumunun ötesinde, ideolojik ve politik düzlemde kendi sınıfının toplum üzerinde hegemonya kurma çabasına yaratıcı veya önder olarak katılması gerekir.

Aydın, ideolojik bir safa girmenin ötesinde, bir *işlev* sahibidir. Aydın, bir sınıf adına düşünce ve sanat eseri üreterek, o sınıfın toplum üzerindeki ideolojik hegemonyasına veya siyasal yönetimine hizmet eder[6]

6 Bkz. Antonio Gramsci, *Aydınlar ve Toplum*, çev. Vedat Günyol-Ferit Edgü-Bertan Onaran, Alan Yayıncılık, İstanbul, Ekim 1985, s.31.

Bu açıdan siyasal partilerin merkezi ve yerel önderleri, kendi sınıflarının aydın kadrosu içinde yer alırlar.

Aydın ile Kafa Emekçisi Farkı

Kafa emekçisi ile aydın, hep karıştırılır. Bu nedenle, üretim faaliyetine ağırlıklı olarak zihinsel emekle katkıda bulunanları, aydın diye tanımlayanlar olmuştur. Bilindiği gibi, insan, hayvanlardan farklı olarak, tasarımlar yaparak (proje) faaliyette bulunur. "Düşüncenin karışmadığı hiçbir insan çabası yoktur."[7]

7 Gramsci, *age.,* s.26.

Aydın, üretim sürecine kafa emeğini kiralayarak katılan *kafa emekçisi'*nden farklıdır.[8] Bir mühendis, bir kimyager, bir doktor kafa emekçisidir; fakat sırf bu meslekleri nedeniyle *aydın* değildir. Çünkü mühendis ve kimyagerin kimliğini üretim sürecindeki yerleri belirliyor. Onlar, kafa emeklerini patrona ücret veya aylık karşılığında satıyorlar. *Aydın'*ın kimliğini ise, kafa emeğini satması değil, ideolojik faaliyeti ve sınıf mücadelesindeki işlevi belirler. Aydın da, bu ideolojik faaliyeti karşılığında bir ücret veya aylık alabilir, geçimini buradan sağlayabilir. Ancak onun *esas niteliği'*ni belirleyen, bu ücret veya aylık ilişkisi değil, ürettiği ideolojinin sınıfsal karakteridir. Ücretli bir aydın, burjuvazinin ideolojik hegemonyasına katkıda bulunuyorsa, artık ücretli emekçi değil, fakat burjuvadır. Kendisine ideolojik faaliyeti karşılığında verilen değer, emekçilerin ödenmeyen emeğinden ayrılan bir paydır, artıdeğerin bir parçasıdır. Veya bir hekim, hekimliğin ötesinde tiyatro eseri yazıyor veya toplumun ideolojik hayatına katılıyorsa, bu uğraşı hangi sınıf için yaparsa yapsın, aydındır. Politikacılar da, maddi değer üretimine katılmışlar, ancak sınıfların siyasal mücadelesindeki öncü konumlarıyla aydın sınıflamasına girerler.

8 Aydın ve kafa emekçisi kavramları çoğu zaman karıştırılıyor. Örneğin Sabri Ülgener, aydını "kafası ile iş gören, kafa ürünü ile geçinen kişi" diye tanımlıyor. Örnek olarak kafa emeğiyle geçinen meslek sahiplerini veriyor. Ancak aydının rolü ve işlevini tartışırken, daha doğru bir aydın kavramına ulaşıyor: "Kültür değişimine öncülük etmek; değişeni daha popüler ve yaygın hale getirmek; yeni bir zevkin ve üslubun öncülüğünü sürdürmek; halkın politik, sosyal tercihlerini etkilemek." (*Zihniyet Aydınlar ve İzmler*, Mayaş Yayınları, İstanbul 1983, s.65 vd.)

Batı'daki sosyoloji ve siyaset teorisinde aydın ve kafa emekçisi kavramları birbirinden ayrılıyor. Aydın kavramı, *intellectuell* sözcüğüyle karşılanırken, kafa emekçileri için İngilizcede *intellect workers,* Almancada *Kopfarbeiter* veya *intellektueler Arbeiter* terimi kullanılıyor.

Bu ayrımı yetmiş yıl önce Clara Zetkin, Komünist Enternasyonal'in V. Kongresinde yaptığı konuşmada titizlikle işlemiş. Bkz. Clara Zetkin, "Die Intellektuellenfrage", *Ausgewaehlte Reden und Schriften* içinde, Bd. 3, Berlin 1960, s.13.

Paul A. Baran da, aydın ile kafa emekçisini ayırıyor. Bkz. "Das Engagement des Intellektuellen", *Intellektuelle und Sozialismus* derlemesi içinde, Verlag Wagenbach, Berlin 1968, s.8. İngilizce aslı: "The Commitment of the Intellectual", *Monthly Review*, May 1961.

Şu çalışmaya da bakılabilir: Fritz Gloede, "Zur klassentheorethischen Bestimmung der neuen Mittelklassen und der Intelligenz", *Gesellschaft Beitraege zur Marxschen Theorie 3* içinde, s.80 vd.

Hilmi Yavuz, *entelektüel* ile *kafa emekçisi*'ni aynı anlamda görmekle birlikte, *aydın*'ı onlardan ayırıyor. (*Kültür Üzerine*, Bağlam Yayınları, İstanbul 1987, s.61 vd.)

İşçi ve sermayedar, nesnel olarak üretim sürecindeki konumları nedeniyle bir sınıfın üyesiyken; aydın, hangi sınıfın manevî değerlerini üretirse ve hangi sınıfın siyasal mücadelesine önderlik ediyorsa, o sınıfın üyesidir.

Aydınlar, kafa emekçileri gibi maddî üretime değil, manevî üretime katkıda bulunurlar. Ancak maddî ve manevî üretim, kimi zaman iç içedir. Örneğin bir binanın tasarımını çizen mimar, aynı zamanda estetik yaratıcılıkta bulunur, manevî bir değer üretmiş olur. Eğer bir mimar veya mühendisin esas niteliği, ideolojik, sanatsal, başka deyişle manevî değerler üretmekse, artık o kafa emekçisi olmaktan çok, sanatçıdır, aydındır. Çünkü ağır basan özelliği, maddî üretime kafa emeğiyle katılmak değil, fakat bir sanat veya düşün eseriyle manevî üretimde bulunmaktır. Her düşün ve sanat eseri, ideolojik bir bildiriyi, bu anlamda sınıfsal bir bildiriyi içerir. *Aydın,* yol ve köprü mimarı değil, ideoloji ve sanat mimarıdır; daha doğrusu bir sınıfın ideolojik hegemonyasının veya ideolojik muhalefetinin mimarıdır.

Aydınlara, ideoloji kuyumcuları da denebilir. Zihinsel ve sanatsal çabalarıyla belli bir sınıfın ideolojisini işler ve politikasını yürütürler. Teori, doktrin, program, politika, roman, resim, heykel, beste, her tür düşün ve sanat eseri, bu ideoloji kuyumculuğunun somut ürünleridir. Bu ürünleri, belli bir sınıf adına, o sınıfın dünya görüşünü bütün topluma mal etmek için, o sınıfın değerlerini bütün toplumun değerleri haline getirmek için üretirler. Teori için teori veya sanat için sanat yapılmaz. Teori de sanat da, toplumun dünyasını, herhangi bir sınıfın dünyasına eklemlemek, bağımlı kılmak için yapılır.

Aydın, özetle siyaset, bilim, düşün ve sanat faaliyetiyle kendi sınıfını seçen insandır. Manevî kültür üretiminin, maddî üretimden koparılması ve

bir grup insanın tekeline verilmesi, aydınlara özel ve ayrıcalıklı bir konum kazandırmıştır. Köle sahiplerinin, feodallerin ve burjuvazinin aydınları, ürettikleri ideoloji ve sanatla hem hâkim sınıfın yönetici konumunu hem de aydın olarak kendi ayrıcalıklı konumunu pekiştirmiş, manevî üretim ile maddî üretim arasındaki hiyerarşiyi katılaştırmışlardır.

Aydının Üretim İlişkileriyle Bağı

Prof. Dr. İrfan Erdoğan’ın bu kitabın birinci basımı üzerine *Bilim Ütopya* ve *Teori* dergilerinde yayımlanan eleştirileri, elinizdeki ikinci basımda aydın tanımını açmamız ve geliştirmemiz açısından yararlı oldu.[9]

9 Prof. Dr. İrfan Erdoğan, “Doğu Perinçek’in Aydın Metafiziğine Bir Bakış”, *Teori*, sayı 84, Ocak 1997, s.25 vd; “Doğu Perinçek’in Aydın Metafizikleri Yazısı Üzerine”, *Bilim ve Ütopya*, sayı 22, Nisan 1996, s.40 vd.

Erdoğan’ın eleştirisi, bizim üretim ilişkilerinden kopuk bir aydın tanımı yaptığımız, aydını üretim süreci dışına taşıdığımız üzerinde yoğunlaşıyor.

Öncelikle ve bir kez daha vurgulayalım, aydın takımı sınıf değildir; sınıfların öncü kesimleridir. Sınıflar, mülk sahibi ve üretici olarak üretim sürecindeki yerlerine göre tanımlanırlar. Ancak her toplumsal grup, doğrudan üretim sürecindeki konumuna göre tanımlanmaz. Örneğin gençlik de, toplumsal bir gruptur; ancak gençlik kavramını belirleyen, üretim sürecindeki yeri değil, fakat belli bir yaş kesitine ait olmaktır. Yine bürokrasi de, doğrudan üretim sürecindeki yeriyle değil, devlet aygıtında görevli olmasıyla tanımlanır.

Kuşkusuz aydın takımı ve bürokrasi, üretim ilişkileriyle *dolaylı* bağlantıyları nedeniyle gençlikten farklıdır. Aydın, belli bir sınıfın ideolojik ve siyasal öncüsü olduğu için, bu öncü konumu üzerinden üretim ilişkileri zemininde varolur. Bu, çok önemlidir. Aydını, üretim sürecinde mülk sahibi veya üretici olmasına bakarak değil, bu ideolojik-siyasal öncü konumunu belirleyerek saptarız. Sözgelişi sermaye sahibi bir aydın, sermaye sahibi olduğu için değil, öncü özelliği nedeniyle sermaye sınıfındandır. Hatta

sermaye sahibi bir aydın, eğer işçi sınıfının ideolojik-siyasal kadrosunda yer alıyorsa, artık proletaryanın aydınıdır. Örneğin Engels fabrikatördü ama burjuva sınıfından değildi, işçi sınıfının öncüleri arasında yer alıyordu. Yine Lenin ve Mao, hayatlarının büyük bölümünü profesyonel devrimciler olarak yaşadılar. Başka deyişle üretim sürecinde ücretli işçi olarak yer almadılar; geçimlerini üretim fazlası içinden aldıkları payla sağladılar. Bununla birlikte Lenin ve Mao, işçi sınıfının öncüsü içindeki konumlarıyla herhangi bir işçiden daha fazla işçi sınıfına aitlerdi. Tersi de olabilir. Bugün televizyonlarda veya gazetelerde çalışan yazar kadroları, ücretle çalışıyor olsalar da işbirlikçi burjuvazinin aydın takımı içinde yer alırlar. Veya işçi kökenli bir politikacı, ANAP, DYP gibi işbirlikçi burjuva partilerinde politika yapıyorsa, artık o işçi değil, fakat işbirlikçi burjuvazinin aydın takımı içindedir. Aynı şekilde padişahın verdiği şerefiye ve lütuflarla beslenen bir medrese alimi veya şair, emekçi değil, fakat feodal sınıfın aydınıdır.

İşte İrfan Erdoğan'ın, aydını üretim sürecindeki yerine bakarak tanımlama girişimi, bu gerçekler nedeniyle açıklayıcı olamıyor. Erdoğan, ideolojik ve siyasal düzlem üzerinden bir aydın tanımı yapmadığı için, aydını da burjuvaya ve işçiye indirgiyor. Sonuç olarak ortada aydın kavramı kalmıyor.

Aydını üretim sürecindeki yerine bakarak tanımlayanlar, aydın ile kafa emekçisini birbirine karıştırıyorlar. İrfan Erdoğan, bu nedenle "Aydın kapitalist sınıfa ait değildir" diyor. Gerçekten de üretim süreci içindeki yerine bakarsak, birçok burjuva aydınını emekçi gibi görebiliriz. Ama ideolojik ve siyasal kurmay içindeki rolüne bakarsak, onların burjuva aydını olduğunu görebiliriz.

Kafa emekçisi, üretim sürecine emekçi olarak katılır; bu nedenle emekçidir, ama aydın değildir. Herhangi bir kafa emekçisinin aydın olabilmesi için, belli bir sınıfın ideolojik, kültürel veya siyasal öncüsü içinde yer alması gerekir.

Aydını biz üretim süreci dışına taşıyor değiliz. Aydının kendisi üretim sürecinin dışında varolur; ancak onun üretim süreci üzerindeki etkisi herhangi bir burjuva veya işçiden çok daha belirleyicidir. Aydın takımı, bir sınıfın ideolojik hegemonyasının uygulayıcısı olduğu için, üretim sürecini ideolojik ve siyasal düzlem üzerinden bilinçli olarak yönlendirir. Oysa bir işçi veya sıradan bir burjuva, üretim sürecini ve üretim ilişkilerinin geleceğini aydınlar gibi etkileyemezler. Aydın, üretim süreciyle ideolojisi

ve siyasal konumu üzerinden ilişkilidir; sonuç itibariyle üretim ilişkileri zemini üzerinde oluşmuş sınıflardan birine bağlıdır. Ancak o sınıfa ait oluşunu, üretimdeki yeri değil, ideolojisi belirler.

Sınıflar, altyapı dediğimiz üretim ilişkileri temelinde oluşurlar. Ancak o sınıfların içinde yer alan her kesim, altyapı kavramlarıyla tanımlanmaz. Unutmayalım sistem, yalnız alt yapıdan oluşmaz. Üretim ilişkileri (altyapı) ile bu üretim ilişkileri temelinde varolan kültürel, ideolojik, siyasal kurum ve ilişkiler (üst yapı), hep birlikte sistemi (toplumsal kuruluşu) oluştururlar. Sınıfların bürokrasi ve aydın takımı gibi kesimleri, sistemin üst yapısına ilişkin özellikleriyle sınıfın bütünü içine girerler. Çünkü bürokrat ve aydının ayırdedici niteliği, üretim sürecindeki konumu değil, ideoloji ve siyaset düzlemindeki konumudur. Aydın veya bürokrat deyince kimsenin aklına, mülk sahibi veya ücret olması gelmez. Aydın deyince, zihnimizde hemen ideolojik işlev çağırışımı uyanır; bürokrat deyince de devlet aygıtını düşünürüz. Çünkü aydını ideolojik konumu, bürokratı ise devlet aygıtındaki konumu tanımlamıştır. İşte burada yeniden bir ayrım yapma gereği ortaya çıkar. Nasıl aydın ile kafa emekçisini birbirinden ayırıyor isek, bürokrat ile kamu emekçisini de birbirinden ayırıyoruz. Bürokrat, devlet aygıtında işlev sahibidir. Kamu emekçisinin özelliği ise, devlet denen işverene emeğini satıyor olmasıdır. Bu nedenle bürokrat ve kamu emekçisi, üretim süreci açısından birbirlerine benzedikleri halde, ülkemizde biri hakim sınıfa diğeri emekçi sınıflara mensuptur.

Aydını belirleyen belli bir ideolojiyi savunmak değil, o ideolojinin toplum üzerindeki hegemonya mücadelesine katılmaktır; yani öncü konumda yer almaktır. Bilinçli olmak aydın olmaya yetmez, aydın tanımına girebilmek için bilinç taşıyıcısı olmak gerekir. Bizim aydına “ideolojik insan” dememizin nedeni budur. Yoksa her insanın zorunlu olarak ideolojisi vardır. İrfan Erdoğan’ın aydın kavramını ortadan kaldıran teorisi, bilinç taşıma işlevine de yer tanımıyor; çünkü bilinçlenmenin kendiliğinden olduğu kanısındadır. Erdoğan, bu görüşünü en özlü biçimde şöyle ifade etmiş: “Bilinç üretimi aydınların bilinç üretimi içine sıkıştırılamaz. Sıkıştırılırsa elitizm olur.” Buradan da anlaşılacağı üzere Erdoğan’a göre, işçiler yalnız bakır tel üretmez, aynı zamanda kendi bilinçlerini de üretirler; yani dışardan bir “elitin” taşımasıyla değil, kendiliğinden bilinçlenirler. Oysa kendiliğinden bilinç her zaman varolan ideolojik hegemonya alanı içine

sıkışmış olan bilinçtir; işçi sınıfının burjuva bilincidir. Devrimci bilinç ise, sınıfa öncüleri, yani aydınları aracılığıyla götürülür.

Görüldüğü gibi, Erdoğan, bilincin "mülkiyet ve egemenlik ilişkileri içinde" otomatik kazanılacağı kanısındadır.[10] O zaman aynı "mülkiyet ve egemenlik ilişkileri içinde" olan işçilerden bir kısmının burjuva bilinçli bir kısmının proleter bilinçli olması nasıl açıklanacaktır?

10 Prof. Dr. İrfan Erdoğan, "Doğu Perinçek'in Aydın Metafiziğine Bir Bakış", *Teori*, sayı 84, Ocak 1997, s.30.

Dostumuz, bilincin sınıfa dışardan taşınacağını kabul etmiyor. O nedenle bilinç taşıyıcısı işlevini, yani öncü işlevini de kabul etmiyor. O zaman aydın diye bir şey kalmıyor ortada. Aydın, kafa emekçisine indirgeniyor. Ayrıca, sistemlerin ideolojik hegemonya aygıtları ve kurumları da anlaşılmaz hale geliyor.

Dahası, İrfan Erdoğan, "kendiliğinden işçi de olmaz" diyerek,[11] Marx'ın "kendiliğinden" (in sich) kavramına bilimin dışından bizim bilmediğimiz bir anlam yüklüyor. Erdoğan'ın mülkiyet ilişkileri sürecinde otomatik olarak kazanılan bilinç anlayışı nedeniyle bilinçli-bilinçsiz işçi ayrımı da ortadanr kalkıyor.

11 Aynı yerde, s.35.

Oysa "Kendiliğinden işçi" olur ve bugün işçinin çoğunluğu kendiliğinden işçidir. Üretim sürecinde işgücünü ücret karşılığı satan emekçi, "kendiliğinden işçi"dir. O işçinin "kendisi için işçi" (für sich) olabilmesi için öncü (sınıfın aydın müfrezesi) tarafından bilinçlendirilmesi gerekir. Öncüsü (aydınları) olmayan bir işçi sınıfı yüzlerce yıl aynı mülkiyet ilişkileri içinde yaşasa, devrimci bilinçli işçi haline gelmeyecektir.

Son olarak şunu da eklemeliyiz: Biz, aydının ideolojisini "özgür" olarak seçtiğini söylemiyoruz. Tam tersine bu iradenin belli toplumsal ilişkiler yumağı içinde oluştuğunu vurguladık; ancak bu konuya girmedik. Aslında "özgür seçim" kavramının kendisi, gerek Ali Akay gerekse İrfan Erdoğan'ın yükledikleri içeriğiyle bilimsel değildir. Her seçim, en sonunda toplumsal ilişkiler zeminindedir; tarihsel sahneyle çerçevelenmiştir; tarihseldir.

İdeolojik Arenanın Gladyatörleri

Aydın, ideolojiler dışında veya ideolojiler üstünde duramaz. Bu açıdan aydın, sınıfsız toplumdaki büyücüden farklıdır. Büyücünün ideolojisi yoktu. Çünkü o zaman ne sınıf vardı, ne de ideoloji. Aydın, toplumun sınıflara bölünmesiyle ve ideolojiyle birlikte ortaya çıktı.

Herhangi bir aydın için, ezenlerin ya da ezilenlerin aydını olmak dışında üçüncü bir seçenek yoktur. Aydın, verili bir toplumda toplumsal ilişkilerin belirlediği temel sınıflardan birinin safındadır. Bu temel sınıfların dışında ideoloji yaratma iddiaları, bütünüyle metafiziktir. Düşün ve sanat yaratıcıları, ne kadar güçlü yaratıcılar olurlarsa olsunlar, yeni bir ideoloji yaratamazlar. Çünkü yeni bir üretim tarzı, yeni bir sınıf yaratamazlar. Ancak çağlarının toplumsal ilişkileri temelinde var olan ideolojilerden birine katılırlar. O ideolojiyi işler ve zihinsel çabalarıyla yeniden üretirler (düşün eseri) veya insan duygularını belli bir ideolojiye göre yönlendirirler (sanat eseri).

İdeoloji ile tez, ideoloji ile doktrin veya ideoloji ile düşün sürekli karıştırılır. İdeoloji ile siyaset de karıştırılır. Doktrinler, eserler, tezler, düşünceler ve siyasetler, kuşkusuz bir sınıfın ideolojisi zemininde, ancak bireysel faaliyetle üretilirler. İdeoloji ise, bir düşünürün veya düşünür grubunun eseri değildir; bir sınıfa ait değerler sisteminin bütünüdür. İdeoloji, belli bir düşünür tarafından icat edilmez; doktrin ve teoriden farklı olarak, ait olduğu sınıfla birlikte tarih içinde oluşur, o sınıfın girdiği üretim ilişkileri temelinde filizlenir ve serpilir. İdeoloji, toplumsal ilişkilerin biçimlendiği tarihsel süreçte, yaşanan maddî hayatla bağlantılı olarak, manevî hayat düzleminde yeşerir; manevî kültür, sanat, ahlâk, hukuk ve siyasetle aynı düzlemi paylaşır (üstyapı).

Herhangi bir aydın, belli bir zihinsel üretimde bulunduğu anda, belli bir ideolojiyle bağlantısını da ortaya koyar. O bağlantı, daha önce hayatın içinde deneyimle ve kültürel birikimle kurulmuştur. Ancak belli bir ideolojik safa katılma olgusu, eserle açıklanır.

İdeoloji, sınıflara ait olduğu için, aydın da sınıflara aittir. Üstelik aydının konumu, herhangi bir insandan daha yayılmacı, daha dayatmacı, daha savaşçı ve daha etkilidir. Çünkü bütün sınıflar, kendi değerlerini aydınları

aracılığıyla yayar ve etkili kılarlar. Aydınlar, bu anlamda sınıfların ideoloji ve siyaset arenasındaki gladyatörleridir.

Köle sahibi efendiler, toprak beyleri, burjuvazi, ezilen sınıflar ve işçi sınıfı, bütün sınıflar; kültür ve sanat faaliyetini kendi aydınları aracılığıyla yürütürler. Örneğin 1640 İngiliz, 1789 Fransız ve 18. yüzyıl sonundaki Amerikan devrimlerinde, burjuvazinin siyaset, kültür, sanat ve düşün yapıcılarına bakınız; banker, sanayici, tüccar veya müteahhit değillerdir. Ya kimlerdir? Aydınlardır. Bizde Selçuklu ve Osmanlı dönemine, Jön Türk Devrimi ve Kemalist Devrim'e bakınız, yine öyle.

Hâkim Sınıf Aydınının "Asil Yalanları"

Romalıların dediği gibi, "Culus regio, elus regio". Türkçesi: "İdeoloji, hüküm sürenlerin peşinden gider." Büyük imparatorluklar kuran Arap, hiç Romalıdan geri kalır mı, o da hikmet sahibidir: "Mülûkün sözü, sözlerin mülûküdür."[12] Hükümdarların sözü, sözlerin hükümdarı oluyor. Melik (hükümdar) sözcüğünün, mülk kökünden gelmesi de önemli. Bir teorik saptamadır bu. Tarih boyunca efendinin sözü, sözlerin efendisi olmuştur.

12 Sabri F. Ülgener, *Zihniyet Aydınlar ve İzmler*, s.101, dipnot 7.

Marx ve Engels, sınıflı toplumun bu gerçeğini, *Alman İdeolojisi'*nde çok güzel açıklamışlardır: "Her çağın hâkim fikirleri, o çağın hâkim sınıfının fikirleridir. Yani, toplumun hâkim *maddî* kuvveti olan sınıf, aynı zamanda, onun hâkim *manevî* kuvvetidir."[13]

13 Marx-Engels, *Alman İdeolojisi Feurbach*, çev. Selahattin Hilav, Sosyal Yayınlar, İstanbul 1968, s.83 vd.

Türkçede Marx ve Engels'in *Alman İdeolojisi Feuerbach* adlı eserlerinin Sevim Belli tarafından yapılan bir çevirisi daha var: Sol Yayınları, 1. baskı, Ankara, Eylül 1976.
Her iki çeviri de eksik. Biri eserin bazı bölümlerini dışarda bırakırken, diğeri başka bölümlerini atlamış. Okuyucularımıza her iki çeviride de 83. sayfada başlayan bölümü incelemelerini hararetle öneririz.

Her hâkim sınıf, maddî üretim süreci yanında manevî üretim sürecini, başka deyişle zihinsel üretim sürecini de denetler. Yalnız düşünce ve bilim

değil, sanat da bu zihinsel üretimin, başka deyişle manevî üretimin parçasıdır. Maddî üretim araçlarının mülkiyetine sahip olan sınıf, toplumdaki zihinsel, manevî üretim araçlarını da *esas olarak* denetler. Her üretim tarzı, yalnız silah zoruyla değil, aynı zamanda ideoloji aracılığıyla güvence altına alınır ve istikrar sağlar. Hâkim sınıf, kendisini hâkim sınıf kılan üretim ilişkilerini geliştiren ve koruyan bir ideolojiye sahiptir. İşte o ideolojiyi, hâkim sınıf adına işleyenler, düşün ve sanat ürünleriyle toplumun zihnine yeniden ve yeniden yerleştirenler, hâkim sınıfın aydınlarıdır.

Her hâkim sınıf, aydınları aracılığıyla kendi çıkarını toplumun bütününün çıkarı olarak gösterir. Toplumsal gerçek, ideoloji düzlemine, hâkim sınıfın çıkarına göre baş aşağı yansıtılır; böylece yanılsamaya dönüştürülür. Eski Yunan'da köleci hâkim sınıfların filozofu Eflatun, *Cumhuriyet* adlı eserinde, yöneticilere, topluma hükmetmek için, "asil yalanlarını" yaymalarını öğütlemişti.[14]

14 Aktaran Maurice Cornforth, *Bilgi Teorisi*, çev. H. Selman, Maya Yayınları, İstanbul, Nisan 1975, s.89.

Bu "asil yalanları" üretmek, hâkim sınıf aydınının işlevidir. Düşünür ve sanatçılar, Marx'ın belirttiği gibi, sınıflarının kendi kendisi hakkındaki yanılsamalarını geliştirip yetkinleştirmeyi başlıca geçim kaynağı yapmışlardır.[15]

15 Marx-Engels, *Alman İdeolojisi Feurbach*, çev. Hilav, s.85 vd.

"Bağımsız" ve "Özerk" Aydın

Ülkemizde ilginç aydın manzaralarıyla karşılaşıyoruz. Bakıyoruz kimi aydınlar, hem Kemalist hem sosyal demokrat. Kimileri ise, hem demokrat hem sosyalist. Öte yandan hem liberal hem muhafazakâr, hem demokrat hem dinci olanlar da var.

Oysa aynı anda iki koltukta oturulamaz. Demokratlık başka bir sınıfın (devrimci çağdaki burjuvazinin) ideolojisidir, Sosyalizm başka bir sınıfın (işçi sınıfının).

Bu tür ideolojik karmaşa, bakkal için, kahveci için, sıradan insan için olağandır; ancak aydın için aydın niteliğini zedeleyen bir kimlik bunalımı anlamına gelir. Çünkü aydın, yukarda gördüğümüz gibi *ideolojik insan*'dır. İdeolojisi sisli aydınların aydın karakterleri yeterince oluşmamış, yeterince olgunlaşmamış demektir.

Ne var ki, ideolojik konumu bulandırmak, burjuva aydınının bir özelliği haline gelmiştir. Düşün ve sanat alanındaki aydın, sermayeden daha bağımsız konumlarda görünmeye çalışır. Onlardan böyle yapmalarını özellikle burjuvazi ister. Çünkü burjuvazi, ezdiği ve sömürdüğü sınıfları, aydınlar aracılığıyla ideolojik denetim altına alır. Sermaye sınıfı, piyasanın değerlerini halka kazık gibi dayayan bir düşün ve sanat üretimiyle bunu başaramaz. Burjuvazinin ideolojik hegemonyasını, ancak burjuvaziden "özerkmiş" gibi görünen, hatta burjuvaziye karşı sevimli yaramazlıklar yapan ve kimi zaman "kafa tutuyormuş" gibi davranan bir aydın takımı gerçekleştirebilir. Geniş emekçi kitleler ve küçük burjuvazi, aydınlar aracılığıyla kendi gerçeklerinden koparılır ve büyük sermayenin değerleriyle bütünleştirilirler.

Prof. Dr. Ali Akay, bu kitabın ilk basımına "bağımsız aydın" konumundan itirazlarda bulundu. Ali Akay'a göre, entelektüel, "ideolojilerin etkisi altında kalmaz", ideolojilerden ve sınıflardan "bağımsız"dır; ideolojilerin ve yönetimlerin "vesayeti altında değildir"; "kendi beğenilerini, kendi anlakını, kendi aklını kullanır."[16]

16 Ali Akay, "Kant'ın Aydınlanması Işığında Doğu Perinçek'in Aydını", *Cumhuriyet* gazetesi, *Kitap* eki, 8 Haziran 2001. Ali Akay'ın "kendi aklı", "kendi beğenisi", "kendi anlakı" kavramlarına ileride "Aydın Metafizikleri" bölümünde, "Düşüncenin ve Aklın İdealleştirilmesi" başlığı altında yeniden değineceğiz.

Bırakalım aydını, sınıflı toplumun oluşmasından beri, ideolojilerin etkisi altında kalmayan, ideolojilerden bağımsız olan insan yoktur. Çocuk bile insan ilişkileri dairesi içine girdiği andan itibaren ideolojinin etki alanına da dahil olur. Kuşkusuz ideolojiden bağımsız canlılar vardır, fakat onlar insan değil, örneğin çayır kuşları, merinos koyunları ve maydonozlardır. Hele aydın, yaptığı her işte, attığı her adımda ideolojinin vesayeti altındadır. Aydının faaliyeti, ideolojinin dışında ve üstünde olamaz. Aydın bu faaliyette, "kendi aklını, kendi beğenilerini, kendi anlakını" hep verili ideolojik zemin üzerinde kullanır. Toplumla, varolan üretim ilişkileriyle, varolan uygarlıkla belirlenmiş olan bu zeminin dışında ve üstünde bir akıl,

bir beğeni ve bir anlak yoktur. Varolan uygarlığa ve hakim ideolojiye muhalefet dahi, yine o uygarlıkla ve hakim ideolojiyle ilişki içindedir. Çelişki de bir ilişkidir ve çelişmenin karşıt kutbu tarafından belirlenmiştir. Örneğin kapitalist uygarlık ve ideolojiye karşıtlığın aklı veya beğenileri, kapitalist toplumda boy verir; köleci veya feodal toplumda ortaya çıkmaz. Ali Akay'ın "bağımsız", "özgür" ve "özerk" aklı da, hepimizin aklı gibi bu toplumun hakim ya da muhalif ideolojisi zemininde işler, ne kadar yaratıcı olursa olsun o zeminden bağımsız değildir; bağımsız olması mümkün değildir. Örneğin Karl Marx, 5. veya 17. yüzyılda değil, 19. yüzyılda ortaya çıktı. Çünkü Marx'ın teorisinin hayat bulması için, sanayi devriminin yaşanması, işçi sınıfının serpilmesi, İngiliz ekonomi politiğinin, Alman felsefesinin ve Fransız sosyalizminin ortaya konması gerekiyordu. Ali Akay'ın savunduğu Kant'ın Akılcılığı da, örneğin Eski Yunan'da veya Arap uygarlığı döneminde değil, burjuva devrimleri çağında ortaya çıkmıştır. Bütün felsefî akımlar gibi, Kantın Akılcılığı da tarihseldir. Kant'ın kendisi de, ideolojilerden bağımsız, ideolojilerin etkisi dışında ve özerk değildi. "Bağımsızlık" ve "özerklik" iddiası, aslında en bağımlı aydınların özelliğidir.

Burjuvazi, dikkat edilirse, "bağımsız" ve "özerk" görünümlü aydınlara değer verir ve onlara üretim fazlasından daha büyük paylar ayırırlar. Piyasanın değerlerini ve hâkim sınıfların hegemonyasını kaba saba savunan aydın ve sanatçılar, daima ikinci-üçüncü sınıf aydın işlemi görürler. Burjuva ideolojisini, muhalif havalarda, daha üstü örtülü ve daha incelmiş bir estetikle yayan aydın ve sanatçılar, el üstünde tutulur. İtibar ve ödüller onlar içindir. Bu tür aydınlara, Hasan Yalçın'ın deyişiyle, bir "aydın rantı" sağlanmıştır. Çünkü onlar, var olan sistemi, toplumun zihninde ve duygularında yeniden üretme görevlerini daha hissettirmeden yapmaktadırlar.

Bulanık mesaj, içerikten kopuk biçimsel atraksiyonlar, özel bir anlaşılmama gayreti, içeriksizliğin süslenmesi; bütün bunlar, "bağımsız" düşünür ve sanatçının numaralarıdır. Ve "bağımsız" aydın numarası, bir burjuva numarasıdır.

Kendilerini ideolojiüstü ve "bağımsız" ilan eden bütün aydınlar, bütün düşün ve sanat adamları, aslında ezen sınıfların aydınlarıdır. Türkiye'de burjuvazinin "bağımsız" aydını için çeşitli mevziler oluşturulmuştur.

Revizyonizm, Anarşizm, Nihilizm, Feminizm, Yeşilcilik, Devrimci Demokratlık gibi tavırlar, böyledir.

Sistem, Aydın Takımını Döneklerden Devşiriyor

Altanlar'dan Cengiz Çandar'a kadar sistemin entel kadrosuna bakınız, bütünüyle döneklerden oluşuyor. Bugün mafyalaşan acente sınıfı, ideolojik hegemonya görevlilerini bir zamanların sosyalist aydınlarından devşirmiştir. Dünya tekellerinin küreselleşme saldırısıyla birlikte, büyük sermaye çevrelerinde ve muhafazakâr mahfillerde yetişmiş aydınlar görevden alınmış, ön cepheye Marksizmden dönmüş entel tayfası sürülmüştür.

Bu olay, sistemdeki yapı değişikliğiyle birlikte yaşandı. 1990 öncelerine kadar Türkiye'nin hâkim sınıfı, malî sermayenin, sanayicilerin ve tüccarların iri kıyımlarından oluşuyordu. Artık ülkemiz yönetimi, uluslararası kara para krallarının, dünya tefecilerinin, uyuşturucu ve silah kaçakçılarının, hortumcunun, dolar ve borsa vurguncusunun eline geçmiştir. Bunlar, üretimi örgütlemiyor, üretileni yağmalıyor. Bu nedenle yeni yönetici sınıfımız, dünya mafyasının acentesi konumundadır.

Büyük sermayenin vatanı vardı, ama küreselleşmiş mafya vatansızdır. Yeni hâkim sınıfın paraları kıyı bankalarındadır; yatırımları, uyuşturucu ve silah işinedir, kara para aklayan kumarhaneleredir ve televizyon şirketlerinedir.

Ülkeden ipini koparmış olması, hâkim sınıfın ideolojisini ve entel takımının karakterini de belirliyor.

Büyük sermaye, aydın kadrosunu kendi kurumlarında, üniversitelerinde, Aydınlar Ocağı'nda vb yetiştiriyordu. Mafya ise, entel takımını döneklerden oluşturuyor.

Küresel sistem, ideolojik cephede bu milletin üzerine dönekler dışında hangi aydını sürebiliyor?

Mafyalaşan sistemin devşirmeler dışında bir entel kadrosu bulunmuyor. Çünkü burjuva aydını, vatana millete kurşun sıkma işini üstlenemiyor.

Onun vatanla milletle kanbağı vardır. Devşirme ise, devrimci ideolojiden, üretimden, o üretimi gerçekleşiren emekçiden, üretimin coğrafyası olan vatandan, milletten koparılmıştır. Dönek, eskiden ağacın dalıydı; artık kırılmış bir daldır, bir sopadır; kimin elindeyse o elin devamı olmuştur.

Herhangi bir burjuva aydınına “kahrolsun bağımsızlık” diye bağırttırabilir misiniz? Herhangi bir burjuva bilimadamına “Türklerin Kurtuluş Savaşı’yla Anadolu’yu yeniden işgal ettikleri” türünden teorileri seslendirtebilir misiniz? Türklerin “kıçını sıkarak yaşayan mesleksiz bir millet” olduğu tezlerini, hangi burjuva sosyal bilimcisi piyasaya sürebilir? Eşcinselliğe övgüler, ensest ilişkiye ve sübyancılığa güzellemeler döktürecek burjuva yazarı nerede?

Burjuva aydını, bu küresel mafya görevlerini yapamadığı için gözden düşmüştür; emekliye sevk edilmiştir. Dönek ise, ipini satmış, dizgininden boşanmıştır; kuralsız mafyanın tam aradığı personeldir.

Devşirme entel, vatansız ve kuralsız mafyanın tetikçisi olarak, “modern burjuvaziyi” de eleştiriyor. Çünkü “modern burjuvazi” küresel diktayı kurmada mafya kadar gaddar davranamıyor ve küresel mafyanın Ankara’yı ele geçirme savaşına ayak uydurmakta zorluk çekiyor:

> “Modern burjuvazi, meşru hakkı olan yönetimi paylaşmak için yumruk indiremiyor.
>
> “Ekonomik dinamizmini politikaya tahvil edecek iradeyi ortaya koyamıyor.
>
> “Dolayısıyla Brüksel’i fetheden burjuvazi Ankara’da yelken mayna ediyor.
>
> “OYSA, modern sermayenin artık kendi hakkını söke söke alması dayatıyor. (…)
>
> “Üstelik, şimdi en demokratik katman niteliğini de hakeden bu öncü kesimin arkasında ona müttefik sınıflar ve kısmî bir ‘intelligentsia’ da saf tutuyor.”[17]

17 Şahin Alpay, Hadi Uluengin ve Gülay Göktürk’ün yazıları, *Milliyet*, 8 Temmuz 1995; *Hürriyet*, 20 Temmuz 1995.

Kendilerini burjuvazinin aydınlarından “kısmî bir intelligentsia” diye ayıran dönekler, ayrım çizgisini de belirliyorlar. Devşirme takımı, sermayenin “evrensel dil konuşan dünyasına” bağlılıkla iftihar ediyor; kirli para sahiplerine, sermaye sınıfının diğer kesimlerine karşı cihat açma öğüdünde bulunuyor.

Döneğin bir görevi de, yeni dönekler için bir model oluşturmaktır. “Emperyalizme karşı yazmalar çizmeler gençlik yıllarında” olurmuş. Ama “zamanla bilgi ve görgüleri artmış”, artık bırakalım evrensel sermayeyi, açıktan açığa ABD Büyükelçisini, CIA’nın masumiyetini ve ABD’nin özgürlükçülüğünü savunacak kadar imanlı, tutarlı ve cesur olmuşlar![18] Ağabey ve abla olarak, bütün dönek adaylarına sundukları istikbal budur.

18 Hadi Uluengin, *Tempo,* 2 Ağustos 1995.

Dönekler içinde büyük burjuva ailelerden gelmeyenlerin önemli eksikleri, dünya merkezlerinin hegemonyasını gizleyecek entelektüel ve bilimsel incelikten yoksun olmalarıdır. Devşirildikleri için köksüzdürler, büyük sermayenin tecrübe birikimini almaya vakit bulamamışlardır. Hele Bilimsel Sosyalizme o zapt edemedikleri kinleri yok mu, büyük sermayenin intelligentsia ölçülerine sığmıyor. Bunlar, intelligentsia’dan çok, erketeciye, tetikçiye veya özel tim görevlisine benziyorlar. IMF uzmanlarından çok, IMF’nin Siyasî Şube memurlarını, Dünya Bankası’nın gorillerini, mafyanın tetikçilerini çağrıştırıyorlar. Hürriyet gazetesinin bir yazarı, “Hadi Uluengin’e niçin maaş veriliyor sanıyorsunuz, onun görevi işareti aldığı zaman Doğu Perinçek’e küfretmektir” diyor.

Dönekler, çok önemli bir gerçeği ispatladılar: Bilimsel Sosyalizmden dönen, vatandan da dönüyor. Bilimsel Sosyalizme düşmanlık, vatan ve millet düşmanlığına dönüşüyor. Bu da bir tunç kanunu, işte örnekler:

Ahmet Altan: “Vatan nedir ki, Yemen de vatandı, vatan nihayet coğrafyadır. Ben vatanı bir kiraz ağacına ve kadın memesine satarım.”[19]

19 CNN-Türk’te Hakkı Devrim’in Ahmet Altan ile söyleşisi, Ağustos başı, 2000; Ahmet Altan ile “Ortak Bir Zekâ Sorunu Var” başlıklı söyleşi, *Ülkede Gündem* gazetesinin eki, 15 Ağustos 1998. Neoliberal döneklerin vatansızlık edebiyatının eleştirisi içn bkz. Doğu Perinçek, *ÖDP’nin Kimliği*, 3. basım, Aralık 1998, s.98 vd; Asaf Güven Aksel, “Kiraz Ağacı ve Kadın Memesidir Vatan”, *Papirüs*, sayı 18, Ağustos 1998, s.2 vd; Tunca Arslan, “Bir Düşünsel Hastalık: Vatansızlık”, *Papirüs*, sayı 19, Eylül 1998, s.2 vd.

Çetin Altan’ın Türklere ilişkin tanımı: “Kıçını sıkarak yaşayan mesleksizler.”[20]

20 *Sabah,* 7 Temmuz 2000.

Yine Çetin Altan’dan Türkçeye idam fetvası: “Eğer Türkçe dili de, 100-200 yıla kadar dünyadan silinecekse, bunu engelleme olanağı yok

gibidir."[21]

21 *Sabah,* 6 Temmuz 2000.

Oral Çalışlar'ın duygu zenginliği: "Bu ülkenin yurttaşı olmaktan derin bir utanç duyuyorum."[22]

22 *Cumhuriyet,* 2 Ağustos 2000.

Murat Belge'nin zor durumlar için çaresi: "Rodos'a kaçarım."[23]

23 Murat Belge, Samanyolu Televizyonu'nda Etiyen Mahçupyan'ın yaptığı görüşme.

Oral Çalışlar'ın yakın silah arkadaşı Cengiz Çandar'dan Türk Silahlı Kuvvetleri hakkında bir kuvvet değerlendirmesi: "Kurşunları bile kalmamış."[24]

24 *Yeni Şafak,* 3 Nisan 2001.

Çetin Altan'ın, ABD gizli servislerine çağrısı: "Türk Ordusu'nun komutanları hakkındaki gizli belgeleri açıklayın ve onları 'okka altına götürün.'"[25]

25 *Sabah,* 17 Haziran 2000.

Cüneyt Ülsever'den bir meydan okuma: "Amerika, Türkiye'ye karşı 'Seve Seve-1 modeli'nden sonuç almayınca, artık zorla zorla anlamına gelen 'SS-2' modelini uygulayacak![26]

26 *Hürriyet,* 28 Mart 2001.

Ertuğrul Özkök'ün ABD-Türkiye kuvvet ilişkileri konusundaki düzeyli değerlendirmesi: "Amerikalı sarışının 'cinsel organı', esmer ve kıllı Türkün 'cinsel organı'nın iki misli büyüklükteydi."[27]

27 *Hürriyet,* 1 Nisan 2001. Bu konudaki eleştiri için bkz. Doğu Perinçek, "Ertuğrul Özkök'lerin Harp Oyunu", *Aydınlık,* 8 Nisan 2001.

Çetin Altan'dan kaostan çıkış reçetesi: "Ülkemize müdahale edecek olan NATO orduları 'Türkiye'yi sütliman yapacak.'"[28]

28 *Sabah,* 21 Aralık 2000.

Çetin Altan'dan bir heyheylenme: "Dış dinamik iç dinamiğe bin basar."[29]

29 *Sabah,* 23 Haziran 2000.

Temel sloganlarını da buraya kaydedelim: "Kahrolsun bağımsızlık" (Ahmet Altan)

Dönek takımının tarih bilgisi de küresel mafyanın ihtiyaçlarıyla belirlenmiştir.

Bülent Uluer'in Kurtuluş Savaşı analizi: "Büyük Kurtulamayış Savaşı, enteresan bir savaş. Kurtuluş diye başlayan ama kurtulamamış olarak biten bir savaş. İkinci İnönü Savaşı diye bir savaş yok. Üç kişi ölmüş, zaten birisi sütçü beygirinden düşmüş. Böyle bir savaşın uyduruk olduğunu, artık bu resmî tarihten vazgeçmek gerektiğini anlamalıyız.[30]

30 Bülent Uluer'le röportaj, *MK* dergisi, sayı 1, 15 Nisan 1996, s.28.

Halil Berktay'ı "uluslararası bilim adamı" düzlemine çıkaran, Türk vatanı konusundaki parlak teorisi: "Anadolu Türkler için normal bir vatan gibi görülür. Fakat 1915'te Anadolu Türkler tarafından bilinmezdi. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Türkler burayı tekrar işgal etti."[31]

31 Halil Berktay'ın ABD'nin Chicago şehrinde yapılan kapalı bir "Ermeni Soykırım" toplantısında söyledikleri için bkz. http:// www.omroep.nl./human/tv/muur/artikel chgo.htm. Aktaran Arda Odabaşı, "Cumhuriyet İdeolojisi Yıkıcılığı ve Halil Berktay", *Teori,* sayı 141, Ekim 2001, s.54 ve *Aydınlık,* sayı 745, 28 Ekim 2001.

Yine Halil Berktay'a göre, Türk Kurtuluş Savaşı'nın sonuçları: "Türk Kurtuluş Savaşı, Küçük Asya'da bir Rum katliamına yol açtı."[32]

32 *Aydınlık*, sayı 758, 27 Ocak 2002, s.21.

Dikkat edilirse, dökülen kanların sorumlusu, Yunan ordularının Anadolu'yu işgal girişimi değil, fakat Türklerin vatanlarını savunmalarıdır.

Taner Akçam'a Alman servislerinin ısmarladığı ulusal devlet değerlendirmesi: "Bu coğrafyanın ve Avrupalı olmayan bütün milletlerin başına gelmiş en büyük felâket ulus- devlettir."[33]

33 *İdea Politika*, Haziran, Temmuz, Ağustos 2000, sayı 6.

Oral Çalışlar'ın Cumhuriyet Devrimi'ne ilişikin "sıfır noktası"ndaki analizi: "Türkiye ulusal devleti, 'Ermenilerin ve Rumların soykırımı sürecinde' kurulmuştur."[34]

34 Oral Çalışlar'ın, Ermeni Diasporası Araştırmalar Merkezi'nin (CRDA-EDAM) 17 Haziran 2000 günü Paris'te düzenlediği sempozyuma sunduğu bildiri için bkz. *Aydınlık*, sayı 714, 25 Mart 2001.

Paris'ten ilan edilen bir "ulusal devlet" tahlili de Ragıp Zarakolu'dan: "Türkiye'de üniter ulusal devlet kurmanın bedeli, soykırım, etnik arındırma, zorla göç ve zorla asimilasyon oldu."[35]

35 Ragıp Zarakolu'nun, Ermeni Diasporası Araştırmalar Merkezi'nin (CRDA-EDAM) 17 Haziran 2000 günü Paris'te düzenlediği sempozyuma sunduğu bildiri için bkz. *Aydınlık*, sayı 714, 25 Mart 2001.

Taner Akçam'ın, Türkiye'nin devrimci kadrolarının tarihsel devamlılığına ilişkin nazariyesi: "Ermeni soykırımını yapanlar ile Türkiye Cumhuriyeti'ni kuranlar, aynı devrimci kadrodur."[36]

36 Taner Akçam'ın *İnsan Hakları ve Ermeni Sorunu* başlıklı kitabının temel tezi budur. İmge Kitabevi, İstanbul, Mart 1999.

Bu kozmopolit entel kadrosuna tek tek bakınız, hepsi kırk yaşından sonra dönek olmuştur. Kırk yaşından sonra kişilik değiştirmişlerdir. Kırk yaşından sonra sigara değiştirir gibi ideoloji değiştirmiş, vatan değiştirmiş, millet değiştirmiş, kozmopolit ve liberal olmuşlardır.[37]

37 Bir de sağlam duruşlu proleter devrimci aydın var. 1980'li yıllarda Erkan Yücel'le karşılaşan biri, "Siyasetten ne haber, yoksa sen de bıraktın mı?" diye sorar. Erkan Yücel'in cevabı şöyledir: "Siyaset sigara mı, bırakılsın."

Döneklikleri iyi incelenmelidir.

Yeni bir fikir mi keşfetmişlerdir?

Hayır, yeni bir hayat keşfetmişlerdir.

Yabancı elçiliklerin müştemilatındaki ve büyük holding patronlarının, kalem odasındaki hayatı keşfetmişlerdir. Yabancı devletlere, CIA'ya ve BND'ye, mafyaya, kara para aklayıcılarına hizmet sunmayı keşfetmişlerdir.

Tecrübeleri de özetlenebilir: Önce Turgut Özal'a yağdanlık deneyiminde pişmişlerdir. ABD marifetiyle başbakan yapılan Çiller'i "muhteşem lady" diye övmeyi, Çevik Bir'e dalkavukluğu öğrenmişlerdir.

Döndükten sonra, hemen yeni konumlarına uygun "kişisel tarih"lerini hatırlarlar. Gülay Göktürk, sistemin yanına geçince, AFS'li (American Field Service) olduğunu, kişiliğini Amerika'da okurken bulduğunu anlar.[38]

38 *Yeni Yüzyıl*, 7 Ekim 1996.

Cengiz Çandar, Amerikan Koleji'nde aldığı kültürün genlerine işlediğini saptar.[39]

39 *Sabah*, 4 Ağustos 1998.

Genlerine kadar Amerikancı, genlerine kadar Avrupacı olmuşlardır.

Devşirmelik, yalnız bir entel durumu değil, aynı zamanda bir örgütlülük durumudur; ABD ve Avrupamerkezli kurumlardan, SüperNATO'dan güdülürler. Bir ağızdan konuşur, bir kalemden yazarlar.

Devşirmeler, bir atanmışlar kadrosudur: Dünya sermayesine bağlı büyük patronların gazetelerinde, cibiliyeti belli vakıflarda, Helsinki Muhipler

Cemiyeti ve Sınırsız Gazeteciler türünden Batı devletlerinin güdümündeki kuruluşlarda görevlendirilmişlerdir.

Paris'te, Miami'de, Mülheim'da, Chicago'da, Erivan'da, bütün "Ermeni Soykırımı sempozyumları"nda, Kıbrıs'ı Avrupa'ya ilhak toplantılarında, uluslararası Kürt konferanslarında, habitatlarda mabitatlarda hep bunlar vardır; sepet gibi oradan oraya taşınırlar. Kurulmuş oyuncaklar gibi kendi ülkelerine kendi milletlerine düşmanlık yapmaları için kürsülere çıkartılırlar. CIA'nın "Think Thank" dediği kuruluşlarda, Graham Fuller ve Paul Henze türünden CIA istasyon şeflerinin rahlei tedrislerinden geçirilirler; hatta Washington'lara götürülür, orada Alan Makovski'lerden son özel derslerini alırlar. Almanya'da Alman istihbaratına bağlı Orient Institut (Doğu Enstitüsü) Şefi Udo Steinbach'lar ve Kafkas Masası Şefi Tessa Hoffman'lar tarafından eğitilirler.

Küreselleşen dünyada birinci görevleri; vatanı, milleti, ülkeyi, bağımsızlığı, ulusal devleti, Kemalist Devrim'i, Kurtuluş Savaşı'nı, Türk Silahlı Kuvvetleri'ni, Türkçeyi, sosyalizmi, ne kadar devrimci önder varsa hepsini, Atatürk'ü, Lenin'i ve Mao'yu, Türkiye'ye ve devrimciliğe ait ne varsa aşağılamaktır.

İkinci görevleri ise, Amerikan ve Avrupa emperyalizminin ne kadar kiri varsa, beyazlatmak, parlatmak, yaldızlamaktır.

Son mertebeleri, CIA güdümündeki "think-thank kuruluşları"na kadrolu olarak kapağı atmak ve doğrudan serviste bulunmaktır. Örneğin Cengiz Çandar, bu mertebeye ulaşmış, ABD'de Birleşik Devletler Barış Enstitüsü'nde (USIP) ABD Gladyosunun beyin takımına çömezlik yapmaktadır.

İşin bir de parasal cephesi var. CIA'nın güdümündeki vakıflar, AB fonları hep dönekleri beslemektedir.

Ertuğrul Kürkçü'nün "şerefiyesi", yalnız bir işte 650 bin avrodur (2002 yılı başındaki değeriyle yaklaşık 1 trilyon lira).

Başında Oğuzhan Müftüoğlu'nun bulunduğu ÖDP'lilerin TAV adlı vakfına, "Kürt mülteciler konulu insan hakları şebekesini kurmaları için" AB'den 842 milyar lira ödeniyor.

Nadire Mater'in, Mehmetçiği aşağılamak için CIA güdümlü Mc Arthur Vakfı'ndan aldığı para ise 59 bin dolar.

Murat Belge'nin arpalığı ise Helsinki Muhipler Cemiyeti'dir. Bu cemiyet bilindiği gibi devlet güdümlüdür; Avrupa devletlerinden fonlanmaktadır.

ABD'nin CIA denetimindeki "Human Rights Watch" adlı vakfından dolar alanların listesinde ise şu isimler boy gösteriyor: Ahmet Altan, Ertuğrul Kürkçü, Oral Çalışlar, Abdurrahman Dilipak, Nadire Mater, Şanar Yurdatapan, Ali Bayramoğlu, Koray Düzgören, Ragıp Duran, Eşber Yağmurdereli, İlker Demir, İsmet İmset, Fikret Başkaya, Haluk Gerger, Ayşenur Zarakolu, Mustafa İslamoğlu vb.[40]

40 Batı'dan beslenenler konusunda bkz. *Aydınlık*, sayı 749, 25 Kasım 2001. Ayrıca dönek ve devşirme eleştirileri için bkz. *Aydınlık*, sayı 681, 6 Ağustos 2000; sayı 714, 25 Mart 2001; 20 Mayıs 2001.

Dönekler, sisteme çok ucuza mal olmaktadır.

Maliyetleri düşük ama bu sistem, devşirmelerle daha ne kadar gidebilecektir? Hasan Yalçın'ın Aydınlık dergisinde yayımlanan "Dönek Portreleri", sistemin yüzüne her hafta bu soruyu çarpmaktadır.

Bugün sistemin ideolojik hegemonyasına karşı mücadele, aslında döneklere karşı mücadelede odaklanıyor. Dönekler, bu açıdan milletin meselesi haline gelmişlerdir.

Ancak bazılarımız, olayın farkında değiliz, "Şu döküntülerin adam yerine konacak neleri var" diyoruz. Doğru, dönekler bizim döküntülerimizdir, ama aynı dönekler sistemin yıldızlarıdır.

- Döküntüden yıldız olur mu?

- İşte olmuş bile! Çürüyen sistem, artık yıldız üretemediği için, yıldızını devrimcinin döküntüsünden imal ediyor.

Kendi aydınını üretemeyen sistem, devrimci hareketin ürettiği aydını devşiriyor. Küresel mafyanın sonunun geldiğini gösteren en önemli işaretlerden biri budur. Çünkü bir sistemi ayakta tutan, yalnız zor güçleri değil, yönettiği toplumda oluşturduğu rızadır; ideolojik hegemonyadır. Bir hâkim sınıf, ideolojik hâkimiyetinin yapıcılarını kendi kurumları içinde yetiştiremiyorsa, o sistem bitmiştir.

Dönekler ve Devşirmeler

Bugün mafyalaşan acenta sınıfı, ideolojik hegemonya görevlilerini bir zamanların sosyalist aydınlarından devşirmiştir. Dikkat çekicidir, dünya tekellerinin küreselleşme saldırısıyla birlikte, Türkiye hakim sınıflarının Mason localarında, Rotary kulüplerde veya muhafazakâr mahfillerde yetiştirdiği inteligentsia (aydın takımı), arka plana çekilmiş, ön cepheye Marksizmden dönmüş entel takımı sürülmüştür. Öyle bir manzara ortaya çıkmıştır ki, bugün sistemin inteligentsiası, neredeyse bütünüyle devşirmelerden oluşmaktadır.

Bu olayın tahlili, ayrı bir araştırma ve tartışma konusudur, ancak ilk bakışta şu söylenebilir: İşbirlikçi de olsa büyük sermayenin aydını, her şeye rağmen burjuva demokratik değerleri bir kalemde, kökünden ve acımasızca kazıyıp atacak kabiliyeti gösteremiyor. Dönek takımı ise, bütünüyle başka bir alandan devşiriliyor ve her misyonu üstlenebiliyor. Küreselleşmenin Ezilen Dünya ülkesindeki ideolojik hegemonyasının en tutarlı ve en fedakâr hizmetkârları, döneklerin arasından çıkartılıyor. Sosyalizm düşmanlığındaki azgınlıkları nedeniyle ulus ve vatan düşmanlığının kucağına dizginsizce atılıyorlar. Gözleri hiçbir şey görmüyor ve kollarından hiç kimse tutamıyor. Dönek, artık burjuvazinin de değil, vatansız ve kuralsız mafyanın gladyatörüdür. Bu nedenle devşirme entel, “modern burjuvaziyi” küresel diktayı kurmakta yeterince gaddar davranamadığı ve Ankara’yı ele geçiremediği için eleştirir:

“Modern burjuvazi, meşru hakkı olan yönetimi paylaşmak için yumruk indiremiyor.

“Ekonomik dinamizmini politikaya tahvil edecek iradeyi ortaya koyamıyor.

“Dolayısıyla Brüksel’i fetheden burjuvazi Ankara’da yelken mayna ediyor.

“OYSA, modern sermayenin artık kendi hakkını söke söke alması dayatıyor. (…)

“Üstelik, şimdi en demokratik katman niteliğini de hakeden bu öncü kesimin arkasında ona müttefik sınıflar ve kısmî bir ‘intelligentsia’ da saf tutuyor.[41]

41 Şahin Alpay, Hadi Uluengin ve Gülay Göktürk’ün yazıları, *Milliyet*, 8 Temmuz 1995; *Hürriyet*, 20 Temmuz 1995.

Kendilerini burjuvazinin diğer aydınlarından “Kısmî bir intelligentsia” diye ayıran dönekler, ayrım çizgisini de belirliyorlar. Devşirme takımı, sermayenin “evrensel dil konuşan dünyasına” bağlılıkla iftihar ediyor; kirli para sahiplerine sermaye sınıfının diğer kesimlerine karşı cihat açma öğüdünde bulunuyor. Ancak döneğin esas görevi, yeni dönekler için bir model oluşturmaktır. Ön plana çıkarılmaları da galiba bu nedenledir. “Emperyalizme karşı yazmalar çizmeler gençlik yıllarında” imiş. Ama “zamanla bilgi ve görgüleri artmış”, artık bırakalım evrensel sermayeyi, açıktan açığa ABD Büyükelçisini, CIA’nın masumiyetini ve ABD’nin özgürlükçülüğünü savunacak kadar imanlı, tutarlı ve cesurlar[42]

42 Hadi Uluengin, *Tempo*, 2 Ağustos 1995.

Yukarda “’Bağımsız’ ve ‘Özerk’ Aydın” başlığı altında belirtildiği üzere, aslında intelligentsia’nın, hakim sistemi böyle kafaya odunla vurarcasına savunmaması gerekiyor. Dönek takımının önemli eksiği, dünya merkezlerinin hegemonyasını gizleyecek entelektüel ve bilimsel incelikten yoksun olmasıdır. Devşirildikleri için köksüzdürler, büyük sermayenin tecrübe birikimini almaya vakit bulamamışlardır. Hele Bilimsel Sosyalizme o zaptedemedikleri kinleri yok mu, büyük sermayenin intelligentsia ölçülerine sığmıyor. Bunlar, intelligentsia’dan çok, erketeciye, tetikçiye veya özel tim görevlisine benziyorlar. IMF uzmanlarından çok, IMF’nin Siyasî Şube memurlarını, Dünya Bankası’nın gorillerini, mafyanın tetikçilerini çağrıştırıyorlar. *Hürriyet* gazetesinin bir yazarı, “Hadi Uluengin’e niçin maaş veriliyor sanıyorsunuz, onun görevi işareti aldığı zaman Doğu Perinçek’e küfretmektir” diyor.

Dönekler, çok önemli bir gerçeği ispatladılar: Bilimsel Sosyalizmden dönen, vatandan da dönüyor. Bilimsel Sosyalizme düşmanlık, vatan ve millet düşmanlığına dönüşüyor. Bu da bir tunç kanunu, işte örnekler:

Ahmet Altan: “Vatan nedir ki, Yemen de vatandı, vatan nihayet coğrafyadır. Ben vatanı bir kiraz ağacına ve kadın memesine satarım.[43]

43 CNN-Türk’te Hakkı Devrim’in Ahmet Altan ile söyleşisi, Ağustos başı, 2000; Ahmet Altan ile “Ortak Bir Zekâ Sorunu Var” başlıklı söyleşi, *Ülkede Gündem* gazetesinin eki, 15 Ağustos 1998. Neoliberal döneklerin vatansızlık edebiyatının eleştirisi içn bkz. Doğu Perinçek, *ÖDP’nin Kimliği*, 3. basım, Aralık 1998, s.98 vd; Asaf Güven Aksel, “Kiraz Ağacı ve Kadın Memesidir Vatan”, *Papirüs*,

sayı 18, Ağustos 1998, s.2 vd; Tunca Arslan, “Bir Düşünsel Hastalık: Vatansızlık”, *Papirüs*, sayı 19, Eylül 1998, s.2 vd.

Çetin Altan’ın Türklere ilişkin tanımı:

“Kıçını sıkarak yaşayan mesleksizler[44]

44 *Sabah,* 7 Temmuz 2000.

Yine Çetin Altan’dan Türkçeye idam fetvası:

“Eğer Türkçe dili de, 100-200 yıla kadar dünyadan silinecekse, bunu engelleme olanağı yok gibidir.[45]

45 *Sabah,* 6 Temmuz 2000.

Oral Çalışlar’ın duygu zenginliği:

“Bu ülkenin yurttaşı olmaktan derin bir utanç duyuyorum.[46]

46 *Cumhuriyet,* 2 Ağustos 2000.

Murat Belge’nin zor durumlar için çaresi:

“Rodos’a kaçarım.[47]

47 Murat Belge, Samanyolu Televizyonu’nda Etiyen Mahçupyan’ın yaptığı görüşme.

Oral Çalışlar’ın yakın silah arkadaşı Cengiz Çandar’dan Türk Silahlı Kuvvetleri hakkında bir kuvvet değerlendirmesi

“Kurşunları bile kalmamış.”[48]

48 *Yeni Şafak,* 3 Nisan 2001.

Çetin Altan’ın, ABD gizli servislerine çağrısı:

“Türk Ordusu’nun komutanları hakkındaki gizli belgeleri açıklayın ve onları ‘okka altına götürün.’”[49]

49 *Sabah,* 17 Haziran 2000.

Cüneyt Ülsever’den bir meydan okuma:

“Amerika, Türkiye’ye karşı ‘Seve seve-1 modeli’nden sonuç almayınca, artık zorla zorla anlamına gelen ‘SS-2’ modelini uygulayacak!”[50]

50 *Hürriyet,* 28 Mart 2001.

Ertuğrul Özkök’ün ABD-Türkiye kuvvet ilişkileri konusundaki düzeyli değerlendirmesi:

“Amerika’lı sarışının ‘cinsel organı’, esmer ve kıllı Türk’ün ‘cinsel organı’nın iki misli büyüklükteydi.”[51]

51 rtuğrul Özkök, *Hürriyet,* 1 Nisan 2001. Bu konudaki eleştiri için bkz. Doğu Perinçek, “Ertuğrul Özkök’lerin Harp Oyunu”, *Aydınlık,* 8 Nisan 2001.

Çetin Altan’dan kaostan çıkış reçetesi:

“Ülkemize müdahale edecek olan NATO orduları ‘Türkiye’yi sütliman yapacak.’”[52]

52 *Sabah,* 21 Aralık 2000.

Çetin Altan’dan bir heyheylenme:

“Dış dinamik iç dinamiğe bin basar.”[53]

53 *Sabah,* 23 Haziran 2000.

Temel sloganlarını da buraya kaydedelim: “Kahrolsun bağımsızlık” (Ahmet Altan).

Dönekler tarih de biliyorlar. Örnekler:

Bülent Uluer, Kurtuluş Savaşı analizi:

“Büyük Kurtulamayış Savaşı, enteresan bir savaş. Kurtuluş diye başlayan ama kurtulamamış olarak biten bir savaş. İkinci İnönü Savaşı diye bir savaş yok. Üç kişi ölmüş, zaten birisi sütçü beygirinden düşmüş. Böyle bir savaşın uyduruk olduğunu, artık bu resmî tarihten vazgeçmek gerektiğini anamalıyız.”[54]

54 Bülent Uluer’le röportaj, *MK* dergisi, sayı 1, 15 Nisan 1996, s.28.

Halil Berktay’ı “uluslararası bilim adamı” düzlemine çıkaran, Türk vatanı konusundaki parlak teorisi:

“Anadolu Türkler için normal bir vatan gibi görülür. Fakat 1915’te Anadolu Türkler tarafından bilinmezdi. Birinci Dünya Savaşı’ndan sonra Türkler burayı tekrar işgal etti.”[55]

55 Halil Berktay’ın ABD’nin Chicago şehrinde yapılan kapalı bir “Ermeni Soykırım” toplantısında söyledikleri için bkz. http:// www.omroep.nl./human/tv/muur/artikel chgo.htm. Aktaran Arda Odabaşı, “Cumhuriyet İdeolojisi Yıkıcılığı ve Halil Berktay”, *Teori,* sayı 141, Ekim 2001, s.54 ve *Aydınlık,* sayı 745, 28 Ekim 2001.

Taner Akçam’a Alman servislerinin ısmarladığı ulusal devlet değerlendirmesi:

“Bu coğrafyanın ve Avrupa’lı olmayan bütün milletlerin başına gelmiş en büyük felâket ulus- devlettir.”[56]

56 *İdea Politika*, Haziran, Temmuz, Ağustos 2000, sayı 6.

Oral Çalışlar’ın Cumhuriyet Devrimi’ne ilişikin “sıfır noktasındaki” analizi:

> “Türkiye ulusal devleti, ‘Ermenilerin ve Rumların soykırımı sürecinde’ kurulmuştur.”[57]

[57] Oral Çalışlar’ın, Ermeni Diasporası Araştırmalar Merkezi’nin (CRDA-EDAM) 17 Haziran 2000 günü Paris’te düzenlediği sempozyuma sunduğu bildiri için bkz. *Aydınlık*, sayı 714, 25 Mart 2001.

Paris’ten ilan edilen bir “ulusal devlet” tahlili de Ragıp Zarakolu’dan:

> “Türkiye’de ‘üniter ulusal devlet kurmanın bedeli, soykırım, etnik arındırma, zorla göç ve zorla asimilasyon oldu.’”[58]

[58] Ragıp Zarakolu’nun, Ermeni Diasporası Araştırmalar Merkezi’nin (CRDA-EDAM) 17 Haziran 2000 günü Paris’te düzenlediği sempozyuma sunduğu bildiri için bkz. *Aydınlık*, sayı 714, 25 Mart 2001.

Taner Akçam’ın, Türkiye’nin devrimci kadrolarının tarihsel devamlılığına ilişkin nazariyesi:

> “Ermeni soykırımını yapanlar ile Türkiye Cumhuriyeti’ni kuranlar, aynı devrimci kadrodur.”[59]

[59] Taner Akçam’ın *İnsan Hakları ve Ermeni Sorunu* başlıklı kitabının temel tezi budur. İmge Kitabevi, İstanbul, Mart 1999.

Bu kozmopolit entel kadrosuna tek tek bakınız, hepsi kırk yaşından sonra dönek olmuştur. Kırk yaşından sonra kişilik değiştirmişlerdir. Kırk yaşından sonra sigara değiştirir gibi ideoloji değiştirmiş, vatan değiştirmiş, millet değiştirmiş, kozmopolit ve liberal olmuşlardır.[60]

[60] Bir de sağlam duruşlu proleter devrimci aydın var. 1980’li yıllarda Erkan Yücel’le karşılaşan biri, “Siyasetten ne haber, yoksa sen de bıraktın mı?” diye sorar. Erkan Yücel’in cevabı şöyledir: “Siyaset sigara mı, bırakılsın.”

Döneklikleri iyi incelenmelidir.

Yeni bir fikir mi keşfetmişlerdir?

Hayır, yeni bir hayat keşfetmişlerdir.

Yabancı elçiliklerin müştemilatındaki ve büyük holding patronlarının, kalem odasındaki hayatı keşfetmişlerdir. Yabancı devletlere, CIA’ya ve BND’ye, mafyaya, kara para aklayıcılarına hizmet sunmayı keşfetmişlerdir.

Tecrübeleri de özetlenebilir: Önce Turgut Özal’a yağdanlık deneyiminde pişmişlerdir. ABD marifetiyle başbakan yapılan Çiller’i “muhteşem lady” diye övmeyi, Çevik Bir’e dalkavukluğu öğrenmişlerdir.

Döndükten sonra, hemen yeni konumlarına uygun “kişisel tarih”lerini hatırlarlar. Gülay Göktürk, sistemin yanına geçince, AFS’li (American Field Service) olduğunu, kişiliğini Amerika’da okurken bulduğunu anlar.[61]

61 *Yeni Yüzyıl*, 7 Ekim 1996.

Cengiz Çandar, Amerikan Koleji'nde aldığı kültürün genlerine işlediğini saptar.[62]

62 *Sabah,* 4 Ağustos, 1998.

Genlerine kadar Amerikancı, genlerine kadar Avrupacı olmuşlardır.

Devşirmelik, yalnız bir entel durumu değil, aynı zamanda bir örgütlülük durumudur; ABD ve Avrupa merkezli kurumlardan, SüperNATO'dan güdülürler. Bir ağızdan konuşur, bir kalemden yazarlar.

Devşirmeler, bir atanmışlar kadrosudur: Dünya sermayesine bağlı büyük patronların gazetelerinde, cibilliyeti belli vakıflarda, Helsinki Muhipler Cemiyeti ve Sınırsız Gazeteciler türünden Batı devletlerinin güdümündeki kuruluşlarda görevlendirilmişlerdir.

Paris'te, Miami'de, Mülheim'da, Chicago'da, Erivan'da, bütün "Ermeni Soykırımı sempozyumları"nda, Kıbrıs'ı Avrupa'ya ilhak toplantılarında, uluslararası Kürt konferanslarında, habitatlarda mabitatlarda hep bunlar vardır; sepet gibi oradan oraya taşınırlar. Kurulmuş oyuncaklar gibi kendi ülkelerine kendi milletlerine düşmanlık yapmaları için kürsülere çıkartılırlar. Almanya'da BND Kafkas Masası Şefi Tessa Hoffman tarafından eğitilir, Washingtonlar'a götürülür, orada Alan Makovskiler'in rahlei tedrisinden geçirilirler.

Küreselleşen dünyada birinci görevleri; vatanı, milleti, ülkeyi, bağımsızlığı, ulusal devleti, Kemalist Devrim'i, Kurtuluş Savaşı'nı, Türk Silahlı Kuvvetleri'ni, Türkçeyi, sosyalizmi, ne kadar devrimci önder varsa hepsini, Atatürk'ü, Lenin'i ve Mao'yu, Türkiye'ye ve devrimciliğe ait ne varsa aşağılamaktır.

İkinci görevleri ise, Amerikan ve Avrupa emperyalizminin ne kadar kiri varsa, beyazlatmak, parlatmak, yaldızlamaktır.

Son mertebeleri, CIA güdümündeki "think-thank kuruluşları"na kapağı atmak ve oralarda doğrudan serviste bulunmaktır. Örneğin Cengiz Çandar, bu mertebeye ulaşmış, ABD'de Birleşik Devletler Barış Enstitüsü (USIP)'nde ABD Gladyosunun beyin takımına çömezlik yapmaktadır.

İşin bir de parasal cephesi var. CIA'nın güdümündeki vakıflar, AB fonları hep dönekleri beslemektedir.

Ertuğrul Kürkçü'nün "şerefiyesi", yalnız bir işte 650 bin Euro'dur (2001 yılı değeriyle yaklaşık 1 trilyon Lira).

Başında Oğuzhan Müftüoğlu'nun bulunduğu ÖDP'lilerin TAV adlı vakfına, "Kürt mülteciler konulu insan hakları şebekesini kurmaları için" AB'den 842 milyar lira ödeniyor.

Nadire Mater'in, Mehmetçiği aşağılamak için CIA güdümlü Mc Arthur Vakfı'ndan aldığı para ise 59 bin dolar.

Murat Belge'nin arpalığı ise Helsinki Muhipler Cemiyeti'dir. Bu cemiyet bilindiği gibi devlet güdümlüdür; Avrupa devletlerinden fonlanmaktadır.

ABD'nin CIA denetimindeki "Human Rights Watch" adlı vakfından dolar alanların listesinde ise şu isimler boy gösteriyor: Ahmet Altan, Ertuğrul Kürkçü, Oral Çalışlar, Abdurrahman Dilipak, Nadire Mater, Şanar Yurdatapan, Ali Bayramoğlu, Koray Düzgören, Ragıp Duran, Eşber Yağmurdereli, İlker Demir, İsmet İmset, Fikret Başkaya, Haluk Gerger, Ayşenur Zarakolu, Mustafa İslamoğlu vb.[63]

63 Batı'dan beslenenler konusunda bkz. *Aydınlık*, sayı 749, 25 Kasım 2001. Ayrıca dönek ve devşirme eleştirileri için bkz. *Aydınlık*, sayı 681, 6 Ağustos 2000; sayı 714, 25 Mart 2001; 20 Mayıs 2001.

II-DEVRİMCİ SINIF-DEVRİMCİ AYDIN

Ezilen Sınıfın Aydını

Ezilen sınıfın düşünür ve sanatçısının bildirisi ise, açıktır. Rıfat Ilgaz, kimliğini iki dizede özetler:

“SINIF’ın ozanıyım mimli,

HABABAM SINIFI’nın yazarıyım ünlü.”[64]

64 Rıfat Ilgaz, *Ocak Katırı Alagöz*, 1987, Çınar Yayınları, 2. basım, İstanbul, Ekim 1991, s.42. İşçi sınıfının unutulmaz ozanı, 1944 yılında yayımlanan *Sınıf* adlı şiir kitabında, “Zenginler zümresini ortadan kaldırmak amacıyla propaganda yaptığı” gerekçesiyle altı ay hapse mahkûm edilmişti.

Bir aydın, hâkim sınıfın ideolojik yapsatçıları zümresinden kendisini ancak kesin çizgilerle ayırabilir. Elbete bu kararlı tutum, bir bağırtı veya gürültü değildir, farfara ve caka hiç değildir. Ezilen sınıfın aydın ve sanatçısı, ideolojik tavrını, ürettiği manevî değerlerle, düşüncedeki derinlik ve sanat eserindeki yaratıcılıkla ve güzellikle ortaya koyar.

Ezilen sınıf ve aydını, ideolojik alanda, hâkim sınıf karşısında elverişsiz durumdadır. Bir kez, topluma hâkim olan ekonomi, siyaset ve kültür ilişkileriyle çelişme halindedir. Ayrıca hâkim sınıf, üretim fazlasına el koyduğu için, boş zamanı denetleme ayrıcalığına ve ideolog besleyebilme gücüne de sahiptir. Boş zaman, üretim fazlasıyla yaratılır ve kiralanır. Buna rağmen, ezilen sınıflar da aydın yetiştirebilmişlerdir.

Aydın, tarihsel hesaplaşma dönemlerinde, dağılmakta olan hâkim sınıftan koparak kendine çıkış yolu bulabilir. Eski toplumun çökmeye yüz tuttuğu devrim dönemlerinde, “hâkim sınıfın küçük bir kesimi kendini o sınıftan koparır ve devrimci sınıfa, geleceği elinde tutan sınıfa katılır. …özellikle tarihsel hareketi bir bütün olarak kavrama düzeyine erişmiş bulunan burjuva ideologlarının bir kesimi proletaryanın saffına geçer.[65]

65 Marx-Engels, *Komünist Partisi Manifestosu*, çev. Nur Deriş, Aydınlık Yayınları, İstanbul 1979.

Kitle Hareketi-Aydın Diyalektiği

Marx ve Engels, “Belli bir çağda, devrimci düşüncelerin var olabilmesi için, devrimci bir sınıfın var olmasının şart olduğunu” belirtirler.[66] Şöyle de söylenebilir: Devrimci aydının var olabilmesi için, devrimci bir sınıfın

varlığı gerekir. Düşün ve sanat alanındaki yaratıcılığın kaynağında, ilk bakışta aydının kendisi görülür. Ne var ki, insanlık tarihindeki her düşünce ve sanat atılımının arkasında bir kitle pratiği vardır. Teorik sorunları çözen enerji, aydınların zihninde değil, fakat kitlelerin mücadelesindedir. Tarihin bu büyük gerçeğini Marx şöyle belirtir:

66 *Alman İdeolojisi*, s.85.

> "Teorik çelişmelerin çözümü, yalnızca pratik araçlarla, yalnızca insanın pratik enerjisi aracılığıyla mümkündür."[67]

67 Marx, *1844 El Yazmaları*, çev. Murat Belge, Payel Yayınları, İstanbul 1969, s.111.

Sınıflar, tarihi pratik alanda yaparken, aydınlar da işte o pratikte yapılan tarihin iç bağlantılarını açıklar, adını koyar, teorisini yapar ve siyasal alandaki öncü rolleri ile tarihin yazılmasına önderlik ederler. Asıl yapıcı, sınıfın kendisidir. Toplumsal-maddî plandaki bu yapımın zihinsel, sanatsal ve siyasal ifadelerini ise aydınlar üretir. Bu nedenle sınıf pratiği ile aydınlar arasında sıkı bir ilişki, aydınlar açısından kuvvetli bir bağımlılık vardır.

Marx, aydınlarla kitle pratiği arasındaki bağı, çok güzel açıklamıştır: "Kuşkusuz eleştirinin silahı, silahların eleştirisinin yerini alamaz; maddî güç ancak maddî güç tarafından yenilebilir, ama teori de kitlelere hükmeder etmez maddî bir güç haline gelir."[68]

68 Marx, *Hegel'in Hukuk Felsefesinin Eleştirisi.*

Düşünce ve sanattaki atılımları inceleyiniz, büyük devrimci pratiklerin içinde gerçekleştiklerini saptarsınız. Büyük devrimler, büyük düşünce atılımlarına beşik olmuştur.

Devrimin teorisini, o devrime ihtiyaç duyan, sınıfla bağı olan aydın yapar. Devrimi ise, yine aydınlarının önderliğinde sınıfın kitlesi gerçekleştirir. Sınıfın aydınları, gerçekleştirilmiş olan bu devrimi yeniden teoriye yansıtırlar; dünyaya o devrimin getirdiği ilişkiler içinde yeniden bakarlar. Eski felsefeden farklı bir konumdur bu. Ve işte o farklı yerden farklı bir dünya görürler ve bunu teorileştirirler. Farkı, sıradan insanın eylemi yaratmıştır.[69] Bu nedenledir ki, büyük teorisyenler, belli tarihsel dönemlerin sınıf pratikleriyle ilişki kuran, o pratiklerin içinde yaşayan, o pratikleri doğrudan gözlemleyen insanlar arasından çıkar. Büyük devrim önderlerinin, aynı zamanda büyük teorisyenler olmaları buradan gelir.

69 Okuyucularımıza, aydın ile toplumsal pratik ilişkisini felsefî temeliyle kavramak için, Mao'nun "Pratik Üzerine" başlıklı önemli incelemesini okumalarını öneririz. Bkz. *Seçme Eserler*, c.I, Kaynak Yayınları, İstanbul, Kasım 1989, s.376 vd.

Yine Gramsci'nin *Hapisane Defterleri*'nin başında yer alan "Felsefenin ve Tarihsel Materyalizmin İncelenmesine Giriş" başlıklı bölüm incelenmelidir. Çev. Adnan Cemgil, Belge Yayınları, 2. basım, İstanbul, Kasım 1986, s.13-41.

Orada Gramsci, şunları belirtiyor: "…düşüncenin organik bütünlüğü, sağlamlığı ancak aydınlarla 'basit' insanlar arasında teori ile pratiği birleştiren türden bir birlik olursa gerçekleşebilir. Yani bu birlik, ancak, aydınların bu yığınlara organik şekilde bağlı olmaları, bu yığınların pratik etkinlikleriyle ortaya koydukları ilkeleri ve problemleri görüp bütünleşmeleri şartıyla gerçekleşebilir. (…) Bir felsefe akımı sadece uzmanlaşmış bir kültürün gelişmesine yaradığı ve dar aydın grupların malı olduğu zaman mı, yoksa tam tersine, bilimsel bütünlüğe ererek, bir düşünceyi geliştirirken 'basit' insanlarla teması hiçbir zaman yitirmez ve fazla olarak incelenen ve çözümlenen sorunların kaynağını bu temasta bulursa mı gerçekten bir felsefe akımı sayılmalıdır? İşte bu temasladır ki, bir felsefe 'tarihsellik' kazanır ve bireysel nitelikte, aydınlara özgü (intellectualist) öğelerden arınır, canlılık kazanır. (…) aydınlar tabakasının her yeni bir 'genişlemeye' ve karmaşıklığa doğru atılımı, basit insanlar yığınının buna benzer bir hareketine bağlıdır. Böylece o yığın da daha üstün bir kültür düzeyine yükselirken, …aynı zamanda uzmanlaşmış aydınlar tabakası yönündeki atılımlarıyla etki alanını da genişletir." (s.22-23 ve s.31.)

Somut olarak açıklayacak olursak, Rousseau, Eski Yunan'da ortaya çıkmadı, çıkamazdı. Marx ise, 18. yüzyılda doğamazdı. Rousseau'nun var olabilmesi için, devrimci bir burjuva sınıfı gerekliydi. Marx ve Engels ise, ancak devrimci bir işçi sınıfının var olduğu koşullarda ortaya çıkabilirlerdi. 1848 yılında Marx ve Engels'in ilan ettiği "Komünist Partisi Manifestosu", devrimci işçi dalgasının kucağında geldi. 19. yüzyılda devrimci işçi hareketi, insanlığın bilgi mirasından beslenerek, 19. yüzyılın büyük aydınlarını yarattı. 19. yüzyılın sonlarına doğru sınıf mücadelesi geri çekilince, teori de durgunluk dönemine girer. Rosa Luxemburg, haklı olarak Marx döneminin sınıf mücadelesi pratiğinde aşılamadığı için, teoride de aşılamadığını belirtir.[70]

70 Rosa Luxemburg, "Stillstand und Fortschritt im Marxismus", *Vorwaerts*, 14.3.1903. *Gesammelte Werke*, c.1/2, Dietz Verlag, Berlin 1972, s.363-368.

Luxemburg, "Marksizmde Durgunluk ve İlerleme" başlığını taşıyan bu yazısında, teorinin uzun zamandır durağanlaştığını saptadıktan sonra, "aydın gücünün eksikliğinden mi?" diye sorar. "Hayır" der Luxemburg, belirleyici olan, "işçi sınıfının bilgiye susuzluğudur"; eksik olan, sınıf mücadelesi pratiği ve teoriye ihtiyaçtır. Yeni pratikler ve ihtiyaçlar, teoriyi de geliştirecektir. Dahası, o günün sınıf mücadelesinin ihtiyaçları, Marx'ın teorisini bütünüyle değerlendirmeyi gerektirecek çapta bile değildir. Luxemburg, şu basit ama önemli gerçeği vurgular: "İşçi mücadelesi, toplumun kültürel yönden yenileşmesi anlamına gelir."

Emperyalizm koşullarında, Ekim Devrimi'yle başlayan ve Çin Devrimi'yle insanlığın dörtte birini kucaklayan emekçi mücadelesinin güçlü

dalgaları, teorideki atılımı da birlikte getirir. 20. yüzyılın emekçi pratiği, çağımızın büyük devrimci aydınlarını yetiştirmiştir.

Devrimin merkezinin değişmesiyle birlikte teorik canlılığın merkezi de değişmiştir. Günümüz Avrupa'sı, 19. yüzyılın devrimci Avrupa'sıyla karşılaştırılamaz bile. Kitle hareketinin dibe vurması, Avrupa'nın düşünce hayatını da kısırlaştırmıştır.

Kitle hareketi ile devrimci aydın arasındaki bağı, Türkiye tarihinde de görürüz. Namık Kemal'leri, Tevfik Fikret'leri, Mustafa Kemal'leri yaratan, Türkiye'nin burjuva-demokratik devrimidir.

Ülkemizin sosyalist aydını ise, uzun süre dünya devrimci pratiğinden beslendi. Şefik Hüsnü'lerin, Nâzım Hikmet'lerin, Hikmet Kıvılcımlı'ların, Ciğerhun'ların düşün kaynakları, öncelikle dünyadaki devrimci yükselişti.

1989 Baharı'ndan beri durum farklıdır. İşçi sınıfı, artık demokratik devrimin önder sınıfı rolünü üstlenmektedir. Cumhuriyet tarihinde böylesine soluklu ve tempolu bir emekçi hareketi daha önce görülmedi. Dalga dalga gelen işçi eylemleri, gerçi bugün savunma aşamasındadır; ancak bağrında düzenle hesaplaşmaya giden bir birikimi de barındırıyor. İşbirlikçi kapitalizm çıkmaza girerken, onu yıkacak sınıfın devrimcileşmesi kaçınılmazdır. Öyleyse Türkiye'nin proleter devrimci aydını, kendi toprağından beslenme ve önemli örnekler yaratma olanağına kavuşmaktadır.

Teorinin anası pratiktir. Aydının anası ise, o pratiği yapan kitledir. Aydının ürettiği teori, toplumsal pratikten kaynaklanıyorsa, pratiğe yön verebilir. Bir teori, ancak bir sınıfla, bir insan pratiğiyle bağ kurduğu zaman, toplumun maddesini etkiler ve gelecek kuşaklara kalır.

Sınıf pratiği önde giderken, aydının ürettiği teori, o pratiğe yetişmeye ve pratiğin önünü açmaya çalışır. Ne var ki aydın, bir pratiğe ışık tutarken bile, işte o pratiğe göre konumlanır, o pratik tarafından belirlenir. Eğer var olan bir sınıf pratiğinin değil de, var olmayan bir hayalin önünü açmaya çalışıyorsa, ortaya konan teori, toplum hayatını etkilemeyecektir. Herhangi bir teori, seçkin bir aydın grubu içinde kaldığı zaman, dünyayı değiştirmeyecek, bir iz bırakmayacak; bir anlamda ölü doğacaktır.

Burada, ütopyalar üretmiş aydınları ciddiye almadığımız sanılmasın. Dikkat edilirse, insanlıkta iz bırakmış bütün ütopyalar, aslında belli bir sınıfın pratiğiyle, verili koşullardaki sınıf özlemleriyle bağlantılıdır. Bütün ütopyaların toplumun maddî hayatıyla ilişkisi vardır. Belli bir toplumsal

zeminde üretilen her ütopya, belli bir sınıfın eylemini ateşlemiştir. Eyleme ışık tutması, ütopyanın gerçekle bağlantısını verir.

Halk "Aptal" mı?

Aydınlar, teorilerini ve eserlerini sınıf pratiklerine borçlu oldukları halde, sınıflarının sıradan insanlarına yukardan bakarlar. Burjuva aydını, genellikle burjuvazinin sonradan görmüşlüğüyle alay eder. Emekçi halkın kimi aydınları ve sanatçıları ise, halkın aptal ve yeteneksiz olduğunu düşünebiliyor. Oysa her teori ve sanat atılımının arkasında, o sıradan insan kitlesinin eylemi vardır. Toplumun hareketsiz olduğu yerde, devrimci aydın birikimi de cılızdır. O nedenle bir halk "aptalsa" ve efendilere "boyun eğiyorsa", yetenek ve yaratıcılığıyla sıradanın ötesine geçen bir aydın da yoktur.

Aptallık, biyolojik bir olay değildir; toplumsaldır; toplumsal pratiğin yetersizliğinden gelir. "Türkler Amerikalılardan daha zeki" saptamasını yapan[71] Prof. Dr. Oktay Sinanoğlu'na katılıyoruz. Bir sistemin oturması ve dinamizmini yitirmesi, toplumun zekâsını da olumsuz etkiliyor. Bizim gibi çalkantı ve arayış içindeki toplumların insanları, emperyalist ülkelerin medyasının ve eğitim sisteminin budalalaştırdığı insan kitlesine göre, daha zeki ve daha yaratıcı oluyor.

71 *Milliyet*, 30 Mayıs 1995.

Hâkim sınıf, halkın üretim çabası dışında, deneyimsiz, eğitimsiz ve becerisiz olmasını istiyor.

Devrimci ise, halkın yaratıcılığını bilir. Bilimsel Sosyalizmin büyük önderleri, tarihi, halkın yaptığını saptarken, işte bu derin tarih bilinciyle konuşuyorlardı. 1848 yılında yayımlanan *Komünist Partisi Manifestosu*, işçi sınıfının devrim yapacağını ve iktidara gelerek hâkim sınıf olacağını ilan etti. Devrim yapmak ve yönetmek, elbette bir zekâ ve yetenek sorunudur.

Yalnız işçi sınıfı devrimcileri değil, tarihe halka dayanarak müdahale etmek isteyen burjuva devrimlerinin önderleri de, halka güvendiler. Mustafa Kemal, "Türk milleti zekidir, Türk milleti çalışkandır" derken, kendi mecburiyetini dile getiriyordu. Çünkü demokratik devrim, önder sınıf burjuvazi olsa bile, ancak halk katılımıyla başarılır.

Peki, halkın zekâsını ölçen aydın ile halka bel bağlayan devrimci önder arasındaki ayrım nerededir? Bu soruyu değerli Aziz Nesin'e de sordum.

“Onlar siyasetçi, ben ise yazarım ve gözlem yapıyorum” demişti.

Oysa başarılmış bir devrime önderlik, derin bir gözlemciliğin de kanıtıdır. Devrim önderi, halktaki cevheri görmeseydi, kitlelerin enerjisini keşfetmeseydi, o maddî gücü harekete geçiren bir rol de üstlenemeyecekti.

Bütün devrimler, kitlelere güvenenleri haklı çıkarmıştır. Bütün karşıdevrimler ise, kitlelere güvensizliğin kanıtı olur. Devrimci, bu nedenle kitlelere güvenmeye mahkûmdur. Devrimcinin, el açıp dua edeceği bir başka yaratıcı yoktur.

Kayısı çekirdeği, bir yönüyle odundur; ama aynı zamanda yeni bir ağacın tohumunu barındırır. Halka güvenmek, bir kayısı çekirdeğini toprağa dikmek gibidir. O çekirdek, bir gün filizlenip ağaç olacak ve meyve verecektir. Halkı yeteneksiz görmek ise, kayısı çekirdeğini odun parçasıdır deyip çöpe atmak gibidir. O zaman çekirdeğin odun olduğu kanıtlanmış olur. Dolayısıyla kayısı çekirdeğinin, hayat kaynağı mı yoksa odun mu olduğu, bütünüyle pratik bir sorundur ve kanıtlanması da pratiğe bağlıdır.

Örgütlenme ve Aydın

Bir aydının, kayısı çekirdeğinin filizlenip ağaç olacağı tezini kanıtlamak için gireceği pratik, emekçi halkı örgütleme çalışmasıdır. Oysa kayısının odun olduğunu kanıtlamak için, herhangi bir pratiğe girmeye gerek yoktur. Buna rağmen, bu tür tezler, çoğunlukla kamyon dolusu lafla kanıtlanıyor!

Buraya örneklerini almıyoruz, hepimiz kimi aydınların, halka yaptıkları çağrılara sık sık tanık oluruz. Bunlar, çağrıdan çok, azarlama makamındaki bağırmalardır.

Aydın, halka uzaktan bağırır, “örgütlenin” der. Halk onu duymamakta ve işini sürdürmektedir.

Aydın, halka yine bağırır, “sosyalist olun” der; işsiz Memet, o sıra çocuğuna nasıl ayakkabı alabileceği derdindedir.

Aydın, halka bağırır, “ne uyuşuk milletsiniz, isyan edin” der. Konfeksiyona giden Zehra, yine işe geç kalmıştır, patronuna ne diyecektir

şimdi.

Halk, aydını yine anlamamıştır. Halk, anlayamaz zaten, hiçbir zaman anlayamamıştır. Aydın ise, anlaşılmamaktan yakınmaktadır. Edip Cansever, İç Bedesten'deki antikacı dükkânında o enfes dizelerini yazar:

"Ne çıkar siz bizi anlamasanız da
Evet, siz bizi anlamasanız da ne çıkar
Eh, yani ne çıkar siz bizi anlamasanız da"[72]

[72] Edip Cansever'in *Nerde Antigone* adlı kitabındaki bu nefis şiirini, bazı değişikliklerle şairimizin bütün şiirlerini içeren *Yeniden*'de de bulabilirsiniz: Cem Yayınları, İstanbul 1981, s.111.

Halk, nasıl örgütlenecektir, kendiliğinden mi, kim örgütleyecektir onu?

Halk, nasıl "sosyalist" olacaktır, kendiliğinden mi, kim onu "sosyalizme" kazanacaktır?

Halk, nasıl isyan edecektir, kendiliğinden mi, kim onun eylemine önderlik edecektir?

50 yaşına gelmiştir, 60 yaşına gelmiştir, 70 yaşına gelmiştir, 80 yaşına gelmiştir; bağımsız aydınımız örgütsüzlükte diretmekte, fakat halkı örgütlenmediği için azarlamaktadır.

Oysa ezilen sınıf, kendiliğinden bilinçlenmez ve kendiliğinden örgütlenmez. Lenin, emekçi kitlelere bilinci, ancak aydınlardan oluşan bir öncünün dışarıdan verebileceğini, teorisiyle ve önderlik ettiği örgütsel pratikle kanıtladı. Bilincin, somut ifadesi ise, örgütlü sınıf mücadelesidir. Emekçi kitlesi, partide örgütlenerek, kendisini toplumdan ayırır ve bağımsız bir güç haline gelebilir. Partisiz emekçi kitlesi, toplumun çeşitli siyasal kuvvetleri tarafından denetlenir. Emekçi kitleleri bu denetimden kurtaran, örgütleyerek kendi adına politika arenasına çıkaran, işçi sınıfının öncü partisidir. Öncü partinin üyeleri, isterlerse işçi veya köylü kökenli olsunlar, artık proletaryanın aydınlarıdır. Bu nedenle, işçi sınıfı, kendi aydınları olmadan politika yapamaz, devrim yapamaz ve kendisiyle birlikte toplumu da kurtaramaz.[73]

[73] Birçok aydınımız, Gramsci hayranlığını bir aydın belirtisi olarak kullanıyor, ama o büyük partili teorisyenin şu saptamasını kendi hayatına uygulamayı düşünmüyor:

> "Bir insan yığını, örgütlenmeksizin (en geniş anlamıyla), kendisini öteki gruplardan ayırt edemez ve kendiliğinden bağımsız hale gelemez; oysa aydınlar olmadan, yani örgütleyiciler ve yöneticiler olmadan, teori-pratik grubunun teorik cephesi, düşünce ve felsefe çalışmasında "uzmanlaşmış" kişilerin oluşturduğu bir tabaka içinde somut olarak kendisini göstermeden örgütlenme olmaz. Ancak bu aydın yaratma süreci uzun, güç, çelişkiler, dağılmalar ve yeniden toplanmalarla doludur." (*Hapishane Defterleri*, s.29 vd.)

“Sosyalist” veya “ilerici” olduğunu söyleyen aydın, işçi sınıfının örgütlenme ihtiyacına yanıt verecek veya sırt dönecektir. Önce aydın partide örgütlenecektir ki, işçi sınıfını da örgütleyebilsin. Partili aydın ile bağımsız aydın arasındaki yol ayrımı burada başlar.

Örgütlenmek, bağımsız aydın için, bayağı bir iştir; sokak süpürmek gibi, çay askısını taşımak gibi, lağım temizlemek gibi. Bu işleri, ayaktakımı yapar. Partileşmek, bağımsız aydın için bir statü kaybıdır, sıradanlaşmaktır. Üstelik partileşmek, aydını rantlarından eder. O zaman her sınıfın, her çevrenin, her partinin peşinden koştuğu aydın, bunlardan vazgeçecek ve emekçi halkın “kahırlı” ve “cefalı” hayatını paylaşacaktır. Dışarıdan öyle görür, bilmez partili aydının hayatındaki engin mutluluğu, eşi olmayan güzellikleri. Her şeyi “bilir”, ama paylaşmayı bilmez.

Peki, sıradan insan, içinden de olsa, partisiz aydına sormaz mı, kendin için bayağı bulduğun örgüt bağlantısını, niçin bana uygun görüyorsun diye.

Bağımsız aydın, örgütsüzlüğü bir nişan gibi göğsünde taşır; bir ayrıcalıktır örgütsüz olmak. Ama hiç düşünmez, dünyanın en büyük aydınları, en etkili yaratıcıları, Marx, Lenin, Mao, Şefik Hüsnü, Nâzım Hikmet, Orhan Kemal, Brecht, Picasso, Aragon, Caudwell örgütlüydüler, partiliydiler.

Aydın, oturur teorisini yapar: “Türkiye halkı tarih boyunca boyun eğmiştir.” Sanırsınız ki, kendisi başkaldırmaktan yanadır. Hayır, o teori, halkın boyun eğmesi için yapılmıştır. Yine o teori, aydının kendi boyun eğen konumunu haklılaştırmak için üretilmiştir. Hem de ne zahmetlerle, Avrupa’lardan teoriler taşınarak, kütüphaneler devrilerek. Ancak o kalın kalın ciltler, basit soruların yanıtını vermez: Örgütsüz ve öncüsüz halk, nasıl başkaldıracaktır ve örgütsüz halk niçin başkaldırsın, ezilmek için mi? Sorun, dönüp dolaşıp halkın örgütlenmesinde ve devrimci aydının işlevinde düğümlenmektedir.

Ancak, aydının gerekçesi vardır, onun gerekçesi hiç bitmez zaten: “Türkiye halkı hastadır.” Aydın, kendi marazını, kendi umarsız hastalığını halkın üzerine atmaktadır.

Örgütsüz aydın, yalnızdır ve karamsardır; bir çıkış yolu bulamaz. Çünkü çıkış yolunu açan toplumsal pratiğin içinde değildir; öncülerin emekçileri örgütleme ve yönetme çalışmasına katılmamaktadır. Partisiz aydın, Ergenekon’da demircisiz kalmıştır. Dağın içindedir ve madenleri eriterek aydınlığa çıkma çabasını paylaşmadığı için, karanlığı ıslak bir yorgan gibi

üzerine çeker. Necip Fazıl'ın dizeleriyle şöyle der: *"Örtün üstüme örtün serin karanlıkları."* Karanlıklar, zaten onun üzerine örtülüdür.

"Devrimci" veya "sosyalist" olma iddiasındaki bir aydın, eğer partisizse, gerçeklerle buluşamaz, teorisini ve sanatını geliştirme olanakları da sınırlı kalır. Aydın olmak, dışımızdaki nesne ve olgularla zihinsel ilişki kurma tekeline sahip olma iddiasıdır. Örgütsüz aydının elinde tuttuğu şey, gerçek değil, fakat kendi bireysel çıkarıdır; rahata düşkünlüğü ve içi boş kibiridir. Toplumun gerçekleri, ancak sınıf mücadelesi pratiğinde bütün yönleriyle keşfedilebilir. Aydın, örgütlü toplumsal pratiğin kenarında kalınca, gerçeğin de kenarına düşer. Teorinin zavallılaştığı yer işte orasıdır. Ve o zavallılığın, boş kibirle, söz oyunlarıyla, anlaşılmaz saçmalıklarla dik tutulmaya çalışıldığı yer, yine orasıdır.

Devrimci aydın, eğer partisizse, vicdan iddiasını da yitirir. Partili olmak, emekçi halka bağlılığın, sömürü ve zulme karşı çıkmanın biricik somut ifadesidir. Partisiz aydının ahlâk ve vicdan söylevleri, aslında bir eksikliğin içini doldurur. Birey, sömürü ve zulme kaçınılmaz olarak boyun eğer. Nihilist aydının bireysel başkaldırısı da, bir boyun eğme türüdür. Çünkü bireyin herhangi bir sömürü sistemini ortadan kaldırdığı görülmemiştir ve görülmeyecektir.

İşte bu nedenlerle, *Komünist Partisi Manifestosu'*ndan da önce, en azından 1845 yılından bu yana, yalnız ve yalnız Partili olanlar, "komünist"tir; partisiz aydınlar "komünist" değildir. Marx ve Engels, 1845-1846 yıllarında, 150 yıl önce yazdıkları, *Alman İdeolojisi'*nde Feuerbach'ı şöyle eleştirirler:

> "*Feuerbach,* komünist olduğunu açıklarken, …kendini gerçekten aldatmaktadır. Böylece, gerçek hayatta belli bir devrimci parti üyesi olan adamı belirlemek için kullanılan bir kelimeyi, sadece fikrî bir kategori haline getirmenin mümkün olduğunu sanmaktadır. …Feuerbach, …tıpkı öteki teorisyenler gibi mevcut bir olgunun bilincine varılmasını sağlamak ister. Oysa hakikî komünist için önemli olan şey, *mevcut* düzenin değişmesidir."[74]

74 Marx ve Engels, *Alman İdeolojisi*, s.76.

Marx ve Engels, üç yıl sonra Parti görevi olarak yazdıkları ilk büyük bildiriye, *Komünist Partisi Manifestosu* başlığını koyarak, parti ile

komünistlik arasındaki bağa yaptıkları vurguyu, tarihsel bir miras olarak insanlığa bırakmışlardır.

Siyasetçi, hangi sınıfın hizmetinde olursa olsun, bir bakıma aydın karakterinin en vurgulu örneğidir. İdeolojik insan olan aydın, bu özelliğini en kesin çizgilerle politikacı olarak ortaya koyar. Bu, özellikle ezilen sınıfın aydınları için geçerlidir. Çünkü, ezilen sınıf, ancak siyasal mücadele yoluyla ezenleri devirebilir ve hâkim sınıf olabilir. Siyasetin biricik örgütsel aracı ise, partidir.

Devrimci aydın, tarihsel işlevini, ezilen kitlelerin partide örgütlenmesine önderlik ederek yerine getirir.

Brecht, bu tavrın büyük sanatçısı olarak şöyle der:

"İki tane gözün varsa senin,
Binlerce gözü var partinin.
Her yoldaşın bildiği kendi kenti,
Beş kıtanın beşini de biliyor parti.
"Her yoldaşın bir vakti saati var.
Partinin ise Tarih saati.
Her yoldaşı yok edebilirler her an.
Parti ise yedi değil, binlerce can.
"Yığınların öncüsü o çünki
Ve o yönetiyor cengi
Gerçeğin bilinciyle işlenmiş olan
Başyapıtların kılıncıyle."[75]

75 *Karar* adlı oyundan çeviren: Can Yücel.

Aragon'un "Şairden Partisine" adlı şiiri de, Partili sanatçının bilincindeki ışıltıyı yansıtır. İlk ve son kıtaları şöyle:

"Partim geri verdi bana gözlerimi ve belleğimi
Bir çocuktan daha çok bilmiyordum doğrusu
Kanımın onca kırmızı ve kalbimin Fransız olduğunu
Bildiğim tek şey vardı gecenin karanlık rengi
Partim geri verdi bana gözlerimi ve belleğimi"
"Partim geri verdi bana Fransa'nın renklerini
Partim benim verdiğin derslerinle çok yaşa
Her şeyi türkü bildim o zamandan bu yana
Öfkeyi ve sevdayı acıyı ve sevinc

Partim geri verdi bana Fransa'nın renklerini."[76]

[76] Aragon'un şiirinin tamamı için bkz. *Teori*, sayı 68, Ağustos 1995, arka kapak.

Mayakovski ise, "sözlerin en muhteşemi" dediği parti kavramını anlatırken, "milyonların omzudur, işçi sınıfının omurgasıdır, arkadaşlarımızın vefasıdır" der ve arkasını şöyle getirir:

"dünkü işçi
yarın çarlıkları siler haritadan tek tek…
sınıfın dinamiği,
sınıfın emeği, sınıfın ünü, sınıfın gücü Parti budur."[77]

[77] *Lenin Destanı*'ndan Güneş Bozkaya'nın çevirdiği bu bölüm için bkz. *Teori*, sayı 64, Nisan 1995, arka kapak.

Sosyalizm ve Aydın

Çağımızın aydını, iki büyük olgu karşısında kendini tarif etmek durumunda kaldı. Birincisi, kapitalist sömürü sistemidir. İkincisi ise, emekçilerin iktidarı ele geçirdiği ve sosyalizmi kurma çabasına giriştiği bir ülkede, devlet ve parti içinden çıkan yeni bir sınıfın iktidarı gasp ederek kurduğu sömürü sistemidir. Her iki sistemde de, çelişmenin bir yanında proletarya vardır. Kapitalist sistemdeki burjuvazinin yerini, Kruşçev-Brejnev-Gorbaçov'ların temsil ettiği sömürü sisteminde devlet burjuvazisi alır. İşçi için bir karışıklık söz konusu değildir. Çünkü her iki sistemde de sömürülen kutuptadır. Üretim sürecindeki yeri, onun safını belirler.

Aydın için durum değişiktir. Çünkü aydının konumunu, yukarıda belirttiğimiz gibi, nesnel olarak üretim süreci içindeki yeri belirlemiyor. O, ne bir üretim aracı sahibi olarak işgücünü kiralamaktadır, ne de işgücünü satmaktadır. Onun toplumsal safını ideolojisi ve somut siyasal pratiği belirleyecektir.

Kapitalizmde işçi ile sermaye sınıfı karşı karşıyadır. Aydın, bu karşıtlığa bakarak kendi yerini saptayabilir. Burada zorluk, zihinsel olmaktan çok, sermaye sınıfının tahakkümünden ve satın alma gücünden kaynaklanır.

Sosyalizmin kuruluşu veya sosyalizmden geri dönüş sürecinde, toplumsal saflaşma, kapitalizme göre çok daha karmaşıktır. Çünkü kapitalizme geri dönüşün başını çeken revizyonist mevki sahipleri de, sosyalizm bayrağını sallamaktadırlar. *Devlet* veya *iktidar burjuvazisi* diye adlandırılabilecek olan yeni hâkim sınıf, üretim araçlarını, özel mülkiyet yoluyla değil, devlet ve parti içindeki konumlarıyla denetlemektedir.

Sosyalist ülkelerin aydını, kapitalizme geri dönüş sürecinde sınavdan geçti. Önemli bir kesimi, devlet burjuvazisinin ideolojik hegemonyasının hizmetine girdi. Bunlar, emekçi sınıfları ezen yeni tür bir kapitalist sınıfın çıkarlarını, "sosyalizm" olarak sunma ve sınıflar arasındaki farkların derinleşmesini haklı gösterme işlevini üstlendiler. Böylece hâkim sınıfın bir bölümünü oluşturdular ve kapitalizme geri dönüşün açıkça ilan edilmesinden sonra özel mülk sahipleri içinde önemli bir yer tuttular.

Kapitalist yolcular sınıfı, sosyalizmin kuruluşuna direnirken veya geri dönüş sürecini yürütürken, aydın takımının "işçi sınıfının bir parçası" olduğu tezini işledi. Oysa aydın, kapitalizmde olduğu gibi, sosyalizmde de maddî üretim sürecine değil, ideolojinin inşasına katkıda bulunur. Bu nedenle aydın, kafa emekçisinden farklıdır. Sosyalist toplumda aydın, üretim sürecindeki konumuyla değil, ideolojik tavrıyla işçi sınıfının safında yer alır. Aydın, düşünce ve sanat eseriyle üretimden pay alır. Kapitalizme geri dönüşü haklılaştıran aydın, kapitalist yolcular sınıfıyla sömürüyü paylaşan konumdadır. Sosyalizmin ideolojik inşasına katılan aydın ise, işçi sınıfının safındadır; fakat işçi değildir. Aydının dünya görüşünü, bilgiyi ve sanat eserini nasıl algıladığı belirler. Bilgi özel midir, yoksa toplumun malı mıdır? Kimi aydın, bilgiyi satılan özel bir mal gibi görür. Aydının dönüştürülmesi, sosyalizmin önemli sorunlarından biridir.[78]

78 Bu konuda bkz. Mao Zedung, *Sovyet İktisadının Eleştirisi*, çev. İzzet Altan, Birikim Yayınları, İstanbul, Mart 1980, s.42 vd.

Sosyalizm, ancak eski toplumu yıkma pratiğinde kendisini de devrimcileştiren yeni insanla kurulabilir. Devrim, hem eski sistemi yıkmak için, hem de yeni toplumu kuracak sınıfın dönüşmesi için gereklidir. Yeni insanı yaratan, her şeyden önce devrimci pratiğin kendisidir. Sosyalist aydın, bu devrimci pratik zemininde, ideolojik inşaya katkıda bulunarak işlev görür. Aydın, düşünce ve eseriyle yeni insanın yaratılmasına katkıda bulunmakla birlikte, kendisi de dönüşmeye muhtaçtır. Devrimci pratiğe

katılmak, yalnız emekçinin değil, aydının dönüşmesinde de belirleyicidir. Aydın, emekçi sınıflarla parti önderliğindeki sınıf mücadelesinde buluşur, ayrıca üretime katılarak da emekçinin maddî konumunu paylaşır. Devrimcileşmek için, öncelikle parti önderliğinde devrimci pratiğe katılmanın ötesinde, emekçilerin ihtiyacı, ideolojik çalışmadır; aydınların ihtiyacı ise, kol emeğine katılmaktır. Aydınları, işçi sınıfının parçası ilan eden Revizyonizm, aydının kol emeğine katılması ihtiyacının üzerini örter; aydın takımını kapitalizme geri dönüşün kapıkullarına dönüştürür.

Tıpkı kapitalizmde olduğu gibi, kapitalizme geri dönüş sürecinde de, hâkim sınıfın yanılsamalarını üretmenin bir ücreti vardır. Devlet burjuvazisi, aydın takımına, kendi ayrıcalıklı yaşam koşullarını paylaşma olanağını verir; onları emekçi halktan koparır; "ilham evlerinin" lüks ve şatafatına hapseder.

Brecht, Lenin'in kişiliğinde sosyalist aydının hayatını ve maddî tüketime bakışını şöyle özetler:

> "Küçük bir oda, bir masa, bir sandalye, bir leğen ve bir yataktan başka bir şeye gereksinim duymazdı. Patates yer, açık çay içerdi. Ama buna karşılık dünyanın bütün evlerinin, güçlerinin ve özgürlüklerinin çalışanların olmasını isterdi, başka deyişle dünyanın kökten değişmesini isterdi."[79]

79 Brecht, *Me-ti'nin Özdeyişler Kitabı*, Alan Yayınları, İstanbul 1982, s.139.

Özel mülkiyetin ahlâkı sonuna kadar götürülünce, "dünyanın her şeyi benim olsun" ilkesine varılır. Sosyalist aydının ahlâkı ise, dünyanın bütün zenginliklerini ve güzelliklerini emekçilerle paylaşma temeline dayanır. Sosyalist aydın, öncelikle kendisi için değil, emekçi halk için refah ister ve emekçi halkın artan refahını paylaşır.

Sosyalist ülkelerde aydınlar, emekçilere ve emekçi hareketine karşı tutumlarıyla sınandılar. Kendi ayrıcalıklarının artmasını isteyen revizyonist aydınlar, emekçilerin siyasal hayatın kenarlarına sürülmesini haklı gösterdiler. Bu amaçla, tıpkı kapitalizmde olduğu gibi emekçinin üretici rolüne vurgu yaptılar; eserlerinde küçük azınlıklara seslendiler. Sosyalist aydın ise, emekçinin devrimdeki belirleyici rolünü önplana çıkardı; eserleriyle geniş kitlelerin devrimcileşmesine hizmet etti.

Sosyalizmi kurma pratikleri, yalnız sosyalist ülke aydını için değil, bütün dünya aydınları için denektaşı oldu. Dünya aydını, çağımızda yalnız

kapitalist sisteme karşı tavrıyla değil, sosyalizmin kuruluş döneminde ortaya çıkan devlet burjuvazisine karşı tavrıyla da sınavdan geçti. Bir kesim aydın, sosyalizm adına kapitalizme geri dönüş sürecini destekledi. Kuşkusuz bunun çeşitli nedenleri var.

Yeni Sovyet hâkim sınıfı içinde aydın takımının önemli bir güç oluşturması, dünya aydınları arasında Kruşçev sonrası Sovyetler Birliği'nin iktidar ve ekonomi modeline duyulan özlemleri kırbaçladı. Ülkemizde de son kırk yıl içinde bir statü kaybına uğrayan aydınlar, bir iktidar susuzluğu içindeydi. Kemalist iktidar döneminde etkin konumlarda olan aydın, o eski durumunu özlüyordu. Öte yandan Kemalizmin devletçiliği, kapitalizmin inşasına hizmet eden bir mülkiyet biçimi olarak, revizyonist burjuvazinin devletçi mülkiyet sistemiyle örtüşüyordu. Dünyanın en büyük feodal imparatorluklarından birinin kapıkulu olan Osmanlı aydınını hatırlayacak olursak, Türkiye'de aydının devletten beslenme geleneğinin, *başka ülkelere göre çok daha derin ve güçlü* tarihsel kökleri vardır.

Kaldı ki, Kruşçev-Brejnev yönetimi, yalnız Sovyetler Birliği için değil, bütün Ezilen Dünya ülkeleri için de, bir devlet kapitalizmi modeli üretti. "Kapitalist olmayan yoldan kalkınma" adı verilen bu modelin özü, emekçi sınıfların denetiminde olmayan bir devlet mülkiyetine dayanmasıydı. Sovyetler Birliği ile işbirliği yapan bu sistemde, "sivil-asker-aydın zümreye" anahtar rolü veriliyordu. Bir sınıf olmayan ve üretim sürecinde belirleyici bir konumu olmayan aydın, bu sistemde *ideolojik imalat* yoluyla belirleyici bir sınıfmış gibi gösteriliyordu. Bir anlamda sanki temel sınıflardan bağımsız bir *aydın ideolojisi* ve *aydın sistemi* üretiliyordu. Bu nedenle Sovyet Revizyonizminin "kapitalist olmayan yoldan kalkınma" modeli, çeşitli ülkelerin aydınları arasında yankı yarattı. Kendi emekçi sınıflarıyla kaderlerini birleştirmeyen ve her iki sömürü sistemi karşısında açık bir tavır belirlemeyen aydınlar, Sovyet sosyalemperyalizmiyle işbirliğinde bir iktidar şansı gördüler. 1975 sonrasında Sovyetler Birliği'nin askerî gücüne dayanarak yayılması, bu iktidar umudunu özellikle kamçıladı.

Yalnız askerî gücü değil, Sovyet süper devletinin dünya ölçeğindeki kültür ve sanat kurumlarındaki etkisi de, aydınları yönlendirdi. Moskova yönetimi, istediği aydınları üne kavuşturuyor, ödüllendiriyor ve kollarından tutup "büyük sanatçı" mertebesine yükseltiyordu. Dahası Sovyetler Birliği,

tıpkı Batı devletleri gibi, kendisine boyun eğmeyen sosyalist aydınları suçlayarak, kenarlara sürerek, cezalandırarak yıldırabiliyordu. Yalnız Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa'da değil, kapitalist ve geri ülkelerde de sosyalist aydınlar, Kruşçev-Brejnev'lerin sömürü sistemine tavır aldıkları için, dünya ölçeğindeki revizyonist propaganda aygıtının hedefi oldular. Kendilerine 49 dilden yapılan yayınlarla saldırıldı.

Sovyet Revizyonizmine teslim olan aydınlar, sosyalizmin sorunlarının özgürce tartışılmasını engellediler. Onlara göre, sosyalizmden geri dönüş olmazdı. "Geri dönüşten" söz eden "Maocu Bozkurtlar", kapitalizmin safındaydılar. Onlara göre, sosyalistliğin tek ölçüsü, Sovyetler Birliği yandaşlığıydı. Bu aydınlar, sosyalist saflarda Sovyetler Birliği'nin ve Doğu Avrupa'nın yeni hâkim sınıflarına sadakat duygusunu yaydılar. Bu ülkelerin kapitalizme gidişinin birçok işaretini gözleriyle gördükleri halde, bunu emekçi halktan gizlemeye çalıştılar. Bu konuyu gündeme getirenleri, düşman ilan ettiler. Böylece emekçilerin gözlerine perde çekmeye çalıştılar ve bilinçleri körelttiler. Aslında bu tavırları, emekçi girişimine dayanmayan, tepeden inme bir "sosyalizm" modelinin, daha doğrusu devlet kapitalizminin işaretiydi. Gerçekleri bilme hakkını emekçilere çok görenler, kendi ülkelerinde de bir tahakküm rejimine yönelmişlerdi. "Sosyalizm" söylemi, bu tahakküm rejiminin üzerine çekilen örtüydü. Revizyonizmin kapıkulu olan aydının görevi ise, bu örtüyü dokumaktı.

Arkamızda kalan dönemde, olumsuz örnekler yanında, emekçi davasına bağlı kalan proleter devrimci aydınlar da vardı. Nâzım Hikmet, Sovyetler Birliği'ne gittikten hemen birkaç yıl sonra, 1955 yılında *İvan İvanoviç Var mıydı, Yok muydu* adlı oyununu yazdı. Büyük devrimci şair, bu oyunda Sovyetler Birliği'nin sınıflara bölündüğünü işledi ve yeni yönetici sınıfa karşı "kasketlinin" yanında saf tuttu.[80]

80 Nâzım Hikmet'in Kaynak Yayınları tarafından yayımlanan bu eserinin değerlendirilmesi için bkz. Doğu Perinçek, *Parti ve Sanat*, genişletilmiş 2. basım, İstanbul, Eylül 1995, s.147 vd.

Brecht de, derin felsefî birikimi ve ahlâkıyla, sosyalist ülkelerde sınıflaşma sorununa doğru bir yaklaşım gösterdi. Onun *Turandot ve Aklayıcılar Kongresi* adlı oyunu, bu açıdan çağımızın içinden 21. yüzyıla ışık tutan büyük eserler arasındadır.[81]

81 Brecht'in bu eserini de Kaynak Yayınları bastı. Çev. Sezer Duru, İstanbul, Kasım 1986. Brecht'in sosyalizm deneyimlerine ışık tutan diğer bir şaheseri de, Ahmet Cemal'in çevirdiği *Me-ti'nin Özdeyişler Kitabı*'dır. Her iki kitabın yorumu için bkz. Doğu Perinçek, *Parti ve Sanat*, genişletilmiş 2. basım, İstanbul, Eylül 1995, s.235 vd.

Çağımızın sosyalist aydın karakterinin en etkili ve güçlü örneği ise, kuşkusuz Mao Zedung'dur. Mao, yalnız Sovyetler Birliği'ndeki geri dönüş olgusunu teorileştirmekle kalmamış, aynı zamanda kendi yönettiği devlet ve partideki yozlaşmaya karşı milyonlarca emekçinin isyanına önderlik ederek, insanlığa unutulmaz bir pratik miras da bırakmıştır.

Bugün Sovyetler Birliği'ndeki geri dönüşü yorumlamak, genç kuşaklara kolay gelebilir; ancak Sovyet süper devletinin o şaşaalı döneminde, revizyonist cereyanı göğüslemek için büyük bir direnç gerekmiştir.

Sovyetler Birliği'nin 1980'lerde inişe geçmesi üzerine, bu kez devrimci aydın, Sovyet devrimini inkâr cereyanıyla göğüs göğüse gelmiştir. Revizyonist aydınlar, Sovyetler Birliği dağılmaya yüz tutunca, Batı kapitalizmine kapılandılar; Neoliberal ideolojiye bağlanarak gerçek yerlerini buldular. İktidar çevrelerine yakın olma hevesi, efendi değiştirmelerini gerektirdi. Sovyet Revizyonizmine yandaşlıktan ABD işbirlikçiliğine uzanan serüven, emekçi halkın kaderini paylaşmayan ve ayrıcalık peşinde koşan hâkim sınıf aydınının karakter çizgisidir.

Buna karşılık, emekçi sınıfların mücadelesine katılmakla birlikte, Sovyet Revizyonizminden ideolojik olarak etkilenen kimi aydınlar, geri dönüş sürecinin tamamlanmasıyla birlikte gerçekleri gördüler ve kendilerini yenilediler.

Sosyalizmin kuruluşu deneyimleri bir kez daha gösterdi ki; aydının sınıfını belirleyen, ideolojik konumudur. Sosyalist aydın, çağımızda, yalnız kapitalist sisteme karşı değil, sosyalist bir ülkede kapitalizme geri dönüş sürecine karşı da açık bir tavır almak durumundadır. Sosyalizmin ilk dalgası kanıtlamıştır ki; sosyalizm döneminde, iki çizgi, iki sınıf ve iki yol arasındaki mücadele devam etmektedir. Başka deyişle, Marksizm ile Revizyonizm, işçi sınıfı ile burjuvazi, sosyalizm ile kapitalizm arasındaki çelişmeler ve mücadele sürmektedir; kapitalizme geri dönüş tehlikesi vardır. Bu tehlike, üretim araçlarının kolektif mülkiyete geçmesinin esas olarak tamamlanmasından sonra devlet ve parti içindeki kapitalist yolcular sınıfından gelmektedir. Revizyonizm, Marksizmin bir türü değil, bu sınıfın

ideolojisidir. Mao'nun belirttiği gibi, "Revizyonizm burjuvazi demektir". Gorbaçov ve Yeltsin'lerin kişiliğinde bu teori kanıtlanmıştır. Artık sosyalist aydın, bu ideolojik birikimle donanmıştır.

III-AYDIN METAFİZİKLERİ

Aydının İdealleştirilmesi

Birçok yazar ve aydınımız, nesnel ve dolayısıyla bilimsel bir *aydın* tanımı yapmadıkları için, "yapay aydın-gerçek aydın", "düzmece aydın-has aydın" gibi öznel değer yargılarından kaynaklanan sınıflamalara gidiyorlar.

Eğer aydına, herkes kendi ideolojisine göre, "olumlu" bir tanım yüklerse, dünya romanındaki aydın eleştirilerini nereye koyacağız?

Turgenyev'in Rudin'i aydın değil midir?

Gonçarov'un Oblomov'u aydın değil midir?

Dostoyevski'nin *Ecinniler'*de çizdiği ünlü komplocu Verkovenski aydın değil midir?[82]

82 Okuyucularımıza, Hasan Yalçın'ın Dostoyevski'nin aydın tiplerini ele alan yazısını okumalarını öneririm: "Dostoyevski'nin Üç Tiplemesi", *Saçak*, sayı 5.

Onlar aydın değilse, o büyük yazarlar kimi eleştirdiler?

"Yapay Aydın-Doğal Aydın"

Selim İleri, “yapay aydın-gerçek aydın” ayrımını getiriyor. “Yapay aydın”, İleri’ye göre, Tanzimat dönemiyle ortaya çıkan “batıcı, mutlak batı yanlısı” aydındır. Yazar, görüşünü açıklarken, Ahmet Hamdi Tanpınar’ın “Kolej ve Fransız mektebi mezunu mu bu cemiyette münevver olacak?” sorusuna gönderme yapıyor.[83]

83 Selim İleri, *Cumhuriyet*, 15 Ağustos 1995.

Öyle görülüyor ki, Selim İleri, “yapay aydın” kavramını tanımlamadan sözün gelişi kullanıyor. Kavramın karşıtındaki sapma da, bunu doğruluyor. Yapay olmayan aydına “doğal aydın” denmesini bekliyorsunuz, karşınıza “gerçek aydın” çıkıyor. Oysa yapay olan her şey, gerçektir. “Yapay aydın” kavramına, bilimsellik bir yana, sözlük ve mantık sınırları içinde bile bir yer bulunamamıştır.

İleri, “yapay aydını” tanımlamak isterken, metafiziğe başvuruyor: Yapay aydın, “kendi olmaktan çıkmış, Batılı matılı da olamamıştır”.

Tanım mıdır bunlar? “Kendi” ne demektir? Madde değişince, “kendi olmaktan çıkar” elbette. Bizim “kendimiz” İslam ise, İslamdan önce neydik, “kendimizi” mi arıyorduk? İslam olunca “kendimizi” mi bulduk? Kabile toplumunun kültürü açısından bakarsak, İslam olmak da “kendimiz olmaktan çıkmak” değil miydi? Batıcı aydın da şöyle demiyor mu: “Avrupa Gümrük Birliği’ne girmekle iki yüzyıldır aradığımız kimliğimize kavuşuyoruz.”

Dünyada var olan her madde, bu arada toplumlar da, hem “kendileridir” hem de başka şeylerdir. Heraklit, “bir ırmakta iki kez yıkanılamayacağını” belirtirken, ırmağın saniyenin sonsuzda biri kadar zamanda “kendisi olmaktan çıktığını” anlatmıştı. “Kendisi olmaktan çıkmak’”, bir doğa gerçeğidir ve doğanın bir parçası olan toplumun gerçeğidir. Değişmek, “kendisi olmaktan çıkmak”tan başka bir şey değildir. Ve değişime direnenler, hep “kendi benliğimizi yitiriyoruz” feryadıyla ortaya çıkarlar. Buna rağmen, toplumlar kendileri olmaktan çıkar ve başka bir şey olurlar.

Özel mülkiyet ve ticaret toplumuna geçerek uygarlaşmak, kabile toplumu için “özbenliği yitirmek”tir. Bilge Kağan, *Orhun Yazıtları*’nda Türk bududuna Ötüken ormanından ayrılıp Çin’e giderse, yok olacağını söyler. Aslında kastedilen, Çin’in gelişmiş ticaret uygarlığı içinde erimektir[84]

84 Bu konuda bkz. Doğu Perinçek, *Bozkurt Efsaneleri ve Gerçek*, Kaynak Yayınları, geliştirilmiş 4. basım, İstanbul, Kasım 1997, s.42 vd.

Göçebe ve köylü kitlesi, Türk aristokrasisinin İslamlaştığı dönemde yine aynı tepkiyi gösterdi. Bin yıl sonra doğan Türkçülük ve Kemalizm, uygarlık yönündeki bu tarihsel sıçramayı, “özbenliği kaybetmek” olarak yorumladı.

Her toplum, “kendisi olmaktan çıkarken”, aynı zamanda “kendisi” olur. Çünkü toplumun dünkü “kendisi” ile bugünkü “kendisi” farklıdır. Değişmeyen, sonsuza kadar süren bir “kendimiz” yoktur.

Aslında “kendimiz” vurgusunun, evrensel olanın üzerini örtmek gibi bir ideolojik yönü de bulunuyor. Milliyetçi ideoloji, toplumların ortak insanlık yatağındaki gelişimini, bu vurguyla gözlerden kaçırmaktadır.

İkincisi, “kendimiz” vurgusunun, kapitalizm öncesi ya da Milliyetçilik öncesi çağlarda da bir işlevi vardı: Var olan kurumları ve ilişkileri korumak.

Tanzimat’la ortaya çıkan alafranga aydının eleştirisi, toplumumuzun ufkunu açmak açısından kuşkusuz çok önemlidir. Ancak bu eleştiri, Frenkleşen aydının “yapay” olduğu veya aydın olmadığı anlamına gelmez.

Öncelikle *burjuva demokratik devrimin aydını* ile *Batı işbirlikçisi aydın* arasındaki karşıtlığı saptamalıyız. Şinasi’ler, Namık Kemal’ler, Ali Suavi’ler, Mustafa Kemal’ler, Mahmut Esat Bozkurt’lar, Yusuf Akçura’lar ve Sadri Ertem’lerin temsil ettiği Yeni Osmanlı-Jön Türk geleneği, Büyük Fransız Devrimi’nin yolunu izler. Mustafa Reşit Paşa’lardan Ali Kemal’lere uzanan Tanzimatçı-padişahçı-mandacı aydınlar ise, demokratik devrime karşı emperyalizmin ideolojik hegemonyasına hizmet verdiler. Ancak bu iki tip aydın da “yapay” değildir, toplumsal sürecin *doğal* ürünleridir.

1838 İngiliz Ticaret Sözleşmesi’yle birlikte Osmanlı toplumu, bir sömürgeleşme sürecine girdi. Hem komprador aydını, hem de hürriyet ve istiklâl mücadelesi veren aydın, bu zeminde var oldular ve işlev gördüler. Sömürgeleşme süreci, kendi kapıkullarını yarattığı gibi, kendi karşıtı olan bağımsızlık ve demokrasi hareketine de neden oldu. Devrimci-demokratik *Batı* ile emperyalizm aşamasında dünya gericiliğinin merkezi haline gelen *Batı* arasındaki karşıtlıktır bu.

Romanımızdan örnek verecek olursak, Recaizade’nin *Araba Sevdası*’nda, Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın hemen her romanında ve Yakup Kadri’nin *Sodom ve Gomore* ile *Bir Hüküm Gecesi*’nde çizdikleri Frenkleşen işbirlikçi aydın tipi, ne kadar gerçekse, Mithat Cemal’in *Üç İstanbul* romanındaki o boyun eğmez devrimci aydın (Adnan) da o kadar gerçektir.

Selim İleri'de Adnan Bey, daha somut söyleyelim Mustafa Kemal seçeneği yok. Selim İleri, bizi Ahmet Mithat Efendi'nin Felatun Bey ile Rakım Efendi seçeneklerine hapsediyor. Oysa Frenkleşen aydın ile Osmanlı efendisi, aynı kapıya çıkar. Alafranga aydın ve geleneksel Osmanlı efendisi, kültürel düzlemde birbirinin karşıtıymış gibi görünürler, ancak siyasal düzlemde kol kola girerler. Çünkü Liberalizm, tekelci sermayeye bağlılığı nedeniyle, bizim gibi ülkelerde geçmişle hesaplaşan, devrimci bir çizgide gelişmedi, tersine sırtını geçmişe yasladı. Tarihimize baktığımız zaman, liberal akımın bir ayağının ortaçağda olduğunu görürüz. Prens Sabahattin'lerden bu yana liberaller, gericilikle ittifak halinde oldular ve hep geleneğe sarıldılar. Bayar-Menderes'lerin DP'si, Demirel'lerin AP'si, Turgut Özal'ların ANAP'ı, Çiller'in DYP'si, Boyner'lerin YDH'sı, hep sermaye tekelleri ile tarikatların ittifakına dayandılar.

İki yüzyıldır Türkiye'nin önündeki seçenekler, Felatun Bey ile Adnan Bey'dir. İki karşıt dünyanın aydınlarıdır bunlar: Batı'nın işbirlikçi aydını ve Türkiye'nin devrimci aydını. Ahmet Mithat Efendi'nin Felatun Bey'i sömürgeleşme yolunun kahramanıysa, Mithat Cemal'in Adnan Bey'i de bağımsızlık ve hürriyet yolunun kahramanıdır.

Yalnız roman kahramanları değil, yazarlarımız da bu iki yoldan birini seçmişlerdir. Bir Hüseyin Rahmi, daha bu yüzyılın başında Frenkleşmenin eleştirisini yapmıştır. Bir Mehmet Akif, daha bu yüzyılın başında "Medeniyet dediğin tek dişi kalmış canavar" diyerek, emperyalizmin doğasını saptayabilmiştir. Kapitalizmin daha o zaman çürüdüğünü görmek, derin bir tarih bilincini yansıtıyor. Hele bugünkü Batı komisyoncularına, NGO yıldızlarına, Helsinki muhiplerine bakınca, bu tarih bilincini daha da önemsemek gerekir. İnsanlığın yüz yılı aşan emperyalizm deneyiminden sonra, o "tek dişi kalmış canavar"dan özgürlük bekleyenler var. Bir Hüseyin Rahmi'lere ve Mehmet Akif'lere bakınız, bir de Batı kapitalizmine budalaca hayran aydınlarımıza. Felatun Bey'in üzerinde iğreti duran Frenkleşme, yüz yıllık bir sindirim sürecinden sonra onların özkültürü olmuştur. Böylece Frenkleşen aydın, bir karikatür olmaktan çıkmış, "yükselen değerlerin" yaratıcısı mertebesine ulaşmıştır.

Selim İleri, "yapay aydın" kavramını açıklarken, önce Frenkleşen aydını eleştiriyormuş gibi bir izlenim veriyor. Ancak asıl hedef tahtasında; Adnan'lar var, Mustafa Kemal'ler var, Nâzım Hikmet'ler var; Jakoben veya sosyalist, Türkiye'nin devrimci aydını var. Nitekim yazının sonlarında

devrimci geleneğin temsilcilerinden olan Aziz Nesin'in adresine bir ok yollanıyor. Selim İleri, geleneğe karşı devrimci tavırdan yakınmaktadır. Yazar, "eski kültürün sönmemiş birikimine sarılırken", liberal aydının Ezilen Dünya'daki tipik tavrını sergiliyor.

Gelenek, kuşkusuz bir kalemde çizilip atılamaz. Çünkü her ileri atılımın malzemesi, tarihin içindedir. "Tarih, daha önceki nesillerin bıraktığı malzemeyi, sermayeyi ve üretici güçleri kullanan ve bunların ürününü alan nesillerin art arda gelişidir. Böylece, her nesil, bir yandan, geleneksel faaliyete tamamen değişmiş şartlar içinde devam eder; öte yandan, eski şartları, tamamen farklı bir faaliyet göstererek değişikliğe uğratır."[85]

85 Marx-Engels, *Alman İdeolojisi*, s.82. Gelenek ile gelecek arasındaki ilişki için bkz. Doğu Perinçek, *Kemalist Devrim 2-Din ve Allah*, İstanbul, Eylül 1994, s.190 vd.

Özetle, bir toplum, geleceğini, ancak gelenekte oluşturduğu birikimle yaratır. İşte burada, "hangi gelenek" sorusu gündeme gelir. Kulluk, kölelik, cariyelik, rıza, tevekkül, ikiyüzlülük, tabasbus, bağnazlık, şiddet, kırım: Bunların hepsi Osmanlı gerçekleridir ve gelenektir. Buna karşılık bizim başkaldırı, bağımsızlık, hoşgörü, paylaşma, kardeşlik geleneğimiz de var. Gericilik ile devrimci birikim arasında bir ayrım yapılmadığı zaman, geleneğe yapılan bütün vurgular, hep kulluk toplumunun özlemleriyle birleşmiştir.

"Has Aydın-Düzmece Aydın"

Aydının idealleştirilmesine Enis Batur, "Has aydın-düzmece aydın" ayrımıyla katkıda bulunuyor. Batur, kendi aydın tanımını bir soruyla açıklıyor: "Toplumun değişken değerlerine göre ikide bir yer, yön ve değerler sistemi değiştiren; gününün 'nimetlerinden' pay almayı ana ilkesi sayan; düşünceleriyle egemen gidişatın karşısında yer alıp yapayalnız kalmayı göze almaktansa, bukalemun benzerleriyle 'durum'a uygun yeni biçimler seçen kişiler aydın olabilirler mi?"[86]

86 Enis Batur, *Cumhuriyet*, 3 Eylül 1995.

Olurlar, oluyorlar ve olmuşlardır. Hâkim sınıfların aydınları, "günün nimetlerinden", hisse senetleriyle değil, hisse senedi sahiplerinin ideolojisini üreterek pay alırlar. Özel çıkar ve kâr sistemine dayanan "egemen gidişatı", kültür ve sanat alanında meşrulaştırmak, onların işidir, işlevidir. Biz onları beğenmesek de, belli bir kültürü yeniden üretirler; aydındırlar.

Enis Batur, bir ahlâk ilkesine vurgu yapmak isterken, aydın gerçeğinden uzaklaşmaktadır. Aydın kavramının sınıfsal karakterini saptamadığı için, savunmak istediği ahlâk ilkesi (etik) de sağlam bir temele oturamıyor. Batur, bazı ahlâkî ipuçları yakalıyor; "günün nimetlerinden pay almayı" ana ilke olarak kabul etmiyor; "egemen gidişata karşı çıkmak" uğruna, gerekirse yapayalnız kalmayı bile göze almak gerekir diyor.

"Günün nimetlerini paylaştıran" sistem, kapitalist piyasa sistemidir. Sistem, nimetleri, kâr esasına göre paylaştırır. Bu nimet paylaşma sistemini yıkabilecek biricik güç ise, emekçi sınıflardır. Öyleyse, Enis Batur'un "has aydını", ahlâk ilkesini, ancak kapitalist sisteme karşı mücadele pratiğinde hayata geçirebilir. Üstelik yapayalnız da kalmaz. Hâkim sınıf aydınının karşısındaki seçenek, ezilen sınıfın aydını olmaktır.

"Has aydın-düzmece aydın" ayrımıyla, ahlâk ilkesi (etik), kendi toplumsal temellerinden ve kendi ideolojik bütünlüğünden koparılmaktadır. Böylece *has* ve *düzmece* tanımı, bir tarih gerçeğinin, bir toplum gerçeğinin üzerini örtüyor.

"Has aydın" tanımını var eden, Enis Batur'un öznel değerleridir. O nedenle bu kavram, Enis Batur'un dünyasında geçerli olabilir. Ezilen sınıfın aydını olmak ise, nesneldir; kendisini toplumsal pratikle ortaya koyar; bu nedenle berraktır ve bilimsel bir ayrımın maddesini oluşturur.

"Gerçek Aydın"

Bir de Ahmet Cemal'in idealleştirdiği "gerçek aydın" var. Değerli çevirmenimiz, aydını şöyle tanımlıyor: "Günümüz dünyasında 'aydın', kendini dogmaların ve önyargıların değil, fakat kendi düşüncesinin eleştirel süzgecinin ve evriminin egemenliğine koşulsuz bırakmış 'her bireyin' taşıdığını kıvançla söyleyebileceği bir kimliktir ve bu kimliğin edinilmesinde önemli olan, …dünyaya bakış biçimidir. …Aydın'ın tek tanımı, 'düşüncenin evrimini yadsımayan kişi'dir."

Ahmet Cemal'e göre, aydın kimliğini belirleyen, "dünyaya bakış biçimidir".[87] Özeti, Rasyonalizmi benimseyenler "gerçek aydın" oluyor.

87 *Cumhuriyet*, 14 Eylül 1995.

Peki Yahya Kemal Beyatlı aydın değil midir?

Hem "bey"dir, hem "atlı"dır, hem de aydın.

Peki, Necip Fazıl Kısakürek?

Ya Hüseyin Hatemi?

Nevzat Yalçıntaş ve Ali Bulaç aydın değiller midir?

Ahmet Cemal'in tanımına uymazlar, ama onlar da Ahmet Cemal kadar aydındırlar.

Ahmet Cemal, bilimsel bir aydın tanımı yerine, kendisiyle aynı dünya görüşünü paylaşanları aydın diye tanımlıyor.[88]

88 Yazar ve şairlerimizin çoğu, "Benim dünya görüşümü paylaşanlar aydındır" anlayışındalar. *Cumhuriyet* gazetesi köşe yazarları arasındaki tartışma, bu tanımın yaygınlığını bir kez daha kanıtladı. Bu anlayışı, öteden beri özellikle Köy Enstitülü yazarlarımız heyecanla temsil etmişlerdir. Bir örnek için bkz. Turan Altuntaş, *Aydın Kime Denir?*, Beti Yayınları, Gaziantep, Mart 1991, s.8.

Bir kez bu tanım, yalnız "günümüz" için geçerli. Bütün tarihsel dönemler için geçerli bir aydın tanımı yapılmıyor. O nedenle Nedim aydın değil mi, Bâki aydın değil mi, Ebussuut Efendi aydın değil mi diye soramıyoruz.

Daha önemlisi, bu tanımda aydının temel özelliği olan, işlevi ve rolü yok. "Düşüncenin evrimini yadsımayan kişi" aydın olarak tanımlanıyor. Örneğin, "düşüncenin evrimini yadsımayan" köşedeki manifaturacı, aydın oluyor. Bu tanıma giren yüz binlerce insan var, ama hiçbiri aydın değil.

Aydın, belli dünya görüşüne göre tanımlanamaz; aşırı bireyci ve şüpheci dünya görüşüne sahip olanlarla sınırlanamaz. Feodal aydınlar da var, liberal aydınlar da var, sosyalist aydınlar da var. Öte yandan dogmatik aydınlar var, şüpheci aydınlar var.

Kaldı ki bu tanım, iddiasının tersine, kendisini dogmatizmden kurtarabilmiş değil. En büyük dogmatizm ve önyargı, bireyin kendisini kendi düşünce ve yetenekleriyle sınırlamasıdır. "Kendini …kendi düşüncesinin eleştirel süzgecinin ve evriminin egemenliğine koşulsuz bırakmış olan kişi", nasıl olacak da dogmatizmden ve önyargıdan kurtulacak? Kendine bu denli hayranlık ve "kendi düşüncesinin eleştirel süzgecine" böylesine mahkûm olmak, önyargıların ve dogmatizmin en temel kaynağıdır. İnsan, ancak pratik içinde ve kendi dışındaki düşünceye açılarak ve en önemlisi doğru düşünceyi maddî gerçeklikte ve toplumsal pratikte arayarak ve sınayarak dogmatizmden kurtulabilir. Birey, hiçbir zaman doğruları "kendi düşüncesinin evriminde ve egemenliğinde" bulamaz. İnsan, ancak o evrim ve egemenliğe böyle aşırı güvenmediği zaman, toplumun ve diğer insanların birikimiyle temasa gelerek doğrulara göreli de olsa ulaşır.

Düşüncenin ve Aklın İdealleştirilmesi

Ayrıca düşünce ile inanç arasındaki sınır, Ahmet Cemal'in söylediği kadar kesin değildir. Her inanç, başlangıçta bir düşüncedir. Düşünceyi inanç haline getirerek dokunulmaz kılan da, yine insan düşüncesidir. Bütün peygamberlerin tebliğ ettikleri inançlar, insan düşüncesidir; belli bir toplumsal sistemin ideolojik hegemonyasının unsurlarıdır. Öte yandan her düşünce, yüzde yüz hakikat olduğuna kanaat getirdiğiniz andan başlayarak biraz inançtır.

Belli düşünce sistemleri, belli sınıfların toplum üzerindeki hâkimiyetlerini pekiştirirler ve bu nedenle kaçınılmaz olarak inanca dönüştürülürler. Bu anlamda Şüphecilik, Akılcılık, Liberalizm ve Demokrasi gibi felsefe ve siyaset teorileri de, burjuvazinin hâkimiyet sistemiyle bağlantılıdır ve dikkat edilirse inanç haline gelmişlerdir. Aydınlarımızın yazılarına bakıyoruz; Şüpheciliğe toz kondurulmuyor, bir Akılcılık hayranlığıdır gidiyor, Akılcılık din olmuş.[89]

89 Aydın kavramını akılla değil, fakat Akılcı olmakla açıklayan bilimdışı tanımlardan birine de Zülfü Livaneli'de rastlıyoruz:

> "Eğer bir kişi yaşamını aklı öne alarak ve her şeyi aklî melekelerine göre, bilgiye ulaşarak düzenliyorsa, bu onun yaşama metoduysa, o kişi 'entelektüel'dir" (*Milliyet*, 8 Aralık 1994).

Kuşkusuz Akılcılık ve Şüphecilik, insanlığın dinsel dogmalardan kurtulmasında önemli roller oynadı; insan düşüncesini özgürleştirdi. Ancak Akılcılığın ve Şüpheciliğin idealizmi de, felsefe olarak dinlerin kapıkomşusu değil midir? İnsan aklını Allah'ın yerine koyduğunuz zaman, yeniden Allah'a ulaşmış bulunuyorsunuz. Unutmayalım, Allah da, o yere göğe konmayan insan aklının icadıdır. Allah'ı icat eden insan aklı, daha sonra bu icadın gerçekler dünyasında açıklanamayacağını keşfetmiştir. Demek ki, toplumsal süreçten ve birikimden soyutlanmış insan aklına böyle aşırı güvenmenin sağlam bir gerekçesi bulunmuyor.

Çünkü *birincisi*, insan aklı, insan deneyimiyle, bu deneyimlerde elde edilen bilgi birikimiyle sınırlıdır. O nedenle, bütün yanlışlar ve yanılsamalar, insan aklının ürünüdür. Bu durumda, insan aklına hayran kalarak doğru bilgiye yaklaşılamaz.

İkincisi, insan aklı, en sonunda sınıfın aklıdır. İnsanların, hele toplumla ilgili konularda, sınıflarından bağımsız bir akılları yoktur. Sınıfın aklı da, sınıfın ideolojik hegemonyasını sürdürmeye çalışır. Hiçbir sınıf, kendi çıkarlarının ötesinde bir insan aklına sahip değildir. Ve her sınıf, kendi aklını aydınları aracılığıyla topluma dayatır. Brecht, Ahmet Cemal'in çevirdiği *Me-ti'nin Özdeyişler Kitabı*'nda, "akıllı kafalar" dediği aydınların işlevini şöyle açıklıyor: "Akıllı kafalar, gerek iktidardakiler, gerekse o kafaların sahipleri tarafından çok aptalca ve sürekli olması düşünülemeyecek savları ve kurumları desteklemeleri amacıyla kiralanır. En akıllı kafalar, gerçeğin bilinebilmesi için değil, gerçekten uzak olandan nasıl yararlar sağlanabileceğinin anlaşılması için çaba harcarlar. İstedikleri, kafalarından değil, midelerinden alkış toplamaktır."[90]

90 Alan Yayıncılık, İstanbul 1977, s.24.

İşte soyut insan aklının sınırlarına gelmiş bulunuyoruz. İnsanlık, bu çemberden ancak sınıfların olmadığı bir dünyaya ulaşarak kurtulabilir. Aklı özgürleştirmenin yolu da budur. Bu durumda sınıfsız toplum amacı, gerçeğe ulaşmanın da hareket noktası oluyor. Sınıflılık, insan aklına sınır koyuyor. Bu sınırdan kurtulmak için çıkış noktası, sınıfsız toplum için mücadeledir. Bu mücadelenin öğretisi olan Tarihsel Materyalizmin, insan düşüncesinin doruğu olmasının temeli buradadır.

Düşünce ile inanç arasındaki sınırı çizerken, dönüp dönüp soyut insan düşüncesinin gücüne vurgu yapmak, idealizmin çıkmazını ifade eder.

Doğruların biricik ölçütü; doğada maddedir ve yine doğanın bir parçası olan insan toplumunda ise, toplumsal pratiktir. Doğrular, düşüncede değil, olgularda aranır. Bu nedenle Descartes, "Düşünüyorum, o halde varım" iddiasıyla varlık ile düşünce arasındaki ilişkiyi tepetakla etmiştir. Marx'ın belirttiği gibi, insanın varlığını belirleyen, bilinci değildir; tam tersine, insanın bilincini belirleyen, onun toplumsal varlığıdır. Yani biz var olduğumuz için, varlığımızın bilince yansıması da var.[91]

91 Marx, *Zur Kritik der Politischen Ökonomie,* Dietz Verlag, Berlin 1971, s.15 vd.

Hele düşüncenin evrimini, Ahmet Cemal'in yaptığı gibi, "tek kesin gerçek" saymak, *inanç dünyasının* en büyük gafletidir. Yine düşüncenin gelişme dinamiğini "düşüncenin özünde" görmek, dünyanın "düşüncenin önderliğinde ve egemenliğinde ilerlediğini" varsaymak, dünyayı ruhların yönettiği düşüncesinin bir başka ifadesidir. Böyle toplumsal sınıflardan

soyutlanmış bir soyut *düşünce,* bir *düşünce özü, ideal düşünce* vb yoktur. Bunlar, idealizmin üretip durduğu “nane ruhu” gibi kavramlardır.

Doğru düşüncenin kaynağı, düşüncenin kendisi değil; üretim faaliyeti, toplumsal pratik ve bilimsel deneydir. Bu insan faaliyetlerinden kopardığınız zaman, düşünce, milyonlarca yıl geçse kendi “öz dinamiğiyle” gelişmez, evrilmez. Böyle doğadan ve toplumdan soyutlanmış, kendi kendine evrilen soyut bir düşünce yoktur.

Ahmet Cemal, düşünceyi idealleştiren felsefesine uygun olarak, demokrasinin ve laikliğin kaynağını da, düşüncenin evriminde görüyor. Oysa demokrasi ve laiklik, dünya ölçeğinde, sınıf mücadelesinin, toplumsal devrimlerin ürünüdür. Düşünce de, sınıf mücadelesi ve toplumsal devrimler zemininde gelişti.

Ali Akay da, aydını, “kendi aklını, kendi beğenisini, kendi anlakını kullanabilen insan” olarak tanımlarken, Ahmet Cemal ile aynı “akıl” metafiziğine saplanıyor. Ali Akay, bütün Akılcılar (rasyonalistler) gibi toplumsal sistemin dışında ve üretim ilişkilerinden bağımsız bir “akıl”, “beğeni” ve “anlak” keşfetmektedir. Üstelik bu akıl ve beğeni “kendi aklı”, “kendi beğenisi”dir. O zaman akıl, daha da özelleşiyor, toplumsal süreçten ve ideolojiden daha bağımsızlaştırılıyor. Ali Akay’ın “kendi aklı” kavramı, bir avize gibi gökte sallanmaktadır.[92]

92 Ali Akay, “Kant’ın Aydınlanması Işığında Doğu Perinçek’in Aydını”, *Cumhuriyet* gazetesi *Kitap* eki, 8 Haziran 2001. Ali Akay’ın aynı yazıdaki “bağımsız aydın” kavramının eleştirisi için bkz. yukarıda “’Bağımsız’ ve ‘Özerk’ Aydın” bölümü.

Peki, bir kesim aydın, soyut düşünce ve aklı niçin böyle putlaştırmaktadır?

Aydın takımı, kendisini soyut aklın ve düşüncenin temsilcisi olarak görür. Soyut düşünce ve akıl, burjuva aydınının sermayesidir; piyasaya sürdüğü maldır. Aydın, insanlığı soyut düşünce ve akıl önünde diz çökmeye zorlarken, burjuvazinin sınıf hâkimiyeti sistemini pekiştirir. Aydın, soyut aklın temsilcisi olarak, burada rahiplerin rolünü üstlenmiştir. Zaten rahipler de, ilkçağın ve ortaçağın aydınlarıdır. Soyut aklın egemenliği, doğrudan burjuvazinin egemenliğini propaganda etmez. Allah’ın egemenliği de, doğrudan efendinin egemenliği olarak takdim edilmiyordu. Ancak nasıl Allah’ın egemenliğinin arkasında toprak beyinin egemenliği varsa, soyut

aklın egemenliğinin arkasında da burjuvazinin egemenliği vardır. Akılcılık (rasyonalizm) dedikleri, işte bu egemenliğin felsefesidir.

İster rahip kimliğinde, isterse günümüzün kültür yaratıcısı kimliğinde olsun, aydın, hizmet ettiği hâkimiyet sisteminin nimetlerini paylaşmaktadır. Burjuva aydını, soyut aklı ve düşünceyi göklere çıkarırken, bugün, 17 ve 18. yüzyıldan farklı olarak, sanıldığı gibi düşüncenin özgürleşmesi için mücadele etmiyor. Düşünceyi özgürleştirecek olanlar, özgürlükten yoksun olanlardır; artık emekçilerdir ve emekçi sınıfların aydınlarıdır. Düşünce özgürlüğü ve bütün özgürlükler, hâkim sınıflar için sonuna kadar var. Hâkim sınıflar, ezdikleri sınıfların özgürlüklerini sınırladıkları ölçüde özgürdürler. Özgürlüğe ihtiyacı olan, emekçi halktır. O nedenle günümüz dünyasında, hiç kimse emekçi sınıfların safında olmadan, özgürlüğün yanında olamaz.

Kültürün İdealleştirilmesi

Aydınlar arasındaki tartışmada, “kültürsüzlük uçurumu”ndan söz ediliyor; bazı kültürler tırnak içine alınıyor, böylece o kültürlerin aslında kültür olmadıkları söyleniyor. Bazı toplumların “kültürsüz” olduğu vurgulanıyor.

Kültür de bir aydın metaı, bir aydın malı. O nedenle kültür ne kadar az bulunsa ve ne kadar göğe çıkarılsa, fiyatı o kadar yükseliyor.

Kültürün idealleştirilmesi de, bir aydın metafiziğidir.

IV-KÜLTÜR VE UYGARLIK

Kavramlar

Aydınlarımız, aydın kavramı gibi kültür kavramını da tanımlamadan tartışıyorlar. Birçok bilim adamı ve araştırmacımızın, kültür ve uygarlık kavramlarını bilmeden, kültür ve uygarlık üzerine yazılar ve kitaplar yazdıklarına tanık oluyoruz.

Kültür öyle yere göğe konmayacak bir kavram değil, ilk insanla birlikte ortaya çıktı. Kültür, insanın atası olan hominidler'in bir türünden insana geçiş olayından beri var. Örneğin ağaçtan meyve toplamak, bir kültürdür. Taşları yontup alet haline getirmek, bir kültürdür. Toprağı pişirerek tuğla yapmak, bir kültürdür. Mağara duvarına çizilen resim veya ava giderken yapılan dans da, belli bir kültürün ürünüdür. "Kültürsüz" bir toplum olamaz. Kültür yoksa, üretim yoktur ve toplum da yoktur. Dahası, kültür yoksa, insan yoktur. Kültür, doğaya insan müdahalesiyle başlar, üretimle başlar, insanla başlar.

Uygarlık ise, tarihöncesinde yoktu, tarihle birlikte ortaya çıktı.[93]

93 Mehmet Fuat, "'kültür' ile 'uygarlığın' eşanlamlı sözcükler arasına konduğunu" söylüyor. Bu iki kavram arasındaki ince ayrımın kentlere yerleşmeyle ilişkili olduğunu belirtiyor *(Çağdaşımız Makyavel*, Adam Yayınları, Mart 1992, s.18). Kentleşmenin birçok toplumda özel mülkiyetin yayılması ve sınıflaşmayla birlikte olduğu düşünülürse, kentleşme ile uygarlık arasındaki bağ saptanır. Ancak uygarlığı belirleyen, kentleşme değil, özel mülkiyete ve ticarete geçiştir; başka deyişle sınıflaşmadır. Kentler de, bu süreçle bağlantılıdır kuşkusuz, ancak sürecin belirleyicisi değil, görünümüdür (tezahür).

Murat Belge'nin "Kültür ve Uygarlık" başlıklı yazısında, bu kavramlar hakkında bilimsel bir tanıma ve kavrayışa rastlanamıyor *(Cumhuriyet*, 8 Aralık 1982).

Batı dilinden yapılan çevirilerde de kültür ve uygarlık gibi bilimsel terimler hep karıştırılmaktadır. Örneğin Engels'in ünlü *Ailenin Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni* adlı kitabının bütün basımlarında, "Tarihöncesi Uygarlık Aşamaları" başlığı, eleştirildiği halde yerli yerinde oturmaya devam eder. Oysa bu başlığın "Tarih-Öncesi Kültür Aşamaları" diye çevrilmesi gerekirdi (Almancası: "Vorgeschichtliche Kulturstufen", İngilizcesi: "Prehistoric Stages of Culture"). (Sol Yayınları, Kenan Somer çevirisi.)

Bu, bir çeviri hatası olmanın ötesinde, kültür ve uygarlık kavramının bilinmediğini gösteriyor. Oysa Engels, o başlığın altında tarihöncesinde bir uygarlık bulunmadığını anlatır. Ama tarihöncesinde bir kültür vardır. Kabile toplumunun bir uygarlığı yoktu, ama bir kültürü vardı. Uygarlık ve kültür kavramları için bkz. Doğu Perinçek, *Osmanlı'dan Bugüne Toplum ve Devlet*, 1. basım, Temmuz 1986, s.84 vd; özellikle bkz. s.90, dipnot 24.

Bilindiği gibi, toplumlar, sınıflara bölündükten sonra tarih çağına girdi, başka deyişle uygarlaştı (civilisation). Uygarlığa geçiş ile özel mülkiyetin, ticaretin, meta ekonomisinin, devletin, ordunun, siyasetin, hukukun, ideolojinin, dinin ve sanatın doğuşu aynı zamana denk düşüyor. Uygarlık, toplumların sınıflara bölündükten sonraki kültürleridir. Kabile toplumunun uygarlığı yoktu, ama kültürü vardı.

Kültürün kuşkusuz belli basamakları var. İnsanlık tarihinin gelişme yatağını veri alırsak, kültürün yokluğundan değil, ama kültürün geriliğinden veya köleci, feodal, kapitalist, sosyalist karakterinden söz edilebilir.

Kültür nedir öyleyse?

Kültür, insan emeğinin ürettiği bütün maddî ve manevî değerlerin toplamıdır. Toplum tarafından yaratılan değerler yanında, bu değerlerin üretiminde, kullanılmasında ve aktarılmasında işe yarayan araçlar da kültür kapsamı içindedir. Toprağın ekilmesi ve yiyeceğin pişirilmesinden, maden cevherinin çıkarılıp işlenmesine, sanattan bilimsel çalışmaya kadar insan emeğinin ürünü olan bütün değerler, bir toplumun kültürünü oluşturur.[94]

94 Kemalist iktidarın resmî tarih görüşünü içeren *Türk Tarihinin Ana Hatları* başlıklı kitapta da doğru bir kültür (hars) tanımı yapılmıştır: "Bir insan cemiyetinin, devlet hayatında, fikir hayatında (yani: ilim ve san'atta), iktisat hayatında yapabildikleri şeylerin muhassalası..." Aynı yerde, uygarlığın kültürden başka bir anlama gelmediği de belirtilir (s.20).

Kültür kavramı, başlangıçta insan ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla toprağın işlenmesi anlamında kullanılıyordu: *Agricultura*. Daha sonra insanın, manevî ve zihinsel yeteneklerinin eğitilmesi ve yetkinleştirilmesine de *cultura* dendi. Kültür sözcüğünün bu anlamdaki kullanımına, Cicero'nun ünlü cümlesinde rastlıyoruz: "Cultura …animi philosophia est" (Kültür, felsefenin canıdır). *Cultura* kavramının kapsamı, ilk kez 17-18. yüzyılda genişledi ve insanın çevresine ve doğaya kattığı her şeyi içine aldı. Bu anlamda kültür, değerli yazarımız Melih Cevdet Anday'ın da belirttiği gibi, insan yapısıdır, yapaydır.[95]

95 Melih Cevdet Anday, "Eski Kültürümüz Dedikleri", *Cumhuriyet*, 22 Ağustos 1995.

Claude Levi-Strauss da, kültürün “bütün yapay evreni kapsadığını” belirtir. Bkz. *Irk ve Tarih*, Metis Yayınları, İstanbul, Nisan 1985, s.171.

Maddî Kültür-Manevî Kültür

Toplumun maddî üretimi, üretim araçları ve deneyimi, *maddî kültür* kapsamı içindedir. Devlet ve hukuk düzeni, felsefe, bilim, sanat, ahlâk ve eğitim alanındaki faaliyet ve ürünler ise, *manevî kültürü* oluşturuyor. Kültür dendiği zaman, genellikle manevî kültür anlaşılmaktadır. Aydın, toplumun manevî kültürünü işler. Biz, bu kitapta esas olarak manevî kültür üzerinde duruyoruz.

Tarihe baktığımız zaman, toplumların maddî üretimleri ile manevî kültürleri arasında bir bağlantı görüyoruz. Maddî üretim teknolojisindeki her sıçrama, manevî kültür alanındaki devrimlerin de temelini oluşturmaktadır.

İnsanlar, toplumsal üretim sürecinde, iradelerinden bağımsız, belirli ve zorunlu ilişkiler içine girerler. Bu üretim ilişkileri, maddî üretim güçlerinin belli bir gelişme aşamasına denk düşer ve topluma hâkim olan manevî-kültürel yapının, ideoloji, siyaset, ahlâk ve hukukun temelini oluşturur. Maddî hayatın üretim tarzı, toplumun politik ve manevî süreçlerini belirlemektedir. Başka deyişle insanın varlığını belirleyen, bilinci değil; fakat tersine insanın bilincini belirleyen, onun toplumsal varlığıdır. Altyapı-üstyapı ilişkisi dedikleri budur. Her ikisi birlikte, toplumsal kuruluşu veya başka deyişle toplumsal sistemi meydana getirir. Demek ki, bir toplumun maddî ve manevî kültürüne, bir bütün olarak toplumsal sistem denir.[96]

96 Bu konuda ayrıntılı ve derin bir açıklama için bkz. Marx, *Zur Kritik der Politischen Ökonomie*, Dietz Verlag, Berlin 1971, s.15 vd.

Kültürün Sınıfsal Karakteri

Her kültür, emekçinin emeğiyle yaratılır. Ancak toplumsal sisteme damgasını vuran sınıf, hâkim kültürün içeriğini de belirler. Hâkim sınıfın manevî kültürü, kısmen toplumsal sürecin ihtiyaçlarını, kısmen de hâkim sınıfın ihtiyaçlarını karşılar. Hâkim kültürün sınıf ilişkilerindeki pratik işlevi, emekçinin ürettiği değerlere sömüren sınıflarca el konmasını haklılaştırmak ve güvence altına almaktır.

Sınıflı toplumda, ezilen sınıfın kendi manevî kültürünü özgürce yaratma ve geliştirme olanağı yoktur. Çünkü topluma hâkim üretim ilişkilerini ve siyasal yapıyı, ezenlerin çıkarı belirlemiştir. Ezilen sınıf, buna rağmen, emeğinin ürünlerini koparıp alan hâkim sınıfa karşı koyma çabası içinde belli değerleri geliştirir; ancak kendi bilim ve sanatını yaratma olanağına esas olarak ezilen sınıf durumundan kurtulmakla kavuşabilir.

Tarihte, ideolojik üstünlüğü, siyasal hâkimiyetten önce ele geçiren sınıfa örnek, burjuvazidir. Sermaye sınıfı, daha iktidar olmadan, çürüyen feodal kültürün karşısına kendi bilim ve sanatını çıkarabildi ve belli bir üstünlük sağlayabildi.

Ancak proletaryanın durumu farklıdır. İşçi sınıfı, burjuvazi gibi mülk sahibi bir sınıf değildir; üretim araçlarından yoksundur; baskı altındadır. Bu nedenlerle kendi kültürünü serbestçe geliştirme olanaklarına sahip değildir. 19. yüzyıl devrimcileri, proletaryanın ezilen sınıf konumunda yapabileceğini şöyle saptadılar:

> *"Burjuvazinin kültürünü burjuva gericiliğinin Vandalizmine karşı korumak ve özgür kültürel gelişmenin toplumsal koşullarını yaratmak."*[97]

97 Rosa Luxemburg, *Gesammelte Werke*, c.1/2, s.367.

Ancak bu yüzyılın emekçi devrimleri, belli ülkelerde ve dünya ölçeğinde, emperyalist kültüre karşı emekçilerin sosyalist kültürünü geliştirme koşullarını da yarattı.

Kültürün içeriğini toplumsal sistem ve sınıflar belirliyor. Ancak farklı kültürler; genellikle coğrafya, kavim, ulus, devlet, din, mezhep, bölge, şehir ve yerleşim alanı adlarıyla belirtilir: Avrupa kültürü, Asya kültürü, Balkan kültürü, Kafkas kültürü, Yunan kültürü, Çin kültürü, Arap kültürü, Türk kültürü, Süryani kültürü, Latin kültürü, Emevî kültürü, Selçuklu kültürü, İslam kültürü, Hıristiyan kültürü, Ortodoks kültürü, Alevî kültürü, Doğu Karadeniz kültürü, İstanbul kültürü, gecekondu kültürü, kırsal kültür gibi.

Bu adlandırmalar, kültürün üretildiği *alanı veya toplumsal çevreyi* açıklamak bakımından anlam taşıyor kuşkusuz. Ancak aynı adlandırmalar, sık sık kültürün sınıfsal karakterinin üzerini örtmek için kullanılmaktadır. Burjuva ideolojisi, kültürün sistemle ve sınıfla ilişkisini gözlerden kaçırmak için; coğrafya, kavim, millet veya çevre adlarını kullanmaktadır. Böylece aynı toplum içinde, karşıt sınıfların kültürleri inkâr edilmekte ve onları birleştiren tek bir ortaklaşa kültür varmış gibi gösterilmektedir. Tersi de olanaklı; aslında aralarında karakter farkı olmayan, ancak farklı coğrafyalarda veya farklı ulusların hâkim sınıflarına ait kültürler, farklıymış gibi yansıtılabilmektedir.

Belli bir kültürün üretildiği coğrafyayı, bölgeyi veya siyasal, dinsel ve ulusal çevreyi belirtmek için, bu tür kavramların kullanılması doğaldır elbette. Ancak aynı kavramlar, kültürün karakterini açıklamada kullanıldığı zaman, ideolojik çarpıtmaların at oynattığı alana girilmiş oluyor. *"Ulusal kültür" kavramı ve Doğu kültürü-Batı kültürü, İslam kültürü-Hıristiyan kültürü* türünden ikililer, bu alanda icat edilmişlerdir.

V-ULUSAL KÜLTÜR-ULUSLARARASI KÜLTÜR[98]

98 Bu başlığı, henüz ulusların oluşmadığı tarih çağlarını düşünerek, "Yerel Kültür-Evrensel Kültür" diye de koyabilirdik. Ancak sorunu, bugün revaçta olan "ulusal kültür" tartışması ekseninde inceleyeceğimiz için, yukarıdaki başlığı yeğliyoruz.

Bütün tarih boyunca geçerli ve bütün sınıfları birleştiren bir "ulusal kültür" var mıdır? Kültürleri birbirinden ayıran sınırla, ulusları ayıran sınır aynı mıdır?

Bu soruların yanıtını, tarih içinde gezinerek ve somut olarak araştıracağız.

Kabilenin Eşitlik ve Kardeşlik Kültürünün Evrenselliği

Türkler, Kürtler, Araplar, Cermenler, Slavlar veya başka kavimlerden toplumlar, bir zamanlar kabileler halinde yaşıyorlardı. Kabile toplumu, kanbağına dayanıyordu ve sınıfsızdı. Bu toplumların kültürlerinin ortak olduğunu biliyoruz. Asya, Avrupa, Afrika veya Amerika'daki kabilelerin kültürleri arasında bir karakter farkı görülmüyor.

İlkel toplumun teknolojisi, ancak o topluluğu doyuracak kadar üretim yapma olanağı veriyordu. Manevî kültürü belirleyen de, bu ekonomik geriliktir. Teknolojinin ve üretimin gelişmemişliği, kardeşlik kültürünün temelini yaratır. Bir üretim fazlası olmadığı için, eşitlik ve kardeşlik zorunludur. Topluluk, ürettiklerini kardeşçe paylaşarak yaşamak durumundadır. Kabile üyeleri, birbirlerine ve kabileye candan bağlıdır.

Salur Kazan ve Aşil'in Evrensel Kültürleri

Teknolojinin gelişmesi ve toprağın derinden sürülmesiyle birlikte, bir üretim fazlası yaratılır. Bu fazla, zamanla kabile aristokrasisinin elinde toplanır. Özel mülkiyet doğar ve serpilir. Ürünlerin değişimi (ticaret) başlar, para icat edilir, pazar oluşur. Bu süreç içinde, herkesin silahlı olduğu kabile savaşçılığı da adım adım ortadan kalkar. Silah, kabile şeflerinin ve onlara bağlı yiğitlerin (alpler, nökerler, şövalyeliğin kökeni) tekelindedir. Tarla tarımı veya çobanlık yapan halk kitlesi (Türklerde karabudun) silahsızlandırılır. Toplumun sınıflara bölünmesiyle birlikte, zenginliklere el koyanlar, devleti ve orduyu da örgütler. Toplum, uygarlığa geçmektedir.

Engels'in "askerî demokrasi" diye adlandırdığı bu dönemin bütün kültürlerine bakın, içerik olarak aynıdır. Demirin bulunarak sabana takılması, değirmentaşı, yerleşme ve kentlerin kurulması nasıl evrensel ise, toplumların sınıflara bölündüğü dönemin manevî kültürü de evrenseldir. Örneğin Ege'nin *İlyada ve Odisse* destanlarını alın, Aşil, Hektor, Paris gibi kahramanların kültürü ile *Dede Korkut Hikâyeleri*'ndeki Boğaç Bey, Salur

Kazan, Bamsı Beyrek gibi gibi beylerin ve yiğitlerin kültürleri ve değerleri aynıdır. Bu kültürleri, *Ege-Yunan kültürü* ve *Orta Asya-Türk kültürü* diye adlandırarak, bir coğrafya ve zaman farkı saptanabilir, gelişme düzeyleri de tartışılabilir, fakat karakter farkı yaratılamaz. Tersine kahramanlık çağının kültürü, hangi toplumda, hangi kavimde ortaya çıkarsa çıksın, içerik olarak aynıdır.

Diller farklı olabilir, o önemli değil, dil biçimdir, dil bir araçtır; bu destanların hepsi, sınıfsız toplumdan sınıflı topluma geçiş çağının kültürüdür. Oluşan aristokrasi, Orta Asyalı olsun, Egeli olsun, Pers, Cermen veya Mısırlı olsun, aynı değerlere sahiptir. Destanları okuduğunuz zaman, sanki o kahramanlar birbirlerini görmüşler; fikirlerini, inançlarını, ahlâk ve güzellik ilkelerini, değer yargılarını, birbirlerine aktarmışlar gibi gelir. Kahramanlık çağındaki aristokrasinin gururu, kandaşı olan eski kabile eşitlerine yukarıdan bakışı, kahramanlık ve mülkiyet tutkusu, kıskançlıkları vb birbirine benzer. Yeni oluşan mülk sahiplerinin hukuku, ahlâkı ve ideolojisi, dünyanın her yerinde ortak bir karaktere sahiptir. Buna karşılık o kavimlerin, o hukuk ve ahlâkı, kapitalist dönemde görülemez. Buradan da anlaşılır ki; ulusları ve kültürleri ayıran sınır, üst üste gelmez. Kültürler arasındaki fark, sistemler ve sınıflar arasındaki farkla çakışır. Farklı sınıflar, farklı kültürlere, farklı ideolojilere sahiptir.

Örneğin, *Dede Korkut Hikâyeleri*'nden birinde Salur Kazan savaşa giderken yanında Karacuk Çoban vardır. Biri beydir, asildir; diğeri çobandır. Bey silahlıdır, çoban ise silahsız. Silah taşımak, aristokrasinin tekelindedir. Ama bir çatışmada Karacuk Çoban, Salur Kazan'ı kurtarır. Bu, Salur Kazan'ı kahreder. Nasıl olur da silah taşımayan bir çoban, bir beyi kurtarır? Karacuk Çoban ile Salur Kazan'ı birleştiren bir ortak değer yoktur. Salur Kazan, Karacuk Çoban'ı aşağıladığı ölçüde vardır. Sınıflaşmayla birlikte, iki karşıt ideoloji de oluşmaktadır.

Akkemikli Budunun ve Burjuvazinin Ortak "Ulusal Kültürü" Var mı?

Göktürklerde bir *akkemikli budun* vardır, bir de *karakemikli budun. Akkemikli budun,* aristokrasiyi, *karakemikli budun* ise halk kesimini ifade eder. İki sınıf arasındaki karşıtlık, kendisini kültürler arasındaki çelişmede de gösterir. Orta Asya kavimlerinde sınıflaşma ve kültürel farklılaşma sürecinin en önemli kanıtlarından biri, *Orhun Yazıtları'*dır.

Bumin Kağan, Göktürk kabile konfederasyonunun kuruluşunu şöyle özetler: "Ordu sevk ederek dört tarafımdaki budunu hep tabi kıldım. İlliyi ilsizleştirip, kağanlıyı kağansızlaştırdım. Başlıya baş eğdirip, dizliye diz çöktürdüm. Doğuda Kadırkan Ormanı'na kadar, batıda Demirkapı'ya kadar kondurdum. İkisi arasındaki pek teşkilatsız Göktürk'ü düzene sokarak öylece oturdum."

Görüldüğü gibi, devletin ilk basamaklarında olan kabile konfederasyonunun doğuşunda, bir "baş eğdirenler ve diz çökertenler" vardır, bir de "baş eğen ve diz çöken" *budun'*lar. Dolayısıyla iki karşıt kültürün oluşma süreci de başlamıştır.

Budun sözcüğünün, milliyetçi tarihçilerin iddia ettiği gibi, *millet* anlamına gelmediğini, bizzat Bumin Kağan'ın yukarıdaki sözlerinden anlıyoruz. *Budun*, tabiiyet ilişkisini ifade ediyor. Bir de Bilge Kağan'a kulak verelim, o da Bumin Kağan gibi konuşuyor: "Türgiş Kağanı türkümüz, budunumuz idi. Dokuz Oğuzlar budunumuz idi" diyor. Hâkim durumda olan Göktürk boyları ile Dokuz Oğuz, On Uygur, Kırgız, Tarduş, Tobi, Tatar, Kıtay vb *budunları* arasındaki tabiiyet ilişkisi, feodal sınıflaşmanın başlangıç dönemini yansıtıyor. Sayılan *budunlar,* Bilge Kağan'a bağlı halk topluluklarıdır. Yazıtlarda bağımlılığın üretim sürecindeki içeriği de belirtilir: "İşi gücü vermek." Bilge Kağan, *Orhun Yazıtları'*nda sık sık şöyle der: "Dört taraftaki budunu hep tabi kıldım, düşmansız kıldım, hep bana itaat etti. İşi gücü veriyor." "Tabi kılmak", "itaat ettirmek", "işi gücü vermek" terimleri, millî bir ilişkiyi değil, feodalizme doğru evrilen bağımlılık ilişkisini gösteriyor.

Bilge Kağan, itaat altına aldığı "budun"ların tüm mal ve mülklerine, karılarına ve çocuklarına el koyduğunu da belirtiyor: "Tengut budununu bozdum. Oğlunu, karısını, at sürüsünü, servetini orda aldım"; "Basmıl Idık Kut, soyumdan olan budun idi. Kervan göndermiyor diye ordu sevk ettim, tabi kıldım, malını çevirip getirdim."

Orhun Yazıtları'ndan aldığımız bu bölümler, Göktürk beylerinin kültürünün özünü vermektedir.[99]

99 Orta Asya kavimlerinin üretim tarzı ve kültürleri konusunda bkz. Doğu Perinçek, *Bozkurt Efsaneleri ve Gerçek*. *Budun* sözcüğünü *Bodun* diye okumak bize de doğru geldi. Fakat yerleşen sözcüğü değiştirmiyoruz. Talat Tekin, *Bodun*'un boylar (kabileler) anlamına geldiği kanısında. Bu görüş bizce de akla yakın. Bkz. Talat Tekin, *Orhun Yazıtları*, Simurg Yayınları, İstanbul 1995, s.7 vd.

"Ulusal kültür"den söz edenler, şimdi şu soruların yanıtlarını vermek durumundalar:

Türklerin ulusal kültürü, "kendi soyundan halkı bozguna uğratıp, oğluna, karısına, at sürüsüne ve servetine el koymak" mıdır?

Türk kültüründe, ulusu birleştiren harç, "baş eğdirmek ve diz çökertmek" midir?

Türk kültürü, oğlanlar ve kadınlar üzerinde mülk sahipliğini kabul ediyor mu?

Türk kültürü, kuş avlamak ve çobanlık yapmak mıdır, yağmayı bir geçim kaynağı haline getirmek midir, savaşla boyun eğdirdiği halklardan kervan kervan haraç almak mıdır?

Böyle bir "Türk kültürü" olmadığını biliyoruz. Şu anda Türk toplumu içinde, ne yağma var, ne ganimet, ne köle, ne de cariye. *Orhun Yazıtları* ve diğer tarihsel belgeler de kanıtlıyor ki, Türklerin bütün zamanlarda geçerli, değişmeyen bir kültürü yok. Bugünkü kültürümüz, Göktürk, Selçuklu veya Osmanlı kültürüne hiç benzemiyor; eski Kürt aşiretlerinin veya İdrisi Bitlisî zamanındaki Kürt beyliklerinin kültürüne de benzemiyor. Çünkü toplumun üretim tarzı, üretim ilişkileri değişmiş.[100]

100 "Alparslan ile başlayan ilk Selçuklu çağını, Fatih'ten Kanunî'nin ölümüne kadar Osmanlı devrini, Atatürk önderliğinde Cumhuriyetimizin ilk 15 yılını" kapsayan bir "Türk ideolojisinin" var olduğu yönündeki görüşlere bir örnek: Talat Halman, "Çığır", *Milliyet*, 25 Temmuz 1983.

Kültürün bir parçası olan siyasal örgütlenmeyi ele alalım. Karahanlıların devlet örgütlenmesinin teorisini açıklayan *Kutadgu Bilig* ile Türklerin Ortadoğu'ya geldikleri zamanki devlet teorilerini ortaya koyan Nizamülmülk'ün yazdığı *Siyasetname*'yi, bugünkü Türkiye Cumhuriyeti'nin devlet örgütlenmesiyle karşılaştıralım; ortak bir siyaset kültürü keşfetmek mümkün mü?

Feodal Çağda “Yoksul Eti Yiyenlerin” ve Yoksulların Kültürü

Kaşgarlı Mahmut’un *Divan-ı Lügat-it Türk*’te aktardığı “Yer baskısı dağ, budun baskısı bey” sözü, Orta Asya’daki sınıf baskısının ağırlığını özlü olarak dile getirir. Türk toplumları, uzun bir sınıflara bölünme sürecinden sonra feodal sisteme sıçrayarak, eski kabile kültüründen ve daha sonraki kahramanlık çağı kültüründen kopmuş ve yeni bir kültür yaratmışlardır. Yeni feodal kültür, elbette eski kültürün içinde filizlenmiştir; ancak onun devamı değil, inkârıdır. Orta Asya’nın ilkel döneminde kabile üyelerinin eşiti olan şef, daha sonra zenginleşerek *Dede Korkut*’taki Salur Kazan olmuş ve en son has veya tımar beyi haline gelerek feodal hâkim sınıfa dönüşmüştür.

Yunus Emre, *“Geçti beyler mürüvveti / Binmişler birer atı / Yediği yoksul eti / İçtiği kan olmuştur”* dizeleriyle bu kültürel değişimi anlatır. Beylerin, kabile toplumundaki gibi, kandaşlarına insanca ve kardeşçe davrandığı çağ geçmiştir. Artık beyler, yoksul eti yiyip, yoksul kanı içmektedirler.

Yine bir halk şiiri, yeni kültürü şöyle özetler: *“Şalvarı şaltak Osmanlı / Eğeri kaltak Osmanlı / Ekende yok, biçende yok / Yemede ortak Osmanlı.”* Birlikte ekme ve birlikte biçme sistemi (kabile toplumu) artık geride kalmıştır. Osmanlı bey sınıfı, üretimde yoktur; ama ürünün belli miktarına el koymaktadır. Bu sömürü temelinde yükselen sarayların duvarları, saraylarda oturanlarınki ile üreten emekçinin kültürlerini de birbirinden ayırmıştır.

Bir Osmanlı ve Selçuklu sarayının kültürüne bakalım, bir de onlara muhalefet eden göçebe ve köylü kitlelerin kültürüne; ortak bir “ulusal kültür” olmadığını saptarız. Bâki’nin mersiyesi ile Bayburtlu Celâlî’nin ağıtı; Nedim’in gazelleri ile Karacaoğlan’ın koşmaları karşı karşıyadır.

Dillerinde bile derin bir farklılaşma görülür. Feodal hâkim sınıf, yine Türkçe konuşmakta ve yazmaktadır; ama öyle bir Türkçe ki, halkın anlaması pek müşkül.

Kavim ve Din Değil, Sınıf Çelişmesi

Beyler ile köylü ve göçebe kitlesi arasındaki kültür farkları, kendisini ideolojik alanda mezhep farklarıyla ortaya koyar. Hem Hıristiyanlık, hem de İslamiyet içinde hâkim sınıfların sapkın (heterodoks) diye niteledikleri muhalif mezhepler ortaya çıkmıştır. Hıristiyan veya İslam, bu sapkın mezheplerde, eski eşitlikçi toplumdan kalma ortak değerler görülür.

Selçuklu ve Osmanlı hâkim sınıfı, Sünnî İslamı kabul ederken, ezilen köylü ve göçebe kitleleri Batınî mezhepleri benimsedi. 15. yüzyıl tarihçileri, Anadolu'daki halk kitlesinin hemen hepsinin Kızılbaş olduğunu belirtirler.

Sünnî olan Osmanlı beyi, Kızılbaş olan Türkmen köylüsünü ve göçebesini ezer, kırar geçirir, dağlara sürer; buna karşılık Balkanlar'daki Hıristiyan feodallerle, din farklarına rağmen, birliktedir, özde aynı kültürü paylaşır. Müslüman veya Hıristiyan köylünün ürettiği artı ürüne el koymak, onların ortak kültürünün temelidir. Özellikle Osmanlı devletinin ilk kuruluş döneminde önemli feodal sülalelerin kökeni Hıristiyandır. Örneğin Mihaloğulları veya Evrenosoğulları, eski Bizans tekfurlarından gelirler. Bizans feodali ile Osmanlı feodali arasındaki fark, *Mihail* ile *Mihal* arasındaki farktır. Buna karşılık Müslüman veya Hıristiyan köylünün kültürü de özde ortaktır. Dinler değil, sınıfsal karşıtlıklar, kültür farklarını belirler.

Din farkı gibi kavim farkı da, kültür farkı anlamına gelmez. Ayrı kavimlerden feodallerin ortak kültürleri vardı. Ortaçağ hâkim sınıfının kimliğini veya kültürünü belirleyen, Türklük, Araplık veya Fransızlık değil; bey olmaktır, feodal aristokrasinin içinde yer almaktır. Alparslan, Osman Gazi, Fatih Sultan Mehmet veya Yavuz Sultan Selim, hiçbiri, kendini "Türk" olarak tanımlamıyordu. Kanunî Sultan Süleyman'ın Fransa kralına yazdığı ünlü mektubu bir kez daha okuyalım. Kanunî orada uzun uzun kendisini tanıtır; o kadar sıfat ve kimlik arasında, Türklüğün en arka sıralarda bile yer bulmadığını görürüz. Osmanlı padişahları kendilerine "Türk Sultanı" değil "Rum Sultanı" derlerdi: "Sultan-ı İklim-i Rum".

Osmanlı, bugün iddia edildiği gibi "ulusal bir kültüre" sahip olsaydı, Enderun ve Yeniçeri Ocağı gibi devletin temel kurumlarında devşirmelik

sistemi uygulamazdı. Bu kurumlar, bir tek Türklere kapalıydı.

Osmanlı sülalesi için, 15. yüzyılda bir Kayı soykütüğü yaratıldı. Amaç, Osmanoğullarının Türklüğünü belgelemek değil, onlara tarihsel kök üreterek soyluluklarını sağlama bağlamaktı. Osmanlı sultanlarının kimlikleri, soylu olmaktı; devletin ve mülkün sahibi olmaktı.

Osmanlı padişahlarını ve beylerini, Türklük adına konuşturanlar, 19. ve 20. yüzyılın romancıları, tiyatrocuları olmuştur. Burjuvazi, “ulusal kültür”ünü yaratırken, geçmişe dönmüş ve milliyetçi ideolojinin gereklerine göre yeni bir tarih yapmıştır. İşte aydının rolü buradadır. Aydın, belli bir sınıf adına, o sınıfın tasavvurlarını toplumun zihnine oya gibi işler; hâkim sınıfın yanılsamalarını yetkinleştirir ve topluma özümletir. “Ulusal kültür” uydurmasını, burjuvazi adına aydınları imal eder.

Ortaçağ devletlerinde, çeşitli kavimlerin başına farklı kavimlerden hanedanlar geçti. Çin İmparatorluğu’nu, Türk ve Moğoldan Mançulara kadar çeşitli kavimlerden sülaleler yönetti. Birçok Türk hanedanı, Fars, Arap, Hint ve Kürt kavimlerinin padişahı oldu. Tersi de söz konusu: Türkler bir dönem Abbasî sultanları tarafından yönetildi. Mısır’ı yöneten Memlûkler, Çerkes’ti. Avrupa da öyle: *Romanof hanedanı,* Tatarların, Letonyalıların, Almanların, Ermenilerin, Rusların, Finlilerin tepesindeydi. *Habsburglar;* Macarlarla Hırvatları, Slovaklarla İtalyanları, Ukraynalılarla Avusturya Almanlarını yönetiyordu. *Hannover hanedanı,* İskoç, İngiliz, Galli ve İrlandalıların yanı sıra Bengalliler ve Quebecliler üzerinde de hüküm sürüyordu.

Aynı hanedanın üyeleri, farklı devletlerin, hatta bazen de rakip devletlerin hükümdarıydılar. *Bourbonlar,* hem Fransa’nın, hem de İspanya’nın kralıydı. *Hohenzollernler,* hem Prusya’nın, hem de Romanya’nın başındaydılar. Yunanistan, bağımsızlığını kazanınca, krallık tacını bir Yunanlı değil, Bavyera’nın başındaki *Wittelsbach* hanedanından bir prens giydi. Britanya krallarına bakınız, İngilize rastlayamazsınız. İmparatorluk tahtında oturan, Normandır (Plantagenetler), Gallidir (Tudorlar), İskoçtur (Stuartlar), Hollandalıdır (Orange hanedanı) ve Almandır (Hannoverliler).[101]

101 Benedict Anderson, *Hayali Cemaatler-Milliyetçiliğin Kökenleri ve Yayılması,* çev. Metis Yayınları, İstanbul 1993, s.99.

Eğer ortaçağda bir “ulusal kültür” olsaydı, herhalde çeşitli kavimlerin beyleri, farklı kavimlerden hanedanları başlarına oturtmazlardı.

Feodal devletlerin orduları da, ortaçağda bir “ulusal kültür” ve ulusal bilinç bulunmadığını gösterir. Birçok ortaçağ devleti, ordusunu, özellikle merkezdeki silahlı güçleri, yönettiğinden farklı bir kavimden oluşturur. Devşirmelik sistemine dayanan Yeniçerilik bunun en gelişmiş örneğidir. Selçuklu Veziri Nizamülmülk, ünlü eseri *Siyasetname’*de farklı kavimlerden bir ordu kurmanın teorisini yapar.[102]

102 Dergâh Yayınları, s.146.

Feodal Kültürün Evrenselliği

Türklerin Orta Asya’da başlayan sınıflaşma süreci, iniş çıkışlarla MÖ 1000 yıllarından MS 1200 yıllarına kadar devam eder. İki bin yıllık birikim, feodal topluma sıçramayla sonuçlanır. Orta Asya’da kabile konfederasyonları örgütleyen aristokrasi, feodal bir hâkim sınıfa dönüşür ve Ortadoğu’da büyük imparatorlukların kurucusu olur. Burada Türk toplumunun sınıflara bölünme süreci, belirleyicidir. Eğer bu süreç, belli bir olgunluğa ulaşmasaydı, Türkler, Ortadoğu’nun tektanrılı dinini, İran’ın devlet teorisini, Bizans’ın çeşitli kurumlarını özümsemeyeceklerdi.

Selçuklu ve Osmanlı devletlerinin ekonomik temeli, toprak sistemi, örgütlenmesi, ideolojisi, bunların hepsi, “ulusal kültür” safsatasını çürütür.

Eğer kültür “ulusal” ise; Bizans’ın, Arapların, Farsların ve Türklerin toprak sistemleri niye “ulusal” değil de, birbirine benziyor?

Eğer kültür “ulusal” ise, Türkler nasıl oluyor da İran’ın Sasanî devlet teorisini ve kurumlarını özümleyebiliyorlar?

Türklerin Orta Asya’da sınıflara bölünerek kurdukları devletin teorisini açıklayan *Kutadgu Bilig* ile Ortadoğu’nun devlet teorisi niçin ayrı değil de aynı?

Yeniçeriliğin veya Sipahiliğin köklerini, Orta Asya’nın kabile konfederasyonlarının savaş örgütlenmelerinde bulamazsınız, ama Bizans ve İran’da bulabilirsiniz. Hani kültür “ulusal”dı?

Sultanahmet Camii’nin benzerine, Orta Asya’da rastlanmıyor. Hemen ona bakan Ayasofya, “kökü burada” diyor. Bu gerçeğe “ulusal kültür” ideologları ne diyecekler?

Örnekler uzatılabilir. Selçuklu ve Osmanlı kültürünün, İran, Arap ve Bizans kültürleriyle, hatta ortaçağın Avrupa toplumlarının kültürleriyle aynı içeriğe sahip olması, doğaldır. Çünkü bu devletlerin hepsi, köylünün ürettiği

artı ürüne elkoyan beyler sınıfı tarafından kurulmuştur. Aynı üretim tarzı üzerinde elbette aynı içerikte kültürler yükselecektir.

Bu nedenle Selçuklu sarayı Türkçeyi bırakmış, aynı kültürü paylaştığı Fars feodallerinin dilini konuşmaktadır. Selçuklu sultanlarının adları bile Türkçe değildi. Keykavus'lar, Keykubat'lar, Keyhüsrev'ler, eski Pers imparatorlarına özeniyorlardı. Mevlâna, *Mesnevî*'sini ve diğer eserlerini Farsça yazdı.

Yalnız Selçuklu'ya özgü değil, Prusya sarayında Fransızca konuşulurdu. Rus sarayında da öyle. Avusturya İmparatorluğu'na hükmeden Habsburg hanedanı içinde, Almanca bilmeyenler vardı. Bu örnekler de gösteriyor ki, farklı "ulusal kültürler" değil, evrensel olan bir feodal kültür vardır. Belli bir toplumsal sistemi daha sonra kuranlar, gelişmiş olanların kültür birikimiyle buluşurlar. Tarihsel gecikme, kültür alanında böyle giderilir.

Ulusun ve "Ulusal Kültürün" Tarihselliği

Milliyetçi ideoloji, ulusun ta ezelden gelip sonsuza gittiğini iddia eder. Türk Milliyetçiliğinin ideologlarına bakarsanız, Türkler; Hunlar veya Göktürkler zamanından beri ulus olarak yaşıyorlar. Bu tarih dışı tezlerini kanıtlamak için, tarihsel belgeleri günümüz Türkçesine çevirirken değiştirmişlerdir. Örneğin *Göktürk Yazıtları*'ndaki *budun*, "millet" diye aktarılmıştır. Oysa budun, ulus değildir, bir bağımlılık ilişkisini belirtir. Türkçe konuşmayan bazı kabile toplulukları da, Göktürk hakanına bağımlı hale gelmiş ve Bilge Kağan'ın budunu olmuşlardır. *Orhun Yazıtları*'nı nesnel olarak inceleyenler, "Türk" denen topluluğun, Bilge Kağan'ın boyu olduğunu saptarlar. Fakat daha sonra o boyun hâkimiyeti altına giren bütün topluluklar, Çinliler ve Araplar tarafından "Tucyu" veya "Türk" diye adlandırılmıştır.

Buradan da görülür ki, Göktürkler zamanında bir Türk milleti yoktu. Daha sonra Selçuklular, Osmanlılar zamanında da bir Türk milleti yoktu; bir Türk kavmi vardı. Kavim, millet demek değildir. Kavim, aynı dili konuşan, ortak

bir etnik kökeni olan halk topluluğudur. Bu topluluğun içinde bir ulusal bilinç yoktur. Millî bilinci burjuvazi yaratacaktır.

İnsan topluluklarının uluslar diye sınıflandırılması, günümüz insanına çok doğal gelir; ancak ulus olgusunun tarihi, birkaç yüzyılı geçmez. Türk ulusu ise, taş çatlasa yüz yıldan beri var.

Ulus, tarihsel bir kategoridir; kapitalizmin şafağıyla birlikte ortaya çıktı ve sınıfların sönüp gitmesiyle ortadan kalkacaktır.

Kapitalizm, Avrupa'da yükselişe geçip, adım adım feodal parçalanmaları yok etmeye girişince, milletin ekonomik temeli de oluşmaya başladı. Ortaçağda bildiğimiz gibi, bir meta üretimi vardı. İnsanlar kendi ihtiyaçları için mal ürettikleri gibi, aynı zamanda pazar için de mal üretiyorlardı. Ürettiğini pazarda satıp onun karşılığında başka bir mal almak, daha önce toplumların sınıflaşma sürecinde ortaya çıkmıştı. Feodal dönemde pazar, esas olarak feodal beyliklerle sınırlıydı. Fakat kapitalizmle birlikte, bu feodal pazarlar çatırdadı ve "ulusal" adı verilen ülke çapındaki pazar oluştu.

Burjuvazi, köylünün beye bağımlılığını pekiştiren feodal ideolojinin karşısına, milliyetçi ve özgürlükçü ideolojisiyle çıktı. Bu ideolojinin özü şuydu: İnsanlar, özgür ve eşit doğar, özgür yaşarlar. İnsanlar, eşitleri olan feodal beylerin kulu olamaz. Çünkü köylünün, beyin kulu olmaktan kurtulup (özgürleşmek), kapitalistin işçisi olması gerekiyordu. Kapitalizm, ancak toprağa bağlılıktan kurtulan emekçinin işgücünü sömürerek gelişebilirdi.

"Ulusal Kültür"ün İşlevi

Milliyetçi ve liberal ideoloji, daha kapsamlı olarak "ulusal kültür", tarih içinde iki cephede, iki karşıt işlev gördü.

Birinci işlevi, burjuvazinin ulusal piyasasını yaratmak için uygun ideolojik iklimi oluşturmaktır. Ulusal piyasadaki en önemli meta, işgücüdür. Köylü feodal bağlardan kurtarılmalıdır ki, işgücünü serbestçe piyasaya

sunsun. Burjuvazi, devrimci olduğu çağda, bu ideolojisini ‘özgürlük, eşitlik, kardeşlik’ diye sloganlaştırdı.

Ezilen Dünya’daki Devrimci Milliyetçilik de, emperyalizme ve feodalizme karşı ulusal piyasayı yaratan ve koruyan yönüyle aynı işlevi gördü. Bu yüzyılın başında, Türkiye, Çin ve İran dışındaki bütün Asya, Afrika ve Latin Amerika ülkeleri, sömürgeydi, devletsizdi. Buralarda ulusal devletler, emperyalizme karşı kuruldu ve dünya kapitalist sistemi içinde yer alsalar bile emperyalizmin sömürüsüne belli sınırlar getirdiler. Bu nedenle Komünist Enternasyonal, “kapitalizmin boyunduruğundan kurtulan milletlerin ulusal kültürlerinin gelişmesini destekledi ve bu kültürlerin içeriğine proleter bir nitelik kazandırmaya çalıştı”.[103]

103 *Komünist Enternasyonal Programı*, Aydınlık Yayınları, İstanbul, Mayıs 1977, s.59.

“Ulusal kültür”, Ezilen Dünya ülkelerinde, emperyalizme karşı bağımsızlığı ve feodalizme karşı ekonomik bütünlüğü sağlayan ve savunan ideolojik içeriğiyle olumlu işlevini sürdürmektedir.

“Ulusal kültürün” *ikinci işlevi* ise, burjuvazinin emekçi sınıflar üzerindeki ideolojik hegemonyasını temsil etmesidir. Burjuvazi, kendi kapitalist sistemi içinde, gerçekte eşit ve kardeş olmayan çeşitli sınıflardan insanları, “eşit ve kardeş” diye tanımladı. Onlar arasındaki sınıf çelişmelerini ve çıkar karşıtlıklarını, ulus kavramı sayesinde ortak çıkar olarak gösterdi; “ortak ruhsal biçimlenmeyi” bu ideolojik çarpıtmalara dayandırdı. Ulusun “eşit” ve “özgür” bireyleri sayılan burjuva ile işçi, kardeş haline geliyor; ortak çıkarlara, ortak geleceğe ve ruhsal biçimlenmeye sahip oluyordu. Oysa burjuvazi, ancak işçinin yarattığı değerin bir kısmının karşılığını ödemeyerek, alınterinin bir kısmına el koyarak kâr sağlayabilirdi. Bu ilişkide bir çıkar ortaklığı değil, uzlaştırılması mümkün olmayan bir karşıtlık vardı. Burjuvazinin “ulusal kültürü”, işçiyi makine gibi davranması için eğitiyordu. Oysa işçi, ancak burjuvaziyi yıkarak, kendi geleceğini yaratabilirdi. Burjuvazi ise, işçi sınıfı üzerindeki diktatörlüğünü sağlam tutmak zorundaydı. Kardeşlik, bu ilişkinin neresinde bulunabilirdi?

Ne var ki, “ulusal kültür”, yani “hepimiz bir ulusuz, hepimiz Fransızız, burjuva da Fransız, işçi de Fransız” veya “hepimiz Türküz, sermaye sahibi olanımız da Türk, onun fabrikasında çalışan işçi de Türk; toprak ağası da Kürt, onun toprağında çalışan maraba da Kürt” söylemi, aralarında uzlaşmaz çelişmeler olan sınıfları, aynı ulus kurgusunda topluyordu.

Burjuvazinin milliyetçi ideolojisi, işgücünü kiralayanlar ile işgücünü satanları, toprak ağaları ile köylüyü, ulus kavramı içinde birleştirdi. Böylece ulus kavramı ve "ulusal kültür", piyasada var olan sınıf karşıtlığını, ideoloji ve siyaset düzleminde ortadan kaldırma işlevi gördü.

Ulusu Burjuvazi Yarattı

Kısacası ulusu, dünyanın her yerinde burjuvazi, özellikle de burjuva devleti yaratmıştır. Fransız ulusunu, Fransız burjuvazisi yaratmıştır. Alman, Rus, Türk ulusunu vb, hep burjuvazi yaratmıştır. Burjuvazinin milleti yaratmakta kullandığı örgüt, devlettir; ideoloji ise, Milliyetçilik.

Hobsbawm, bu olayı şöyle özetler:

> "Milliyetçilik, milletlerden önce gelir. Milletler, devletleri ve milliyetçilikleri yaratmaz, doğru olan bunun tam tersidir."[104]

104 E.J. Hobsbawm, *1780'den Günümüze Milletler ve Milliyetçilik,* çev. Osman Akınhay, Ayrıntı Yayınevi, İstanbul, Temmuz 1993, s.24.

Milletleri yaratan burjuvazinin temsilcileri, bazen çok açık sözlü olmuşlardır. Örneğin Polonya'nın kurtarıcısı Albay Piysudsky şöyle der:

> "Devleti yaratan millet değil, milleti yaratan devlettir."[105]

105 Aktaran H. Roos, *A History of Modern Poland,* Londra, 1966, s.48.

İtalya'nın birliği gerçekleştirildiği zaman, burjuvazinin önündeki yeni görevi belirleyen şu veciz söz ise, parlamento kürsüsünden söylenmiştir:

> "İtalya'yı yarattık, şimdi de İtalyanları yaratmalıyız."[106]

106 Massimo d'Azeglio'nun sözlerini E. Latham'ın *Ünlü Sözler* kitabında bulabilirsiniz. Bkz. *Famous Sayings and Their Authors,* Detroit, 1970.

Milliyetçilik, kimi zaman önceden var olan kültürleri alıp onları uluslara çevirir, kimi zaman da ulusları icat eder ve genellikle önceden var olan kültürleri bütünüyle yok eder.[107]

107 Ernest Gellner, *Nations and Nationalism,* s.48-49'dan aktaran Hobsbawm, *aynı yerde.*

Buradan da anlaşılabileceği gibi, ulusun olması için, önce burjuvazinin ve burjuva kültürünün filizlenmesi gerekir. Burjuvazi, yarattığı kültürle ve elbette aydınları aracılığıyla, daha iktidarı ele geçirmeden ulusu da yaratmaya başlar. Ancak ulusun asıl yaratıldığı dönem, burjuvazinin hâkim sınıf haline gelip, devlete sahip olduğu dönemdir.[108]

108 Burada devleti olmayan halkların, örneğin Kürtlerin bir ulus olup olmadıkları sorulabilir. Osmanlı devletinin hâkim olduğu topraklarda Türkler, Araplar ve Kürtler en geç uluslaşan topluluklardı. Kürtlerin bir devletinin olmaması, bu süreci daha da geciktirdi. Fakat bu, Kürtlerin şimdi bir ulus olmadıkları anlamına gelmez. Uluslaşma da, bir insanın hayatı gibidir. Doğuyor, sonra çocukluk, gençlik ve yaşlılık çağlarından geçiyor. Bu sürece adımını attığı andan başlayarak, o topluluğu bir ulus olarak tanımlamak gerekir. Ancak şunu da eklemek gerekir ki, Kürtlerin uluslaşma süreci henüz tamamlanmamıştır. Türkiye'de yaşayan Kürtlerin Türklerle kaynaşması da bir olgudur.

Çünkü ideolojik hegemonya, toplumun büyük çoğunluğunu belli bir kültürde yoğurmanın koşuludur. Önce burjuvazinin aydınları, "ulusal kültürü" yaratır; sonra da burjuva devleti, ulusu yaratır. İktidarı ele geçirmeden önceki dönemde, ulusun yaratılmasında burjuvazinin kültür adamları ön plandayken, iktidarın ele geçirilmesi ve kullanılması döneminde siyasal aydınlar öncü roller oynarlar. Burjuvazinin "ulusal kültürü", ancak bir devlet gücüne kavuştuktan sonra, ulusa mal edilir ve "ulusun kültürü" olur.

Burjuva devleti, hem ulusal piyasayı yayarak ve derinleştirerek ulusu yaratır, hem de "ulusal kültürü" bu piyasanın hücrelerine kadar şırınga ederek. Bu süreçte ulusal dil bile devlet tarafından yaygınlaştırılmıştır. İtalya'da, ulusal birliğin sağlandığı sırada, İtalyanca konuşanların oranı yüzde 2.5 idi. İtalyan devleti, bu oranı belli bir süre içinde yüzde 100'e çıkardı. Piyasanın ihtiyacı, ulusal bir dildir. Ulusal dilin çeşitli dilleri ve ağızları sindirmesinde, devlet belirleyici rol oynar. Ulusal devlet, "ulusal kültür" aracılığıyla bir etnik grubun diğerlerini özümlemesini veya etnik grupların yeni bir bileşim içinde kaynaşmasını sağlar. İngiliz, Fransız, Alman veya İtalyan uluslarının karnını açtığımız zaman, içinden çeşitli kavimler ve çeşitli diller çıkar.

Uluslaşmakta geciken toplumların tarihi, bu gecikmeyi açıklar. Bu toplumlar, ya kapitalizm öncesinde kalmışlar ya da uzun zaman devletleri olmamıştır. Bu yüzyılın başında her iki eksiği birden taşıyan toplumlar da vardı ve dünya nüfusunun büyük çoğunluğunu oluşturuyorlardı. O zaman Ezilen Dünya'da bir tek Türkiye, Çin ve İran'da devlet vardı. Diğerleri, sömürge durumundaydı; devletleri yoktu. Asya, Afrika ve Latin Amerika

toplumlarının çoğu, Ekim Devrimi ve Çin Devrimi'nden sonraki dünya dengelerinde devlet kurabildiler ve uluslaşma sürecinde önemli bir atak yaptılar. Yeni devletler, daha önceki yüzyıllarda gelişmiş kapitalist ülkelerde yaşandığı gibi, farklı etnik toplulukları özümleyerek bir ulus haline getirme sürecine girdiler. Bunu, elbette ulusal piyasanın gelişmişliği temelinde başardılar.

Demek ki, çağımızda ulus yaratmanın motoru, artık emperyalizme karşı mücadeledir. Çünkü bağımsız devlet de, ulusal piyasa da, ancak emperyalizme karşı kurulabilir ve geliştirilebilir.[109]

109 Bu konuda bkz. Doğu Perinçek, "Ulusal Sorunun Bugünkü Anlamı", *Teori,* sayı 33, s.3 vd.

Türk Ulusunu da Burjuvazi Yarattı

Türklerin uluslaşma sürecinin, 19. yüzyılda başladığını biliyoruz. Ancak asıl büyük atılım, Kurtuluş Savaşı'ndan sonra ulusal bir Türk devletinin kuruluşuyla gerçekleşti.

Ulusun oluşumu konusunda, Kemalistlerin kafalarının bir hayli karışık olduğu söylenebilir. Çoğu zaman ulusun bütün tarih boyunca var olduğunu düşündüler. Bir kabilenin diğerlerini hâkimiyet altına alarak bir konfederasyon kurmasını, aynı zamanda ulusun oluşması olarak gördüler.[110]

110 *Türk Tarihinin Ana Hatları,* "Methal" kısmı, Devlet Matbaası, İstanbul 1931, s.48.

Bir yandan da, önderlik ettikleri devrimi, ümmetten ulusa geçiş olarak tanımladılar. Mustafa Kemal, 1923 yılında, İzmir İktisat Kongresi'nde yaptığı konuşmada, üç ayrı yerde, Türklerin o zamana kadar "gerçek, bilimsel, olumlu anlamıyla millî bir devir yaşamadıklarını" ve "millî bir tarihe malik olmadıklarını" kesin ifadeler kullanarak belirtir.[111]

111 *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri,* c.I, Türk İnkilâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, 2. basım, Ankara 1961, s.100, 101, 105, 106. Mahmut Esat Bozkurt da, İzmir İktisat Kongresi'nde yaptığı konuşmada Türklerin "tarihte millî bir devir yaşamadıklarını" belirtir (Afetinan, *İzmir İktisat Kongresi,* TTK Yayınları, Ankara 1982, s.78). Kemalist Devrim'in teorisyenlerinden Yusuf Akçura, milliyet fikrinin

15-19. yüzyıllar arasında Batı'da oluştuğunu, "Türk kavimlerinin" bu fikri 19. yüzyılın sonlarına doğru Batı'dan aldıklarını anlatır *(Yeni Türk Devletinin Öncüleri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1981, s.4 vd). Ağaoğlu Ahmet de, Fransız İhtilali'yle başlayan milliyet cereyanının 150 yıl sonra Türkiye'ye geldiğini belirtir ("Tarihi Devirler Arasında Milliyet", *Türk Yurdu*, Mart 1926, s.534-537'de yayımlanan konferansın tam metni için bkz. Mehmet Kaplan ve arkadaşları (yayına hazırlayan), *Atatürk Devri Fikir Hayatı I,* Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1992, s.154 vd). Kemalizmin "Kadrocuları" da, milleti tarihsel gelişmenin bir ürünü olarak görürler (Şevket Süreyya, *İnkılâp ve Kadro*, Ankara 1932, s.94).

Ağaoğlu Ahmet ise, bu gerçeği günlük dile döker:

> "Babalarımız Türklüklerini idrak etmeden evvel ölüp gittiler. Bunlardan kim oldukları sorulduklari zaman 'Elhamdülillah İslamım' demekten başka cevap alınamazdı."[112]

112 Ağaoğlu Ahmet, *age.*, s.158.

"Millî devir", Kemalist Devrim'le başlamıştır. Atatürk, önderlik ettiği devrimin bu işlevini, 1925 yılında Ankara Hukuk Fakültesi'ni açarken belirtir:

> "Türk Devrimi, 'din ve mezhep bağı yerine, Türk milliyeti bağıyla' millet fertlerini toplamıştır."[113]

113 *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri*, c.II, s.237.

Ulus Kurgusundaki Gerçek ve Yanılsama

Ulusun üzerinde yaşadığı toprak parçası, ulusu oluşturan insan unsuru ve ulusun ekonomik temelini oluşturan piyasa, hepsi birer gerçekliktir; ancak bu unsurlara "ulusal kültür" ruhu eklenerek oluşturulan ulus, başlangıçta bir ideolojik kurgudur; bir ideolojik tasavvurdur.

Toprak parçası, dünyanın bugünkü jeolojik yapısının oluşmasından beri vardır.

Ulusun insan unsuru, dünya üzerindeki büyük göçlerle ve çeşitli kavimlerin karışmasıyla oluşmuştur ve tarihsel bir mirastır.

Ülke ölçeğindeki piyasa ise, gelişen burjuvazinin feodal parçalanmayı adım adım ortadan kaldırmasıyla kapitalizmle birlikte oluşmaktadır.

Ancak bu gerçeklikler, “ruhsal şekillenme” veya “ulusal kültür” denen manevî unsur yoksa, ulusu oluşturmaya yetmez.

Her ideolojik icat gibi, ulus da belli bir gerçekten kaynaklanır. Ulusun temelinde var olan piyasa ilişkileri, üstyapıya, başka deyişle kültür düzlemine içindeki karşıtlıklar yok edilerek yansıtılır. Feodal toplumun sınıflarının teorisini yapan burjuvazi, kapitalist toplumdaki sınıfları gözlerden kaçırmaya çalışır. Böylece yeni sınıflaşma, ideolojik düzlemde baş aşağı döner. Kapitalist toplumun sınıf karşıtlıklarının böyle tersyüz edilmesiyle oluşan ideolojik kavramlar, *ulus*’tur, *ulusçuluk*’tur ve *ulusal kültür*’dür.

Ulus, piyasa gerçeğine dayanmaktadır; ama piyasa gerçeğini yansıtmak için değil, bir yanılsamaya dönüştürmek için imal edilmiştir. Ulusa bakarak piyasayı göremezsiniz; ancak piyasanın üzerindeki örtüyü görebilirsiniz. Örtü, hiçbir zaman örttüğü nesnenin kendisi değildir. Ancak örtülmesi gereken bir olgu olmasaydı, o örtü de icat edilmeyecekti. O nedenle örtü, yine de bir gerçeği yansıtır. İdeolojik yanılsama, her zaman maddî gerçekle bağlantılıdır.

“Ulus” denen ideolojik icat, daha sonra insan pratiğine yön verdiği için, toplumsal bir gerçekliğe dönüşmüştür. Sermaye sınıfı, imal ettiği yanılsamayı, ulus varsayımını, sömürdüğü sınıflara kabul ettirerek, bütün toplumun paylaştığı bir gerçeklik haline dönüştürmüştür. Bir toplum, burjuvaziden ulus olduğunu “öğrenip” ulus gibi davranınca; işte bu davranışlar bütünü, maddî bir gerçek olduğu için, ulus da yaratılmış olur.

Ulus, bu açıdan bir tiyatro oyununa benzer. Oyunu, burjuvazinin kültür yaratıcıları, dünyanın her yerinde aynı öyküyü konu alarak yazmışlardır. Ancak oyuncular, yanlış bilinçleri nedeniyle rol yapmazlar ve oyunu ciddiye alarak gerçeklik düzlemine çıkarırlar. Bu nedenle tiyatroda insanlar yalancıktan öldürülürken, ulus oyununda yüz binler sahiden öldürülür.

Sınıf ile ulus arasındaki fark da burada ortaya çıkar. Kendiliğinden sınıf (Klasse an sich) vardır; fakat kendiliğinden ulus yoktur. Ulusal ideoloji ve ulusal bilinç, ulustan önce gelir ve ulusu mayalar. Sınıf ise, sınıf bilincinden önce gelir. Ulus, kendiliğinden var olmayan bir toplumsal kategorinin, insan bilincinde üretilmesidir. Sınıf ise, kendiliğinden vardır, biz bilmesek de gerçekliktir. Sınıf bilinci, bu gerçekliğin fark edilmesidir.

Sınıf gerçeğini toplumun zihninden silmek için, topluma “ulusal kültür” büyüsü yapılır. Gerçi sınıf gerçeği, büyü yapıldı diye ortadan kalkmaz, ancak toplumsal pratiğe yansıması engellenir ve toplum, bu yanılsamaya kapıldığı andan itibaren ulus da imal edilmiş olur. Ekonomik güçten kuvvet alan ideolojik hegemonya, kendi “sivil toplumunu” kurmaktadır.

Ulusun Mayasındaki Ruh

Bu nedenlerle ulusun mayası, burjuvazinin “ulusal ideoloji” veya “ulusal kültür” dediği değerler bütünüdür. Bu öyle bir mayadır ki, yoğurt mayası veya peynir mayası gibi maddî değildir; büyü gibi, din gibi manevî niteliktedir. Bu nedenle “ortak ruhsal şekillenme” diye de adlandırılmaktadır.

Ulus, bu açıdan Allah’a benzer. Eski sınıflı toplumun efendisi, nasıl kendi sınıf hâkimiyeti sistemini koruması için gökyüzündeki efendiyi (Rab) yaratmışsa, burjuvazi de kendi hâkimiyet sistemini sürdürmek için ulusu yaratmıştır. Ulus kavramı, gerçi feodalizmin ilahî irade teorisine karşı mücadele içinde imal edildi; ama tıpkı Allah gibi belli bir sınıfın koruyucusu ve bağışlayanıdır.

Görüldüğü gibi, Milliyetçilik, dinle aynı işlevi görür. Din, feodallerin imal ettiği yanılsamalar sistemi iken; Milliyetçilik, burjuvazinin imal ettiği bir yanılsamalar sistemidir. Bu nedenle burjuvazinin ideologlarının, devrim dönemlerinde “Bizim dinimiz, Milliyetçiliktir” demeleri, samimî bir açıklamadır.[114]Doğrudur, milliyetçilik, burjuvazinin dinidir. Ancak burjuvazi, bu yeni dinle de yetinmez; gericileştikçe, kendisine tarihten kalan feodalizmin dinine de sarılır. Dinlerin yayılmasında peygamberler ve rahipler hangi rolü oynadıysa, ulusun yaratılmasında da aydınlar aynı rolü oynamışlardır. Burjuvazi, piyasanın yaratıcısı olarak, ulusun da temelini inşa eder. Ancak burjuvaziyi kültür ve siyaset alanında yoğuran ve yönetenler, her zaman asker ve sivil aydınlardır. Bu açıdan ulusun siyaset ve kültür alanındaki öncüleri, aydın takımıdır.

114 Kemalist Devrim'in düşünürlerinden Samsun Milletvekili Rûşenî, Atatürk'ün kitaplığında bulunan *Din Yok Milliyetçilik Var* başlıklı elyazması kitabında böyle diyordu. Atatürk, bu kitabın kenarlarına "bravo", "alkışlar" gibi notlar yazdırtmıştı. Bu konuda bkz. Doğu Perinçek, *Kemalist Devrim 2-Din ve Allah*, s.52 vd. Dinin yerine milliyetçiliği koyma cereyanı, bütün burjuva devrimlerinde görülür. Bkz. *age.*, s.111 vd.

"Ulusal Kültür" ve "Ulusal Kimliğin" Burjuva İçeriği

Ulusal kültür, dünyanın her yerinde burjuvazinin kültürüdür.[115]

115 Lenin, "ulusal kültür" sloganının "bir burjuva aldatmacası" olduğunu açıkladıktan sonra şöyle der: "Genel olarak 'ulusal kültür', büyük tarımcıların, papazların ve burjuvazinin kültürüdür." *(Ulusların Kaderlerini Tayin Hakkı*, çev. Muzaffer Ardos, Sol Yayınları, 5. basım, Ankara, Nisan 1978, s.20 vd.)

Burjuvazi yanında hâkim sınıfların ortaçağ kalıntısı kesimi de, "ulusal kültürü" dinsel kültürle harmanlayarak savunuyorlar. Oysa burjuvazi ile emekçileri birleştiren ortak bir "ulusal kültür" yoktur. Ne var ki, burjuvazi, ezdiği sınıflara, kendi kültürünü "ulusal kültür" diye dayatır. Burjuva kültürü, dünyanın her yerinde, kendisini "bütün ulusun ortak kültürü" olarak takdim eder. Böylece burjuvazi, "ulusal kültür" aracılığıyla, kendi sınıf hâkimiyeti sistemini meşrulaştırır, kendi sınıf çıkarlarını, özellikle hâkim sınıf olma konumunu güvence altına alır. Ancak, ulusal kültür, aynı zamanda emperyalist kültüre karşı bir baraj oluşturur. Bu nedenle ulusal kültür, hem burjuvazinin yükseliş döneminde, hem de Ezilen Dünya ülkelerinde devrimci ve ilerici bir rol oynar.

Burjuvazi, iniş dönemine girince tarihe dönüp, kendi ataları olarak kabul ettiği kavmin feodal ve köleci sınıflarının kültürlerini de, "ulusal kültür" kapsamı içine almıştır.

Son zamanlarda moda olan, daha doğrusu emperyalizmin merkezlerinden bütün dünyaya pompalanan "ulusal kimlik", milliyetçi ideolojinin veya daha kapsamlı olarak "ulusal kültürün" ürettiği bir kavramdır.

"Kimsiniz?" sorusuna verilen cevap, her zaman ideolojiktir. Kimlik, tarih boyunca ideolojiler tarafından üretilmiştir ve dolayısıyla sınıfsal bir içerik

taşır. Ezen sınıflar, kendileri yanında ezdiklerini de tanımlarlar; onlara bir kimlik verirler. Bu tanımlama, ideolojik hegemonyanın özüdür.

Köleci ve feodal dönemde kimlik, dinlerle belirleniyordu. “Hepimiz Müslümanız” dediğimiz zaman, aslında bey ile kulu arasındaki kimlik farkının üzerini örtüyorduk. Bey ile kulu, bir tek mezara giderken eşitleniyordu, dolayısıyla gerçek hayatta hiçbir zaman aynı kimliği taşımıyordu. Müslüman kimliği, bizzat bey sınıfı tarafından ve beylik sisteminin güvencesi olarak imal edilmişti.

Kapitalizmde dinsel kimliğin yerini “ulusal kimlik” aldı. Sistemin hâkim ideolojisine göre, kimlik “insanın kendisini nasıl algıladığı, kimle özdeşleştirdiğidir”. İnsan, “kendi kendisini tanımlar”, kimliğini “özgürce” seçer veya seçmelidir. “Kendi tarihini bilmek”, kimliği belirlemek anlamına gelir.[116]

116 Bozkurt Güvenç, *Türk Kimliği*, gözden geçirilmiş 2. basım, TC Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1994, s.3 vd., özellikle s.6 vd.

Bunların hepsi, ideolojik tezlerdir. İnsan, kendisini ancak ideolojilerin yardımıyla algılar. İnsanın, ideolojiler dışında, bağımsız ve özgür bir algılaması yoktur. Algılama, insanın kendi dünyasındaki bağımsız bir süreç değildir. Her algılama, daha önce toplum tarafından (sınıflar tarafından) tanımlanmış kalıplar içinde olur. Yeni bir sınıf yükselirken, kendi algılama kalıplarını da imal eder. İnsan kendi varlığını bu kalıpların içine koyarak tanımlar.

Hele tarih, ideolojinin en yoğun müdahale ettiği alandır. Tarih, hep sınıflar tarafından öğretilir. O nedenle tarih bilinmez, fakat sınıflarca veya ideolojilerce bildirilir. Hâkim sınıf, tarihi bildirirken, kimliği de bildirmiş olur. “Kimlik arayışı”, özgürce gerçekleştirilen bir eylem değildir. Toplumsal bunalımlar ve altüst oluşlar, “kimlik arayışını” da gündeme getirir. Çünkü böyle dönemlerde, belli bir sınıfın hâkimiyeti sorgulanır ve tarih sahnesine yeni hâkim sınıf adayları çıkar. Toplum, yükselen sınıf tarafından “kimlik arayışına” yöneltilir. “Aranan kimlik”, aslında tarih içinde imal edilmiştir. Aslında toplum, kimliği aramaz; fakat kimlik, toplumu yakalar ve tutuklar.

“Kimlik seçimi”, var olanlar arasından yapılır. Var olmayan kimlik, seçilemez. Var olan bütün kimlikler ise, sınıflar tarafından belirlenmiştir. Bu seçimin özgürce olduğunu ilan etmek veya bu seçimi ideolojiler dışında göstermek, burjuvazinin yarattığı yanılsamadır. Kimlik, özgürce seçilmez,

tersine insanı kendi gerçeğine yabancılaştırmak, kendi gerçeğinden koparmak içindir.

Bir işçi veya rençber düşünün; cebinde, televizyonda reklam edildiği gibi, Singapur'da bile bankadan para çekmeye yarayan bir bankamatik taşıyor. Ne var ki, o rençber veya işçinin bankalık bir işi yoktur. Kaldı ki, hiçbir zaman Singapur'a gitmeyecektir. İşçinin hayatı bankamatiğe yabancıdır, ama kendisini "bankamatik sahipleri" arasında hissetmektedir. İşte "ulusal kimlik" de böyledir. "Sermayedarı ve işçisiyle hepimiz aynı kimliğe sahibiz" demek, "hepimiz bankamatik sahibiyiz" demek gibidir.

Eğer hepimiz birer Sabancı isek, "ulusal kimlik" de gerçektir. Ama öyle değil; büyük sermayeyi ve mülkiyeti denetleyen küçük bir azınlık ile onların sömürdüğü emekçiler, aynı gerçeği, aynı durumu paylaşmazlar. Onları aynı kimlikte birleştiren, burjuvazidir.

Bu nedenle nüfus kâğıdı, insanların asıl kimliği değildir. Büyük sermaye sahibinin kimliğini, cebindeki çek defteri belli eder. İşçinin kimliği, her sabah bastığı karttır. Köylünün kimliği, Ziraat Bankası'na imzaladığı ipotek senedidir. Ağanın kimliği, elindeki tapulardır. Bunların hepsi farklı kimlikler ve farklı kültürlerdir.

"Ulusal kültür" ve "ulusal kimlik", aslında farklı kimliği olan sınıfları bir arada göstermek yanında, aynı kimlikten olan emekçileri de böler. Örneğin Türk olan işçi ile Kürt olan işçi arasında kimlik farkı var mıdır? Aynı hayatı yaşıyor, aynı işi yapıyor, üretim sürecindeki konumları aynı, ortak değerlere sahip; ama farklı kültürler içinde gösteriliyor. Burjuvazinin aydın takımı, görevini yapıyor.

"Ulusal Kültür"ün Uluslararası Karakteri

Kültürün biçim olarak ulusallığı ile içerik olarak uluslararası karakteri, hep birbirine karıştırılır. Değişik ülkelerin burjuvazileri, dünyanın her yerinde aynı üretim ilişkileri içindedirler. O nedenle kültürleri, biçim olarak farklar taşısa bile içerik olarak aynı karakterdedir. Oysa milliyetçi ideoloji,

ulusların ayrı kültürleri olduğu tezini öne sürmüştür. Gelin görün ki, milliyetçiliğin kendisi de uluslararasıdır. Piyasayı denetlemek için birbirleriyle rekabet eden farklı burjuvaziler, kendi uluslarını milliyetçi ideoloji aracılığıyla karşı karşıya getirirler. Bu cepheleşme, burjuvazinin içinde bulunduğu üretim ilişkisini değiştirmez, ancak ona hâkimiyetini sürdürme olanağı verir. Rekabet ve Milliyetçilik, burjuva sınıflarını farklı kültürlere ayırmamış; ancak kültürler arasındaki biçim farklarını koyulaştırmıştır.

Ulusal olan her kültürel değer, istisnasız uluslararasıdır. Çünkü ulusun kendisi evrenseldir. Burjuvazi, devrimci çağında, evrensel kültürüyle bütün dünyada insanlığın o güne kadar görmediği bir rüzgâr estirdi. Fransız aydınlanmasının ve İngiliz demokrasisinin kültürü, dünyanın bütün ülkelerinde oluşan genç burjuvazilerin ortak kültürleri oldu. Türkiye'nin genç burjuvazisini temsil eden ilerici aydınlar da, bu uluslararası kültürü işlediler. Fransız Büyük Devrimi'nin yolundan yürüdüklerini belirten Mustafa Kemal, burjuvazinin devrimci kültürünün evrenselliğini şöyle anlatır:

> "Efendiler, dünyanın belli başlı milletlerini esaretten kurtaran, hâkimiyetlerine kavuşturan büyük fikir cereyanları, köhne müessesata ümit bağlayanların, çürümüş idare usullerinde rehâ (kurtuluş) kuvveti arıyanların amansız düşmanıdır.
>
> "Avusturya, Almanya, Rusya ve hatta dünyanın en muhafazakâr bir medeniyete mensup Çin imparatorlukları o büyük fikir cereyanlarının kahhar sadmeleriyle, gözlerimizin önünde devrilmiştir.
>
> "İşte efendiler, yeni Türkiye Devleti, cihana hâkim o büyük ve kadir fikrin Türkiye'de tecellisidir, tahakkukudur."[117]

117 *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri*, c.I, s.321. 13 Ağustos 1923.

Yine Atatürk, "Memleketler çeşitlidir, fakat medeniyetler birdir ve bir milletin ilerlemesi için de, bu biricik medeniyete iştirak etmesi lazımdır" saptamasında bulunur.[118] Atatürk, görüldüğü gibi uygarlık ve kültürün milli değil, milletlerarası olduğunu açıkça belirlemiştir.

118 *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri*, c.III, s.68.

İçerikte evrensel olan millî kültür, elbette millî biçimler içinde üretilir. Burjuvaziler, kendi ulusal piyasalarındaki işgücünü sömürme ayrıcalığını başka burjuvazilere kaptırmamak ve birbirinin sömürü alanlarına

girebilmek için yürüttükleri rekâbette, bu millî biçimlerin altını çizer ve içerikteki evrenselliğin üzerini örtmeye çalışırlar.

Sermayenin tekelleşmesi ve kapitalizmin emperyalist karakter kazanmasıyla, tek bir kapitalist dünya ekonomisi oluştu. Emperyalizmin sonul eğilimi, Ezilen Dünya'yı devletsiz bırakmak ve sömürgeleştirmektir. Ne var ki, çağımızın sosyalist devrimleri ve bağımsızlık savaşları, emperyalizme set çekti. Kapitalist sistem içinde bulunmakla birlikte, siyasal bağımsızlığa sahip olan ülkeler, ulusal piyasalarını belli ölçülerde korudular. *Yeni Dünya Düzeni*, işte bu ulusal piyasaları yıkmayı ve dünya piyasasıyla sınırsız bütünleştirmeyi amaçlıyor. Burjuvazinin uluslararası kültürü, bu temelde "ulusal kültürler" arasındaki biçim farklarını da ortadan kaldırıyor. Tekelci burjuvazinin kozmopolit kültürü, bütün ulusların burjuvazileri için bir model oluşturuyor. Dünya burjuvazisi, iletişim teknolojisindeki gelişmelerden yararlanarak, bütün insanlığı bir kültür bombardımanına tutuyor.

Henüz feodal ilişkilerden kurtulamamış köyler bile, televizyon ekranlarında Dallas maceralarının veya Brezilya dizilerinin sergilediği kültürle tanıştı. Ceyar'lar, Sue Elen'lar nasıl yaşıyorsa, bizim burjuvazimiz de aynı hayatı yaşıyor, aynı ahlâkı paylaşıyor. ABD büyük sermayesi, hangi kültüre sahipse, bizimkiler de aynı tüketim kalıplarına ve aynı değerlere sahip.

"Yabancı Kültür"ün Yerlileşmesi

Kültürün sınıfsal ve uluslararası olması, "yabancı kültür" sorununu iki düzlemde önümüze getirir.

Uluslararası olan burjuva kültürü, hangi ülkede yaşarsa yaşasın, burjuvaziye yabancı değildir; buna karşılık kendi ülkesinin işçi sınıfına yabancıdır. Emperyalizmin neoliberal kültürü, Türkiye'nin işbirlikçi sermayesine yabancı değildir, ama Türkiye emekçilerine yabancıdır. Buna

karşılık, Avrupa veya Asya işçisinin devrimci kültürü, Türkiye işçi sınıfına yabancı değil, fakat sermaye sınıfına yabancıdır.

Hâkim sınıfın kültürü, dünyanın her yerinde ezilen sınıfa yabancıdır.

Buna rağmen, hâkim sınıf, "yabancı kültür" kavramını, baş aşağı çevirerek emekçileri özkültürlerine yabancılaştırmak için kullanır.

Bu bağlamda, "yabancı kültür" edebiyatının, yazının icadına kadar uzanan bir tarihi var. Örneğin Türklerde *Orhun Yazıtları*'yla başlayan bir tarihtir bu. Ticaret uygarlığını temsil eden Çin, "Ötüken ormanlarında avcılıkla geçinen" Türk için yabancıdır. Ancak sınıflara bölünen Türk kabilelerinin şefleri, ellerinde zenginlik biriktirdikçe, kaçınılmaz olarak Çin'in "yabancı kültürüne" yaklaşacaklardır.

Özel mülkiyete geçen ve sınıflaşan Oğuz ve Karluk Türklerinin 10. ve 11. yüzyılda İslamiyetle temasa gelmeleri, "yabancı kültür" sorununu yeniden gündeme getirir. Eski eşitlikçi kabile toplumunun özlemini taşıyan geniş kitle, İslamiyeti "yabancı" görmüş ve direnmiştir. Ne var ki, aristokrasi ve tüccar, özel mülkiyeti ve ticareti geliştirmeye elverişli bir ideolojik iklim yaratmak için, İslamı benimsemiştir. Müslümanlık, özel mülkiyetin en çok geliştiği, yerleşik hayata ilk geçen ve devletin eşiğine gelen Oğuzlardan ve Karluklardan başlayarak, Türk kavimlerince benimsendi. Beyler ve tüccarlar, İslamiyete uzun süre muhalefet eden geniş kitleleri en sonunda imana getirdiler. Ne var ki, göçebe ve köylü kitlesi, feodal hâkim sınıfa muhalefetini Batınî kültürüyle sürdürdü. Kızılbaş-Alevî kültürü, Şaman mirasıyla Ortadoğu'nun muhalif İslam geleneğini (Batınîlik) kaynaştırdı. Hazar Türkleri ise, aynı aşamada Yahudi dinini benimsediler.

İslamiyet, Araplar içinde doğmuştu ve kutsal kitabı da Arapçaydı. Buna rağmen, Türk toplumunun yüzyıllar boyu İslam kültürünü benimsemesi, tektanrılı dinlerin, Türk toplumunun eşiğine geldiği aşamaya "yabancı" olmadığını gösterir. Orta Asya'daki Türk aristokrasisi, zaten o sırada Ortadoğu dinlerinin Allah'ına benzer bir tanrı kültürüne ulaşmaktaydı. Türk hâkim sınıfı, Göktanrı'nın daha gelişmişini bulduğu an, ona inanmakta zorluk çekmedi.

Bu olayı, Türk milliyetçiliği, 19. yüzyıl sonlarından itibaren "benliği kaybetmek", "Araplaşmak" diye yorumladı. Ancak Milliyetçi ideolojinin kendisi, "yabancı kültür" değil miydi? Fransız İhtilâli'nin milliyetçi ve hürriyetçi ideolojisi, Osmanlı feodalleri için, kâfirlikten, zındıklıktan başka

neydi? Cumhuriyetmiş, özgürlükmüş, bütün bunlar "yabancı ideoloji" idi. Reisülküttap Ahmet Atıf Efendi, 1798 yılında Divan'a sunduğu "Muvazene-i Politikiye" adlı raporunda, Voltaire ve Rousseau'ları "dinsizliği kışkırtan fesatçı ve bozguncular" diye suçluyordu. Babıâli, Mısır ve Ortadoğu'da dağıttığı beyannamelerde, Fransız İhtilâli'ni yapanları "şeytanın bayrağı altında birleşmiş, kötülük ve kâfirlik denizinde yüzen kimseler" diye niteliyordu.[119]

119 *Tarih-i Cevdet*, c.VI, s.394'ten ve Enver Ziya Karal, *Fransa Mısır ve Osmanlı İmparatorluğu*, İstanbul 1938'den aktaran Münci Kapani, *Kamu Hürriyetleri*, 3. basım, Ankara 1970, s.78 vd.

Bu "yabancı ideoloji" lânetlemesinden en büyük pay, Mustafa Kemal'in nasibine düştü. Kemalist Devrim'in önderi, "Fransız Devrimi'nin açtığı yolda" yürüdüğünü belirtiyordu. İlim ve fen için kayıt ve şart yoktu; nerede ise oradan alınacak ve her ferdi milletin kafasına konacaktı.[120] "Lâkin unutmayalım ki" diyordu, "asıl temeli kendi içimizden çıkarmak mecburiyetindeyiz".[121]

120 *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri*, c.II, s.44.

121 *Age.*, s.141.

Türk devriminin önderliği, evrensel bir kültür birikiminin alınabilmesi için, belli bir toplumsal-ekonomik temelin olması gerektiğini görüyordu. Türkiye'de kapitalizm, gelişebildiği oranda ve işbirlikçi karakteriyle, o temeli oluşturdu. Burjuvazi, uluslararası düzlemde daha önce yaratılmış olan burjuva kültürünü önce taklit etti, fakat zamanla özümledi. Uluslararası burjuva kültürünün bugün Türkiye büyük burjuvazisinin özkültürü haline geldiğini daha iyi görebiliyoruz.

İşçi sınıfının devrimci kültürü, doğal olarak, 19. yüzyılda dünya devriminin merkezi olan Avrupa'da filizlendi. Bu nedenle Türkiye'ye ilk sosyalist fikirlerin, tıpkı ilk burjuva-demokratik fikirler gibi Batı'dan taşınmasında şaşılacak bir yan yok. Bu devrimci kültür, Türkiye toplumuna "yabancı" değildi. Çünkü Türkiye'nin limanlarında, demiryollarında, madenlerinde ve fabrikalarında çalışan bir işçi sınıfı doğmuştu ve gelişiyordu. Sorun, uluslararası kültürü Türkiye gerçeğiyle yoğurmakta idi.

Bilimsel Sosyalizm, 20. yüzyılda Rusya ve Çin'den Küba'ya kadar yüz milyonlarca insanı ayağa kaldırdı. Çağımızda insanlığın ezici çoğunluğuyla bu kapsamda birleşebilmiş ikinci bir düşünce akımı yoktur. Marx'ın ve

Engels'in Avrupa'da ilan ettikleri bir teori, yüz yıla varmadan dünyalılaşmış ve emekçi dünyasının ortak kültürünün ideolojik çekirdeğini oluşturmuştur.

Kültür uluslara değil, sınıflara aittir. Toplumsal sistemler ve sınıflar evrensel olduğu için, hiçbir kültür, başka bir ulusa "yabancı" değildir. Her sistem, her sınıf serpilirken, kendinden önce dünyanın başka bir yerinde gelişmiş olan benzerinin yarattığı kültürle kaçınılmaz olarak temasa gelir, o kültürü kendi koşullarında yoğurarak özümser, kendi kültürü haline getirir. Dolayısıyla her sınıf, uluslararası alandan kendisinin icat etmek üzere olduğu kültürü alır. Adam Smith'in öğretmeni Ferguson, Batı dillerinde "Reception" diye adlandırılan bu tarihsel olayı, ulusu özne haline getirerek ifade eder: "*Uluslar,* kendilerinin neredeyse bulabilecek durumda oldukları şeyi alırlar dışardan."[122]

122 George Thomson, *Aiskhylos ve Atina*, çev. Mehmet H. Doğan, Payel Yayınları, İstanbul, Mart 1990, s.23.

Atatürk bu olguyu şöyle ifade etmiştir: "Yüksek bir kültür, onun sahibi olan millette kalmaz, (…) büyük kafalara şamil olur."[123]

123 Afetinan, *Atatürk Hakkında Hatıralar Belgeler,* Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 4. basım, Ankara 1984, s.202.

Bu saptamayı tarihsel derinlik içinde ifade edecek olursak, bir toplum, dünyadan kendi üretici güçlerinin gelişme aşamasına uygun düşen ilişki ve kurumları alabilir. Hiçbir toplum, diğer toplumlardan, kendi gelişme düzeyinde özümleyemeyeceği ilişkileri alamaz. Hiçbir toplum, kendi iç dinamiğiyle gelemeyeceği bir yere, dış etkenin itişiyle sıçrayamaz. Kültür alışverişi, özellikle fatihler ile fethedilenler arasındaki ilişkiyi açıklarken çok tartışılmıştır. Birçok örnekte, fatihler, fethettikleri ülkenin kültürü tarafından fethedilmişlerdir. Başka deyişle bir toplumun tepesine oturan yabancı kavimden efendiler, zaman içinde boyun eğdirdikleri toplumun ekonomik ilişkilerine, devlet sistemine, askerî örgütlenmesine, dinine, diline ve göreneklerine teslim olmuşlardır. Ancak fatihlerin, fethettikleri toplumun kültürünü özümlemeleri için, o kültürü özümleyebilecek, o sıçramayı gerçekleştirebilecek bir düzeyde olmaları gerekir.

Örneğin Türkler, 11 ve 13. yüzyılda Anadolu'ya gelerek, feodal bir uygarlık kurarken, fethettikleri kültürün gelişme yollarını da açtılar. Örneğin büyük ölçüde ekonominin dışında kalan kırsal alanları, ekonomiye kattılar, Anadolu ekonomisini büyüttü ve canlandırdılar. Orta Asya'daki

gelişme süreci, onları böyle bir sıçramanın eşiğine getirmişti. Oysa Moğollar, 13. yüzyıldaki büyük fetihlerini böyle bir sıçramayla taçlandıramadılar. Moğollar, Ortadoğu'da fethettikleri kültürü yıkan bir rol oynadılar.

Türkler örneğinde de görüldüğü gibi, yaşanan olay, fethedilen kültürün olduğu gibi alınması değil; o kültürü kendi iç dinamiğiyle yaratmak üzere olan bir toplumun, evrensel düzlemde bularak kendi gelişme sürecine kaynaştırmasıdır.[124] Bu olay, "hem fatih, hem fethedilmişiz" diye de tanımlanmıştır.[125]

124 Marx ve Engels, *Alman İdeolojisi*'nde fatihlerle fethedilenler arasındaki kültür ilişkisini açıklarlar. Bkz. s.113. Yine Marx, *Felsefe'nin Sefaleti*'nde ve Engels, *Ailenin Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni*'nde, toplumsal-ekonomik gelişmişlik ile kültür alımı arasındaki ilişkiyi ele alırlar.

125 Sabahattin Eyuboğlu, *Mavi ve Kara*, Çağdaş Yayınlar, İstanbul 1967, s.11.

Hıristiyanlık ve İslamiyet, Ortadoğu'da ortaya çıktı, ancak dünyanın her yanına yayıldı. Çünkü Ortadoğu'nun tektanrılı dinleri, köleci ve feodal sınıfların ihtiyaçlarına denk düşüyordu.

Burjuva-demokratik devrimler ve işçi sınıfının devrimci kültürü de, yine dinler gibi evrenseldir. Bu nedenle "yabancılık", ulusal ayrılıklarda değil, sınıfsal karşıtlıklardadır. Bir sınıfın, kendisini ezen sınıfın kültürüne kelepçelenmesi, o sınıfın kendisine yabancılaşmasıdır.

"Ulusal Kültür"ün Ulusal Kültürle Savaşı

Çağımızda ve özellikle günümüz koşullarında "ulusal kültür", dünya çapında karşı karşıya gelen iki cephenin de sloganıdır. İnsanlığa küreselleşmeyi dayatan Zenginler Kulübü'nün, Ezilen Dünya ülkelerinde ulusu parçalayan bir "ulusal kültürü" yayması, tuhaf sayılabilir, ama böyledir. Zenginler Kulübü'nün Ezilen Dünya'ya bir patlayıcı madde gibi yerleştirmek istediği "ulusal kültür", burjuva demokratik devrimlerin getirdiği "ulusal kültür" değildir. Emperyalizm, burjuva demokratik devrimlerin öncesine ait olan binlerce yılın kültürel tortusunu, "ulusal

kültür” ve “ulusal kimlik” diye paketleyip piyasaya sürmüştür. Emperyalizm, “ulusal kültür” ve “ulusal kimlik” diye diye Ezilen Dünya ülkelerinin ulusal devletini ve ulusal piyasasını yok etme peşindedir. 1990’da Sovyetler Birliği’nin dağılmasından sonra, tek süper devlet olarak kalan ABD, böyle bir saldırıyı başlatmıştır. Bu saldırı, kültür cephesinde, merkezlerde Kozmopolitizmi ve çevrede dinciliği, mezhepçiliği ve etnik ayrımcılığı güçlendirme ekseninde yürütülüyor. Zenginler Kulübü, Ezilen Dünya’nın mafyalaşan hâkim zümrelerini kozmopolit kültürle yutarken, onların bulundukları ülkeyle olan bütün kültürel bağlarını parçalıyor. Kozmopolitizm, bağımsızlığı ve ulusallığı gözden düşürmeyi amaçlayan çeşitli temalarla piyasaya sürülmektedir. Türkiye’de bugün her türden Avrupamerkezci görüş, Amerika ve Avrupa hayranlığı ve modası, Helenizm, Bizansçılık, Semitizm, “anti-militarizm” kisvesi altında ulusal ordu düşmanlığı, eşcinsel ve hatta ensest ilişkilerin bir kültür olarak yaygınlaştırılması, uyuşturucu bağımlılığı, Hıristiyanlaştırma, Anarşizm, Nihilizm, at yarışı, piyango, toto-lotto vb, sistem tarafından desteklenmektedir.

Ezilen Dünya’nın yoksul kesimleri ise, “ulusal kültür” ve “ulusal kimlik” adı altında ulus öncesi kültürlerle parçalanıyor ve uluslarına yabancılaştırılıyor. Emperyalizmin büyük şehirlerin varoşlarında ve taşrada körüklediği kültür, Şeriatçılıktır, Sünni ve Alevî bağnazlığıdır, etnik bağnazlıktır, aşiretçiliktir, tarikatçılıktır, falcılıktır, büyücülüktür ve medyumluktur vb.

Ulusu parçalayacak ne kadar kimlik varsa, bol bol imal edilmekte ve dağıtılmaktadır. Yugoslavya, kültürel alanda bol keseden “Hırvat kimliği”, “Sırp kimliği”, “Boşnak kimliği”, “Sloven kimliği”, “Karadağ kimliği”, “Makedon kimliği”, “Arnavut kimliği” vb dağıtımıyla parçalanmıştır. Türkiye’de “Kopenhag Kriterleri” başlığı altındaki uygulama da aynı yöndedir. “Türkiyeli” kimliğini yok etmek için kullanılan “Kürt kimliği”nden sonra şimdi de “Zaza kimliği”, “Dersimli kimliği”, “Pontus kimliği”, “Alevî kimliği”, “Kızılbaş kimliği” vb, Batı merkezlerinde üretilerek Türkiye’nin derinliklerine pompalanmaktadır.

Öte yandan Ortaçağa, hatta uygarlık öncesi ilkel topluma ait inançlar da, yoksul kitleleri parçalamanın ve sisteme bağlamanın araçları olarak kullanılmakta ve ulusallığı parçalayacak fay hatları olarak derinleştirilmektedir.

Emperyalist merkezler, hem dinler ve mezhepler arası çatışma kışkırtmakta, hem de parçaladığı toplumları “dinler arası uzlaşma” ve “Tevrat ittifakı” tezgâhlarıyla dünya merkezlerine bağlamaktadır. Dahası ulusal devletin ve ulusal piyasanın yıkıma uğratılması için, demokratik devrimlerin “insan hakları”, “özgürlük”, “demokrasi” gibi değerleri ve hatta işçi sınıfının “Enternasyonalizmi” bile, makyaj malzemeleri olarak kullanılıyor.

Ezilen Dünya ise, bu saldırıya yine “ulusal kültür”le direniyor. “Ulusal kültür”ün, bütün kültürler ve toplumsal ilişkiler gibi tarihsel olduğuna yukarıda değinmiştik. Feodal kültüre göre ileri olan “ulusal kültür” (daha doğrusu burjuva demokratik kültür), kuşkusuz emekçilerin evrensel kültürüyle aşılacaktır. Ancak bugün ulusal devrimci kültür, “küreselleşme” başlığı altında yürütülen emperyalist saldırıya direnişin kültürüdür. Artık burjuva demokratik kültürün kalesi, Zenginler Kulübü değil, fakat Ezilen Dünya ülkeleridir. Emperyalist karakter kazanan ve mafyalaşan tekelci burjuvazi, 18 ve 19. yüzyılın sermaye sınıfı gibi burjuva demokratik kültürü savunmuyor, tersine burjuva demokratik kültürü (“ulusal kültür”) yok etmeye çalışıyor. İşte Huntington’un ünlü “uygarlık savaşları” teorisi, böyle bir amaçla piyasaya sürülmüştür.

Emperyalizmin “Uygarlık Savaşları” Teorisi

Yeni Dünya Düzeni’nin ideologları, artık sınıf savaşları ve devrimler çağının geçtiğini, din, millet ve uygarlık savaşları çağının geldiğini öne sürüyorlar. Piyasanın ve Liberalizmin sonsuza kadar sürecek kesin zaferi ilan edildi bile. Bunlardan Alvin Toffler, Arthur Schlesinger, Fukoyama ve Michael Saudel gibileri, geleceğe ilişkin kehanetleriyle ün yaptılar.

Hele Samuel Huntington’un tezleri, ABD’de “Soğuk Savaş sonrası dönemin, en çarpıcı tahlili” olarak nitelendi. Görüşlerini ABD Dışişleri Bakanlığı’nın yarıresmî yayın organı *Foreign Affairs*’te açıklayan Huntington, dünyayı yedi-sekiz uygarlığa ayırıyor. Bunlar; Batı,

Konfüçyus, Japon, İslam, Hindu, Slav-Ortodoks, Latin Amerika ve muhtemelen Afrika uygarlıkları. Önümüzdeki dönemde dünya çapında çatışmaların esas kaynağının, bu uygarlıklar arasında olacağı öngörülüyor. Huntington, uygarlık kavramını, dil, tarih, din, gelenekler, kurumlar ve insanların öznel kimlik duyguları gibi unsurlarla tanımlıyor. Devamı şöyle: "Önümüzdeki dönemde en önemli çatışmalar, uygarlıkları birbirinden ayıran sınır bölgelerinde meydana gelecektir."

Huntington, bu tezinin nedenlerini, uygarlıklar arasındaki farkların "gerçek ve köklü" olmasına bağlıyor. Yüzyılların ürünü olan bu çelişmeler, emperyalizmin teorisyenine göre, ekonomik, ideolojik ve siyasal farklardan çok daha temellidir ve daha uzun süre çatışmaların zeminini oluşturacaktır. "Komünistler demokrat olabilir, ama Azeriler Ermeni olamaz. Bir kimse yarı-Arap yarı-Fransız olabilir, ama yarı-Müslüman, yarı-Hıristiyan olamaz."

Huntington, Türkiye'nin tıpkı Yugoslavya ve Sovyetler Birliği gibi iki kültür arasında bölünmüş olduğunu saptadıktan sonra şu soruyu soruyor:

> "Mekke'yi reddeden, Brüksel tarafından reddedilen Türkiye, gözlerini nereye çevirecek? Cevap, Taşkent olabilir. Nitekim Türkiye, Batı'nın da teşvikiyle, kendine bu yeni kimliği vermek için yoğun çaba harcıyor."[126]

126 *Foreign Affairs*, Yaz 1993, s.22-49. Türkçesi için bkz. Samuel P. Huntington, *Medeniyetler Çatışması*, derleyen Murat Yılmaz, Vadi Yayınları, İstanbul, Eylül 1995. Bu yazı, 16 Ekim 1993 tarihli *Sabah* gazetesinde de özetlendi.

Neresinden baksanız Batı merkezli bir teoriyle karşı karşıyayız. Huntington, teorisini, ABD'nin dünya hegemonyası planlarını eksen alarak kuruyor. Batı'nın çatışacağı "kültürler", aslında iki grupta toplanabilir. Bir grup, Batı'nın emperyalist rakiplerini içeriyor: Japonya ve Rusya (Slav-Ortodoks). Diğer grup ise, Ezilen Dünya'dan oluşuyor: Konfüçyus, İslam, Hindu, Latin Amerika ve Afrika. Huntington, esas hedef olarak, "Konfüçyusçu-İslam ittifakını" alıyor. Bu ittifak, Çin Halk Cumhuriyeti, Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti ve merkezde İslam ülkeleri olmak üzere Üçüncü Dünya ülkelerinden oluşuyor. Bu düşmana karşı, Japonya ve Rusya'nın ABD-Avrupa ittifakının yanına çekilmesi öneriliyor.

"Kültür savaşları" teorisi, dünyadaki gerçek çelişmelerin üzerini örtüyor. Kuzey'in zenginleri ile Güney'in yoksulları arasındaki başçelişmeyi, emperyalistlerarası çelişmeleri, kapitalizm ile sosyalizm arasındaki

çelişmeyi ve her ülkenin kendi içindeki sınıf çelişmelerini gözlerden kaçırıyor. Huntington, ekonomik, siyasal ve ideolojik diye nitelendirdiği gerçek çelişmelerin yerine, "farklı kültürleri" koyuyor. Kültür kavramı ile ekonomi, siyaset ve ideoloji arasındaki bağlantının koparılması bir yana, aslında aralarında fark olmayan dinler, "farklı kültürler" olarak gösteriliyor. Böylece dinler ve uluslar arasındaki savaşlar meşrulaştırılmakta ve kışkırtılmaktadır. *Yeni Dünya Düzeni*, bu çatışmaların parçaladığı bir dünyayı ABD patronluğu altında Batı kapitalizmiyle bütünleştirecektir.

Huntington'un teorisinde "uygarlıklar arasındaki fay kırıkları" diye adlandırılan bölgeler, bugün Kaos Coğrafyasındaki din ve ulus çatışmalarının cereyan ettiği alanlardır: Balkanlar, Ortadoğu, Kafkaslar ve Orta Asya. Bunlara önümüzdeki dönem, Pasifik bölgesi ile Kuzey ve Güney Amerika'yı ayıran bölgenin de ekleneceği anlaşılıyor. Emperyalizm, dünyayı paylaşım gündemini teori haline getirmiştir.

Huntington'un teorisi, tıpkı feodallerin din kavramı ve burjuvazinin "ulusal kültür" kavramı gibi, bir yanılsamadır. Bu yanılsama, *emperyalizm ile ezilen insanlık arasındaki çelişme* temelinde üretilmiştir. Ancak çağımızın bu büyük gerçeğini yansıtmamakta, o gerçeğin üzerini örtmektedir. Gerçek, dünya gericiliğinin merkezi olan emperyalizm tarafından baş aşağı çevrilmiştir. Ekonomik, siyasal ve ideolojik farkların rolünü reddeden Huntington, aslında bal gibi ekonomik, siyasal ve ideolojik amaçlı bir teori imal etmiştir. Bunu en yakından ülkemize ilişkin tezlerde görüyoruz. Yazısını ABD Dışişleri Bakanlığı'nın denetlediği dergide yayımlayan Huntington, Türkiye'ye, ABD dış politikasının gereklerine uygun olarak ABD'nin Orta Asya'daki taşeronluğu misyonunu yüklemek istiyor.

Küreselleşme, Uluslara Bölünmeyi Ortadan Kaldıramaz

Yeni Dünya Düzeni projesi, Ezilen Dünya'da devletlerin yıkılmasını ve ulusal ekonomilerin dünya kapitalist piyasasıyla sınırsız bütünleşmelerini

öngörüyor. Kapitalizm, bugün uluslara ve dinlere bölünen insanlığı, kapitalizmin kozmopolit kültüründe buluşturma iddiasını taşıyor. Deniyor ki, ekonomik ve siyasal küreselleşme, kültürel küreselleşmeyi getirecek.

Bu tez, gerçekçi görünmüyor. Dünyadaki tekelleşme, sınıf çelişmelerini keskinleştirdiği için kültür farklarını da derinleştiriyor. Küreselleşme süreci, sınıfsal çelişmeler yanında ulusal çelişmeleri de şiddetlendiriyor. Bu süreç, tek bir emperyalist devlet doğurmuyor, tersine büyük emperyalist devletler arasındaki hegemonya çatışmasına yeni boyutlar getiriyor. Somut olarak bakarsak, ABD-Japonya ve ABD-Avrupa rekabeti derinleşiyor. Bütün emperyalist ülkelerde şovenizm dalgası güçleniyor.

1917 Ekim Devrimi'nden beri, kapitalizmin en güçlü dönemini yaşıyoruz.[127] Eğer kapitalizm, ulusları, bir dünya kültüründe birleştirme şansına sahip olsaydı, son yıllarda ırkçılığın ve dinciliğin zayıflaması gerekirdi. Tersine, sermayenin atağı, yalnız Ezilen Dünya'da değil, emperyalizmin merkezlerinde de ırkçılığın ve dinciliğin yükselişine yol açtı. O kadar ki, ortaçağın falcılığı, ilkel toplumun büyücülüğü ve her tür hurafe yeryüzünü sarmaktadır.

127 Bu saptama kitabın yazıldığı 1996 tarihi için geçerli. 2000'lerin başlarından itibaren Yeni Dünya Düzeni projesinin artık Asya kayasına dayandığı görüldü (2. basıma eklenen not, Mart 2002).

Ekonomik açıdan bakarsak, piyasa kalkmadan ulus da son bulmaz, ulusun ideolojisi olan milliyetçilik de. Dünya piyasasında bütünleşme süreci, piyasayı ve büyük tekeller arasındaki rekabeti kaldırmıyor ve kaldıramaz. Rekabetsiz bir kapitalizm mümkün değildir. Tekelleşme, rekabeti kaldırmaz, fakat tekeller arasındaki alanda daha da şiddetlendirir. Üretim araçları üzerinde özel mülkiyet olduğu sürece, birden fazla özel mülkiyet bulunacaktır. Özel mülkiyetin tekeller elinde toplanması, sermaye grupları ve emperyalist devletler arasındaki hegemonya mücadelesini yoğunlaştırır. Azami kâr için tekelleşmek ve rakip tekelleri bertaraf etmek, ırkçı ve saldırgan milliyetçiliğin temelini güçlendirmektedir.

Rekabetin ve milliyetçiliğin olmadığı tek bir dünya ekonomisi düşünecek olursak, bu ekonomi, kapitalizm olamaz. Böyle bir dünya ekonomisi, üretim araçları üzerinde özel mülkiyetin, sınıfların ve piyasanın ortadan kalkmasıyla kurulabilir.

İşçi Sınıfının Uluslararası Kültürü

Kapitalizmin yeryüzünden silinmesiyle birlikte uluslar da ortadan kalkacaktır. Tek tek bazı ülkelerde sosyalizmin zaferinden sonra, proletaryanın hâkim sınıf olduğu ulusların oluşma süreci de başladı. Ancak sosyalist toplumlar, belli ölçülerde kapitalisttir. Sosyalizm, kapitalizm ile sınıfsız toplum arasındaki bir aşamadır. Hâlâ sınıflar ve devlet vardır. Ulusun varlığı, hâkim ilişki olmasa bile, kapitalist ilişkilerin bütünüyle tasfiye edilmediği anlamına gelir. Ancak meta ekonomisi, başka deyişle piyasa bütünüyle ortadan kalktığı zaman, toplumsal farkların, devletin ve ulusun temeli kalmayacaktır. Burjuvazi tarafından bir kurgu olarak zihinlerimizde yaratılan ulus, proletaryanın hâkim sınıf olduğu bir yok olma süreci sonunda, insan bilincindeki yerini yitirecektir. Böylece "ulusal kültür" ve "ulusal kimlik" gibi yabancılaşmalar da kaybolacaktır.

Sınıfların ve ulusların yok olma süreci, temelde ekonomik bir süreçtir. Çünkü insanlar arasında paylaşım kavgalarının temeli, ancak insanların üretimden ihtiyaçları kadar pay alabildiği bir bolluk toplumunda kalkar. Öte yandan bu süreç, kültürel bir süreçtir. Proletarya, sınıfları ve piyasayı, yalnız ekonomik düzlemde değil, bütün kültürel temelleriyle ortadan kaldırabilecek tek sınıftır. Dünyalı bilincini, yalnız işçi sınıfının enternasyonalist kültürü yaratabilir.

Ancak işçi sınıfı, uluslararası olan kültürünü ulusal biçimlerde geliştirir. Ulusal biçimler yaratılamazsa, uluslararası kültür de alınamaz ve emekçi kitlelere mal edilemez.

İşçi sınıfının enternasyonalist kültürü, kapitalizm döneminde filizlenir ve serpilir. Ücretli işgücü sömürüsü, kapitalist dünyanın ortak olgusudur. İngiliz işçisi ile Türkiyeli işçinin ortak kültürünü, manevî değerlerini, ahlâkını vb bu toplumsal ilişki belirler. İşçi sınıfı, daha önce devrim yapan ve hâkim sınıf haline gelen sınıflardan farklı olarak, çıkarını üretim araçlarının özel mülk sahipliği yoluyla gerçekleştiremez. Tersine, işçi sınıfı, özel mülkiyeti kolektif mülkiyete dönüştürmek ve kendisiyle birlikte bütün sınıfları ortadan kaldırmak durumundadır. İşte bu tarihsel konum, sömürüyü, baskıyı, yabancılaşmayı, sınıfları, uluslara bölünmeyi, devleti, orduyu ortadan kaldırmaya yönelen bir pratiği ve kültürü zorunlu kılar.

Ancak işçi sınıfı, kültürünü, esas olarak iktidara gelerek hâkim sınıf olduktan sonra geliştirir. Çünkü işçi kültürünün altyapısı, sosyalist üretim ilişkileridir. Bu altyapının kuruluşunda bile, işçi sınıfının kitlesel olarak burjuva kültüründen arınması ve kendi kültürünü benimsemesi, uzun bir zaman alacaktır. Dahası, işçi sınıfı, sosyalizmi inşa ederek, bütün sınıflarla birlikte kendisini de ortadan kaldıracağı için, sosyalizm sürecinin sonunda bir işçi kültürü de kalmayacaktır. İnsanların değil, yalnız araçların yönetildiği bir kardeşlik dünyası yaratmak, işçi kültürünün özüdür.

İşçi sınıfı, sömürücü sınıflarınki dahil, kendisinden önceki bütün insanlık kültürünün mirasçısıdır. Tarihsel Materyalizmin taşıdığı önem de buradadır. Lenin'in de vurguladığı gibi,

> "Marksizm, burjuva çağının kazandırdığı kültürel değerleri bir yana itmek şöyle dursun, tersine, iki bin yıldan fazla bir geçmişi olan insan kültür ve düşüncesinde değerli olan ne varsa biraraya getirir ve yeniden gözden geçirir."[128]

128 Lenin, *Proletarya Kültürü*, çev. Nadiye R. Çobanoğlu, Yar Yayınları, İstanbul, Şubat 1976, s.83.

Geleceğin sınıfsız kardeşlik dünyası, ancak insanlığın kültür hazinesi değerlendirilerek kurulabilir.

VI-DOĞU KÜLTÜRÜ-BATI KÜLTÜRÜ

Doğu'nun ve Batı'nın Kapitalizm Öncesi Ticaret Uygarlıkları

Eğer *tarih boyunca geçerli* bir Doğu sistemi olsaydı, *Doğu kültürü* kavramı da bilimsel bir içerik taşıyabilirdi. Yine *bütün çağlar boyunca sürüp gelen* bir Batı sistemi saptayabilseydik, *Batı kültürü*'nden söz edebilirdik.

Coğrafya zemininde üretilen bu kavramın ne zaman ortaya çıktığını araştırmış değiliz. Özellikle son yüzyılların Batı yazınında, Doğu-Batı, Orient-Oxident, Sabah ülkesi (Morgenland)-Akşam ülkesi (Abendland) ayrımına sık sık rastlıyoruz.[129]

129 Örneğin 19. yüzyılın ilk yarısında Osmanlı toplumunu anlatan Avusturyalı Anton Graf Prokesch-Osten'in kitabı: *Abendland-Morgenland*, Stiasny Verlag, Graz 1956.

Bu kavramlaştırmanın, çağımızda Doğu Roma-Batı Roma bölünmesi için bile kullanıldığı görülüyor. Yine İslam-Hıristiyan, Avrupa-Osmanlı, kapitalist Batı-ezilen Doğu, kapitalist blok-sosyalist blok ikilileri, bu kavramlarla anlatıldı.

Batı'daki Yunan ve Roma uygarlıkları ile Doğu'daki Çin, Mısır veya Pers uygarlıkları özde farklı kültürleri yansıtmaz. Bunların hepsi de meta üretiminin belli coğrafyalardaki büyük ataklarıyla kurulan ticaret uygarlıklarıdır. Kabile toplumunun çözülmesiyle ortaya çıkan bu büyük imparatorluklara damgasını vuran, kulluk ve kölelik sistemidir. Kimisinde meta üretimi, daha köklü ve derin değişimlere yol açmış ve emekçiyi de alınır satılır mülk haline getirmiştir. Kimisinde ise, kölelik o denli yaygınlaşmamıştır. Buralarda, hâkim sömürü ilişkisi, emekçinin efendisine kişisel bağımlılığı düzeyinde kalmıştır (kulluk). Hâkim sınıfsal sömürü, Roma ve Yunan'da köleliktir; Çin'den Mısır'a kadar uzanan Doğu'da ise, tartışmalı olmakla birlikte kulluk ağır basmaktadır.[130] Aralarındaki farklar, kölelik ilişkisinin yaygınlığına ilişkindir. Bu nedenle ilkçağın Doğu ve Batı uygarlıkları, temelde farklı sistemler (kültürler) değildirler.

130 Samir Amin, kapitalizm öncesindeki bütün sınıflı ve devletli toplumlara "haraçlı toplum" adını veriyor. Samir Amin'in Avrupamerkezli tarih teorisine yöneltiği köklü eleştiriler için bkz. *Avrupamerkezcilik*, çev. Mehmet Sert, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, Temmuz 1993. Yine *Bilim ve Ütopya* dergisinin Avrupamerkezcilik konusunu ele alan, Mart 1996 tarihli, 21. sayısına bkz.

Türk toplumlarının Orta Asya'daki gelişmelerini incelediğim zaman, ilkel komünal toplumdan, hâkim bir kölelik ilişkisi yaşanmaksızın, feodalizme geçildiğini saptamıştım (Bkz. Doğu Perinçek, *Bozkurt Efsaneleri ve Gerçek*, s.17, 34 vd., 61 vd.).

Bu konuda yine Samir Amin'le aynı yönde saptamalarda bulunan George Thomson'un Yunan ve Ege toplumları üzerine incelemelerine bkz. *Tarih Öncesi Ege I, II,* çev. Celâl Üster, Payel Yayınevi, İstanbul, Nisan 1983 ve Kasım 1985; *Aiskhylos ve Atina*, çev. Mehmet H. Doğan, Payel Yayınevi, İstanbul, Mart 1990.

Doğu-Batı Ayrımının Emperyalist Karakteri

Ayrımın Batılı İdeolojik Kaynağı

Doğu-Batı kültürü ayrımının kendisi, “Batı kültürüne” aittir. Batı burjuvazisinin ideologları, Doğu-Batı ayrımıyla, Batı’ya özgü bir “ileriliği” ve Doğu’ya özgü bir “geriliği” insanlığın beynine yerleştirdiler. Bu kavramlaştırmayla, her toplumun erken veya geç yaşadığı sistemler arasındaki farkların üzeri örtülüyor; toplumların eşit olmayan gelişmesi ve tarihin seyri gözlerden kaçırılıyor.

Bu ayrımı yapanlar, “Doğu kültürünü” savunsalar bile, ayrımı yaptıkları anda “Batı kültürünün” hâkimiyet alanına girmektedirler. Çünkü ayrımın kendisi ideolojiktir. Ayrım bir kez kabul edildi mi, Batı burjuvazisinin ideolojik hegemonyası altına düşülmesi kaçınılmazdır. “Doğulu” kimliğini benimseyen kültür adamları, bu nedenle belki de en Batıcı ideologlardır. Çünkü “Doğulu” olmak, kaçınılmaz olarak geri ve feodal olmakla özdeşleşmekte ve bu nedenle Batı işbirlikçiliğiyle bütünleşmektedir.

Bu akım, “Solda” da belli yankılar yarattı. 1960’lı yıllarda İdris Küçükömer’in geliştirdiği “Doğucu İslamcı Halk Cephesi” teorisi, aslında esin kaynağını emperyalist Batı’dan alıyordu. İdris Küçükömer ve Sencer Divitçioğlu gibi iktisatçılar, Wittfogel’in “Asya Üretim Tarzı” teorilerinin etkisiyle Batı’nın ideolojik kapanına girdiler; Batı’dan ithal ettikleri bir “Doğuculuğu” benimsediler.

Batı emperyalizminin, Doğu ülkelerinde en çok “Doğululardan” ve “Doğuculardan” hoşlanmaları, çok anlamlıdır. Batı kökenli Şarkiyatçılığın kolları Doğu’ya uzanmıştır.

Doğu-Batı ayrımının ideolojik kaynağını açarsak, konu daha da berraklaşır. Batı toplumları, Doğu toplumlarından önce kapitalizme geçtiler. Ancak ortaçağın dünyasına baktığımız zaman, geri konumunda olan Avrupa idi. O zaman Avrupa’nın niçin geri olduğu sorusuna yanıt aranıyordu. Örneğin ünlü gezgin İbn Batuta, 13. yüzyılda Avrupa’nın geriliğini

coğrafya koşullarına bağlar. Geri denen Avrupa, birkaç yüzyıl sonra büyük tarihsel atağını yapacaktır. 19. yüzyılın dünyasında bu kez Avrupa'nın ileriliğinin nedenleri araştırılır. Böylece Avrupamerkezli teorilerin zemini de oluşur.

Avrupamerkezli "Asyatik Toplum" Teorileri

Bu, öyle bir akımdır ki, Bilimsel Sosyalizmin kurucularını bile etkilemiştir. Marx, "Asyatik toplumdan" söz ederken, gerçi farklı bir üretim tarzına vurgu yapmamıştı, ancak bu kavramın kendisi Avrupamerkezli idi.[131]

131 Marx'ın Rus despotluğunun Asyalı kökeni üzerine yaptığı çalışmanın türkçesi yayımlandı: *18. Yüzyılda Gizli Diplomasi –Rus Despotiziminin Asyatik Kökeni–,* çev. Işık Soner, Kaynak Yayınları, İstanbul, Kasım 1992. Bu kitaba Doğu Perinçek'in yazdığı önsöz, Avrupamerkezci bakışın eleştirisini içermektedir.

Samir Amin'in bu konuda Marx'a yöneltti̇ği eleştiriler için bkz. *Kommune,* sayı 4/1983, s.45.

"Asya üretim tarzı" belirlemesi, bulanık ve ikircikli de olsa, sonuç olarak Asyalı toplumları insanlığın tarihsel gelişme yatağının dışında görme eğiliminden kaynaklanıyordu. Böylece Avrupa toplumu, insanlığın biricik gelişme yatağı ve öncüsü olmaktaydı. Marx ve Engels, Asya Üretim Tarzına vurgu yapmadılar, hatta hayatlarının sonuna doğru yönlerini Doğu'ya, Rus ve Çin toplumlarına çevirdiler. Ne var ki, Marx ve Engels'in Avrupamerkezli eğilimleri, daha sonra öyle abartıldı ki, deme gitsin. Avrupa'nın ileriliğinin tarih içindeki nedenleri araştırılırken, Doğu toplumlarının geriliğinin kökleri de keşfedildi! Asya toplumlarının durağan olduğu, kendi iç dinamikleriyle kabuklarını kıramayacakları teorisi üretildi. Üretici güçlerin gelişmesinin, devrimin ürünü olduğu gerçeği göz ardı edilince, Avrupa kapitalizminin yayılmasına olumlu bakan anlayışlara varıldı. Bu görüşlerin en ünlü temsilcisi Karl August Wittfogel'dir. Hazret, "Doğu despotizmi" terimiyle aslında Doğu-Batı kültürü ayrımının kökenindeki "Batı üstünlüğünü" de açıklamış olur.[132]

132 Bu konuda bkz. Doğu Perinçek, *Osmanlı'dan Bugüne Toplum ve Devlet*, 1. basım, Kaynak Yayınları, İstanbul, Temmuz 1986, s.98 vd. Özellikle bkz. "Politik Toplum ve Sivil Toplum" başlıklı bölüm, s.11 vd.; Doğu Perinçek'in Marx'ın *18. Yüzyılda Gizli Diplomasi –Rus Despotiziminin Asyatik Kökeni–* adlı kitabına yazdığı önsöz, özellikle "Asya ve Avrupa Penceresi" başlıklı bölüm, s.32 vd.

Şarkiyatçılık (Oryantalizm)

Emperyalist ideolojiye göre, Batı coğrafyasının köklerinde ne varsa, çağdaş uygarlığı beslemektedir; Doğu'nun geçmişi ise durağanlığı ve geriliği.

Bu ideolojik çarpıtmalar, zamanla Batı toplum biliminin ve tarihçiliğinin bir dalı haline getirilmiş ve adına da *Oryantalizm* denmiştir. Bilimin sınıfsallığını kanıtlayan, bu kadar çarpıcı bir örnek az bulunur. *Oryantalizmin* uzmanları, Doğu toplumlarına sürekli olarak, kendi kültürel geriliklerini ve çıkmazlarını öğretmişlerdir ve öğretmeye devam ediyorlar. Batı'nın "üstünlüğü" ve "ileriliği", geçmişin derinliklerine kadar götürülerek, bir tarih malzemesiyle desteklenir. Batı kapitalizmi, sahip çıktığı Yunan ve Roma mirasını, meta ekonomisinin biricik uygarlığı gibi gösterir ve Ezilen Dünya üzerindeki kültür hegemonyasının araçları haline getirir. Alafranga aydın, bu hegemonyanın kapıkulu olarak, Fransızcadan sonra Latince ve Yunanca derslerini sürdüredursun; Eski Yunanlılar, Doğu dünyasının kültür alanı içinde olduklarını, kültürlerinin Mısırlı ve Fenikeli kaynaklarını biliyorlardı. Dahası Batı kapitalizmi, bu kültür mirasına, "İslam" diye anılan Ortadoğu'nun gelişmiş feodal uygarlıkları aracılığıyla sahip olmuştu.[133] Kaldı ki, Yunan uygarlığı Batı kaynaklı olsa, yine bir şey değişmez. Çünkü insanlık tarihi boyunca geçerli bir Batı kültürü ve Doğu kültürü yoktur.

133 Martin Bernal, Batı kapitalizminin bu ideolojik açıkgözlüğünü "Antik Yunan'ın tezgahlanması" diye niteliyor. Bkz. *Black Athena -The Afroasiatic Roots of Classical Civilisation I ve II*, Free Association Boks, Londra 1987 ve 1991. Yunan uygarlığının Asyalı ve Afrikalı köklerini inceleyen bu önemli kitap, Kaynak Yayınları tarafından Türkçe yayımlandı. Martin Bernal, *Kara Atena,* çev. Özcan Buze, Kaynak Yayınları, İstanbul, Haziran 1998. Özcan Buze'nin bu kitap üzerine yazısı için bkz. *Bilim ve Ütopya* dergisi, sayı 21, Mart 1996. Ayrıca bkz. Samir Amin, *Avrupamerkezcilik*, s.50 vd; s.98 vd.

Bryan S. Turner, *Marks ve Oryantalizmin Sonu,* çev. H. Çağatay Keskinok, Kaynak Yayınları, İstanbul, Kasım 1984.

Oryantalizmin diğer sömürgeci teorilerinden biri de, "Hıristiyanlığın İslamiyete üstünlüğü" önyargısı temelinde inşa edilmiştir. Bu safsatalar, özellikle İslam ülkelerinin komprador aydınları arasında revaç bulur. İslam, Hıristiyanlıktan farklı olarak bir "tarih belâsı" olarak kabul ettirilir. Hıristiyanlığın hoşgörülü olduğu ve laiklik için elverişli bir zemin oluşturduğu gibi hurafeler birbiri ardına dizilir. Oysa 8-14. yüzyılların

feodal dünyasına bakıyoruz; "İslam" denen feodal uygarlıklar, ileriliğin merkezi konumundadır. "Hıristiyan" denen dünya ise, o dönemin çevresini oluşturur. Kapitalizm atağı, feodalizmin merkezlerinde değil, çevresinde gerçekleşir. Bunun nedeni, ne Hıristiyanlığın "ileriliğinde"dir, ne de İslamın "geriliğinde". Belirleyici olan, kapitalist üretim ilişkilerine boy veren etkenlerdedir. Kapitalizmin Batı'da filizlenmesi, demokratik devrimlerin koşullarını yaratmış ve ileri fırlayan Batı burjuvazisi, daha sonra, dünyanın geri kalan alanlarını sömürgeleştirirken, kendi efsanesini de uydurmuştur.

Burada uzun boylu tartışmasına girmiyoruz. Ancak Doğu-Batı ayrımını bilimsel alanda temellendirmeye yönelik "Doğu despotizmi" veya "Hıristiyanlığın İslama üstünlüğü" gibi tezler, en sonunda sömürgeciliği haklı çıkarmaya varmaktadır. "Doğu despotizmi", iç dinamiğiyle kendi çemberini kıramayacağına göre, gelişmek için bir dış müdahaleye muhtaçtır. Bu dış müdahale ise, Batı'dır. Dış müdahalenin içeriği, kaçınılmaz olarak sömürgeciliktir. Ancak Batı'nın resmî ideolojisi, sömürgecilik yerine sevecen bir kavram bulur: Uygarlaştırmak! Doğu'yu, tarihsel olarak mahkûm olduğu gerilikten, Batı sömürgeciliği kurtaracak ve uygarlaştıracaktır, kafa budur.

Oryantalizm, bir yandan Batı'nın ve Hıristiyanlığın üstünlüğünü propaganda ederken, bir yandan da Panislamizmi ve Pantürkizmi beslemiştir. İngiliz ve Alman emperyalizminin, bu akımları kışkırttıkları ve oryantalist araştırmacılar aracılığıyla destekledikleri dönemler oldu. Örneğin ünlü Macar Türkoloğu Vambery'nin İngilizler tarafından nasıl yönlendirildiği bilinir. Birinci Dünya Savaşı'nda ise, Turancılığın arkasında Almanlar vardı. ABD emperyalizmi, "Yeşil Kuşak" stratejisiyle Sovyetler Birliği'ni kuşatırken ve parçalarken, İslamcılık ve Türkçülüğü kullandı ve bugün de kullanmaya devam ediyor.

Doğu'nun Dinamizmi

20. yüzyıl pratiği, bu Avrupamerkezli teorileri çürüttü. İnsanlığın büyük devrimci atılımları, “durağan” denen Asya’da gerçekleşti. Rus ve Çin devrimleri, birbiri ardına dünyayı sarstılar ve Doğu’nun durağanlığını değil, dinamizmini gösterdiler. Sosyalizm dinamiği yanında, Türkiye’nin Kurtuluş Savaşı ve Cumhuriyet Devrimi’yle başlayan Ezilen Dünya’nın ayaklanması da, dünya devriminin merkezinin Doğu’ya kaydığını kanıtladı. Doğu toplumlarının kısırlığı üzerine teoriler, Doğu halklarının devrimci fırtınasında dağıldı.

Sovyetler Birliği’nin kapitalizme geri dönüşü, Avrupamerkezli teorilere umut kapısı açtı. Onlar dememişler miydi, Asya toplumları bir iş beceremezler diye; işte sosyalizmi de ağızlarına yüzlerine bulaştırmışlardı! Oysa Batı’nın gelişmiş kapitalist toplumları, sosyalizmin denemesine bile girişememişlerdir. Bunun nedeni, onların Batılı olması değil, fakat *kapitalizmin merkezinde* bulunmalarıdır, emperyalist gericiliğin eksenini oluşturmalarıdır. Sosyalizmde geri dönüşün ilk kez Sovyetler Birliği’nde gerçekleşmesi, Doğu’nun “uğursuz kaderini” değil, *çağımızdaki* öncü rolünü gösterir. İlk sosyalizm atılımı Doğu’da gerçekleştiği için, ilk geri dönüş de Doğu’da yaşanmıştır. Fransa da, böyle bir gitgele sahne olmadı mı? Krallığa geri dönüş olayı (Resteauration), Büyük Fransız Devrimi’nin anlamını değiştirmiş midir?

Bugüne dönelim, Batı kapitalizmi, insanlığın gelişme sürecinin neresindedir? Önünde midir, başında mıdır, ortasında mıdır? Hayır, karşısındadır! İnsanlığın yeni bir gelecek için yürüttüğü bu büyük mücadeleyi boğmak, Batı emperyalizminin ölüm kalım sorunudur. Başka deyişle, Batı, çağımızda gericiliğin merkezi oldu.

İnsanlığın geleceğe doğru biricik çıkış yolu olan sosyalizmin ilk deneyimlerini insanlığa kazandıran, Batı’nın gelişmiş kapitalizmi değil, fakat kapitalizmin kenarlarından atak yapan Doğu toplumları oldu. Dahası, 21. yüzyılın hemen başında, Çin Halk Cumhuriyeti’nin üretim potansiyeli olarak en öne fırlayacağı saptanıyor. Daha elli yıl önce, dünyanın en geri ülkesi durumundaki Çin, yarım yüzyılda en öne geçmektedir. Bu olgu da gösteriyor ki, geleceğin dünyası, gelişmiş kapitalist ülkelerden değil, fakat kapitalizmin gerisindeki toplumlardan filizlenmektedir.

Doğu'nun Alafranga Aydını

Emperyalizmin merkezlerinden ihraç edilen levanten veya komprador ideolojisi, Doğu aydınının kafasına öteden beri öyle bir yerleştirilmiştir ki, kültürel alandaki aşağılayıcı sözlüklerin başında "Şark kafası" bulunur. Toplum hayatına örnek gösterilen bütün modeller, Batı kapitalizmindendir. Ezilen Dünya aydınının kendi ülkesindeki eleştirisinin özü şudur: "Ama Batı'da öyle değil."

Tatlı su Frenkleri, bir zamanlar *İngiliz Muhipler Cemiyetleri'*nin, şimdilerde *Helsinki Gözlem Komiteleri'*nin, *İnsan Hakları Dernekleri'*nin başına geçerler ve halkı, "Batı ülkelerinin ne kadar özgür", "insan haklarına ne kadar saygılı" oldukları yalanlarıyla köleleştirirler; Türkiye'ye "demokrasi" getirmek için, Batı baskısını kullanmanın propagandasını yaparlar; topluma sürekli bir aşağılık duygusu pompalarlar.

Tanzimat aydınları olan Mustafa Reşit, Fuat ve Ali Paşa'lar, elçiliklerden yönetiliyorlardı. Fuat Paşa, Fransız elçisine "Bize süflörlük ediniz, fakat sahneyi ve rollerin icrasını bize bırakınız" diyordu. Günümüzün alafranga aydını ise, Türkiye'ye gelen ABD heyetleriyle elçiliklerde gizli görüşmeler yapıyor; onlara "Türkiye'nin burnunu sürtmeleri" için ricada bulunuyor; Avrupa Birliği'nden aldığı paralarla faaliyet yürütüyor; Kürt sorununu Batı sopasıyla "çözmeyi" olağanüstü bir pervasızlıkla savunuyor.[134]

134 "İHD Yönetimi Bağımsızlıkçılığa Saldırdı", *Aydınlık*, sayı 442, 9 Aralık 1995, s.6; "NGO'lar Amerika'nın Oltasına Bu Kez Takılmadı", *Aydınlık*, sayı 433, 6 Ekim 1995, s.3.

Alafranga aydın, Tanzimat'tan beri aynı işlevin memurudur; Batı'dan ithal edilecek "özgürlüğü" pazarlar. Onun en büyük korkusu, toplumun ayağa kalkıp insan haklarını ve özgürlükleri fethetmesidir. Çünkü o zaman, ne Batı'nın hegemonyası kalır, ne de pazarlanacak bir Batı yalanı.

Batı'nın emperyalist-kapitalist kültürünün üstünlüğü tezleri, günümüzde Kültür ırkçılığına kadar varmıştır. *Yeni Dünya Düzeni'*nin ideologları, Hitler'in "üstün ırk" teorilerini, "üstün kültür" haline dönüştürdüler. Batılı zengin ülkelerin hâkim sınıflarının kültürü, insanlık için, biricik çözüm olarak sunulmaktadır.

Doğu aydını, Batı kapitalizminin ideolojik ajanı olarak yetiştirilir. Bütün dünyanın ezilen ulusları, aydınları aracılığıyla, emperyalizmin ideolojik

prangasına vurulur. Komprador aydını, burada bir kelepçe işlevi üstlenir. Ancak bileğe takılan değil, beyne vurulan bir kelepçe.

İnsanlığın Ortak Gelişme Yatağı

Batı burjuvazisi, insanlığın Doğu’su ve Batı’sıyla ortak bir gelişme yatağına sahip olduğunu gözlerden kaçırmak istemiştir. Sanki Batı ve Doğu toplumlarının ayrı kaderleri vardır. Oysa tarih, toplumların gelişme yatağının ortak olduğunu kanıtlıyor. İnsanlığın serüveninde, çeşitli toplumlar, değişik zamanlarda bu akışın önüne geçmişler veya arkasında kalmışlardır. Ancak bütün toplumların hayatında belli üretim ilişkilerinin belli kültürlere denk düştüğünü görürüz. Birbirini hiç görmemiş Amerika Kızılderilisi ile Avustralya yerlisi, bir zamanlar Cermenlerin veya Orta Asya Türklerinin yaşadığı kabile ilişkileri içindedir. Veya kabile ilişkilerinin çözüldüğü kahramanlık çağının destanlarına baktığımız zaman, isimler ve mekân değişse bile, kültür aynıdır.

Toplumların ortak tarihinde, coğrafya kavramları, mekânı açıklar; ancak toplumsal sistemin ve kültürün karakterini belirlemez. Sistem ve kültür farklarının temeli, coğrafyada, ırkta, kavimde veya millette değil, fakat üretim ilişkilerindedir. Aynı üretim ilişkisi, aynı sınıf hâkimiyeti sistemi, Doğu’da veya Batı’da oluştu diye özde farklılaşmaz.

Doğu Roma-Batı Roma, iki ayrı coğrafyadır; fakat iki farklı kültürü yansıtmaz, ikisi de köleci imparatorluklardır.

Ortaçağın İslam ve Hıristiyan dünyalarında da, iki ayrı kültür görülmez. İslam kültürü, Yahudi-Hıristiyan kültürünün devamıdır. Hepsinin özü, efendi-kul ilişkisini göğe taşıyarak haklılaştırmak, efendi-Allah kavramı aracılığıyla toplumları efendilik ilişkisinin ideolojik hegemonyası altında tutmaktır. Hıristiyan Haçlılar ile Müslüman Emevîlere veya Selçuklulara bakalım, kültürleri özde aynıdır. Arslan Yürekli Rişar ile Selahattin Eyyubî, aynı kültürlerin siyasal şefleridirler. Ortadoğu dinlerinin kaynaklarını ve kutsal kitapları incelediğimiz zaman da, bu ortak kültürü somut olarak

görüyoruz. O kadar ki, tarih ve hikâyeler bile aynıdır. Ortak köklerinin, Ortadoğu'nun ilk kulluk sistemlerine, Sumer ve Babil hâkim sınıflarına dayandığı saptanmaktadır.[135]

135 Muazzez İlmiye Çığ'ın bu konuyu aydınlatan eserini okumalarını bütün okuyucularımıza öneririz: *Kur'an İncil ve Tevrat'ın Sumer'deki Kökeni*, Kaynak Yayınları, İstanbul, Kasım 1995. Yine bkz. Erol Sever, *İslamın Kaynakları I*, Kaynak Yayınları, İstanbul, Mart 1995.

Doğu-Batı ayrımı, kapitalizmin Batı'da gelişmesinden sonra, coğrafya ötesinde, sistemlerarası çelişmeyi içeren bir anlam kazanmıştır. Artık Batı, kapitalizmi yansıtmaktadır; Doğu ise, ortaçağ ilişkilerini.[136]

136 Kemalizmin düşünürleri de, Cumhuriyet'in devrimci döneminde, Doğu-Batı ayrımını, sistemlerarası çelişme temelinde açıklıyorlardı. Örneğin Ahmet Ağaoğlu, Doğu uygarlığını *sultanlık*, Batı uygarlığını ise *millî hâkimiyet* olarak niteliyordu. Ağaoğlu'nun 5 Eylül 1923 günlü *Vatan*'da yayımlanan "Garp ve Şark" başlıklı yazısının bütünü için bkz. Mehmet Kaplan ve arkadaşları (yayına hazırlayan), *Atatürk Devri Fikir Hayatı I*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1992, s.83 vd.

Bununla birlikte burjuva düşünürleri, sık sık "Batı" kavramına, Eski Yunan ve Roma köklerinden gelip, ortaçağın Hıristiyan kültüründen geçerek kapitalist kültüre kadar uzanan bir anlam yüklüyorlar. "Doğu" kavramına ise, eski Çin veya Ortadoğu toplumlarından gelip, Bizans-Arap ve Osmanlı uygarlığından geçerek bugünkü geri kalmış Doğu toplumlarına kadar uzanan bir anlam verilmektedir.

İleri-Geri Diyalektiği

İnsanlık tarihine baktığımız zaman, sistem değişikliklerinin, en ileride olan toplumlarda değil, geriden gelen ve sistemin kenarında kalan toplumlarda gerçekleştiğini görürüz. Bir toplumsal sistem, *en ileriye* varmakla, aslında kendi çıkmazını da yaratmakta, kireçlenmekte, taşlaşmaktadır. *En ileri*, bir bakıma tutuculuğun da kalesidir, bir sisteme aşırı bağlanmadır. *Geri* ise, kendini aşmanın itici gücünü taşır. Bir sonraki sistem, bir önceki sistemin *en ileri* ucundan ve *merkezinden* değil,

gerilerinden ve kenarlarından filizlenmektedir. *En ileri,* bir sonraki aşamada *geriye* dönüşürken, *geri olan* da bir sonraki aşamanın *öncüsü* haline gelebilmektedir.

Örneğin Çin ve Sumer uygarlıkları, insanlığın meta ekonomisine ilk sıçrayışlarıdır. Ancak bu meta ekonomisinin kapitalist meta ekonomisine sıçraması, Çin'de ve Mezopotamya'da değil, Avrupa'da ve Kuzey Amerika'da gerçekleşti.

Meta ekonomisinin köleci uygarlıklar yaratacak düzeyde derinleştiği Yunan ve Roma uygarlıkları, ortaçağda önder konumlarını İslam uygarlığına bıraktı. Arabistan'ın bir zamanki Bedevî göçebe toplumları, coğrafyalarından taşıp büyük devletler kurarak, büyük zenginlikleri biriktiren koşulları yarattılar; Emevî ve Abbasî uygarlıklarını kurdular. Böylece Avrupa, köleci uygarlığın merkezindeyken, feodalizmin çevresi konumuna düştü.

Orta Asya'da bin yılı aşan bir süredir, ta Hunlardan beri uygarlığa sıçramanın eşiğinde kabile konfederasyonları kuran ve dağıtan Türk toplumları, Ortadoğu zemininde büyük feodal imparatorluklar yarattılar.

Ne var ki, kapitalizm, feodalizmin en ilerisinde olan Doğu'da değil, ortaçağın geri kalmış Avrupa'sında filizlendi.

Sosyalizmin ilk deneyimleri ise, Marx'ın düşündüğü gibi sanayinin en gelişmiş olduğu ülkelerde değil, emperyalizm çağında Rusya gibi kapitalizmin geri bir ülkesinde veya Çin gibi yarısömürge yarıfeodal toplumlarda gerçekleşti.

19. yüzyıldan bugünlere uzanan sürece bakarsak, devrim, Batı'dan Doğu'ya kaydı. 1640 İngiliz Devrimi, 1789 Büyük Fransız Devrimi ve hemen aynı dönemde Amerikan Devrimi, Batı'nın insanlığın öncüsü olduğu dönemin olgularıdır. Aynı gerçeğe, 19. yüzyıl da tanık oldu. 1830, 1848 devrimleri ve 1871 Paris Komünü, hep Avrupa'da gerçekleşti. O zaman ileri atılımlarının merkezi Batı'ydı. Denebilir ki, 19. yüzyılda dünyanın siyasal haritası, Avrupa'dan ibaretti. Asya, Afrika ve Latin Amerika, kapitalizm öncesi ilişkiler içindeydi ve büyük ölçüde sömürgeleşmişti.

Emperyalizm çağında, gelişme ekseni, artık emperyalist ve gerici karakter kazanan Batı'da değildir. Demokratik devrimler, Rusya ve Türkiye gibi Doğu'nun geri kalmış eski büyük imparatorluklarında gerçekleşir: 1905 ve

Şubat 1917 Rus Demokratik Devrimleri, 1908 Jön Türk Devrimi ve 1920-24 Türkiye'nin Kurtuluş Savaşı ve Cumhuriyet devrimleri.[137]

137 Türkiye'nin Kurtuluş Savaşı'nı, bizim pişmemiş "solcularımız" hor göredursunlar, Komünist Enternasyonal'in 1928 Programı, Türkiye'nin "burjuva millî devrimini", Ekim Devrimi'yle ve diğer devrimlerle birlikte, "dünya devriminin halkalarından biri" olarak kabul eder. Bkz. *Komünist Enternasyonal Programı,* s.29.

İlk sosyalist devrim, kapitalizmin en geri ülkesinde olur: 1917 Ekim Devrimi. Emperyalizm çağında devrim odağı, gelişmiş kapitalist ülkelerden emperyalizmin "zayıf halkası" olan Ezilen Dünya'ya kayar. Rusya'da proletarya devrimi, bu sürecin yeni başladığı bir sırada gerçekleşmiştir. Rusya, kapitalist ülkelerin en gerisiydi, başka deyişle ileri olanların en gerisiydi. Devrim öncesi Çin ise, ileri olanların en gerisi bile değildi; henüz kapitalizm aşamasına girememiş, kapitalistleşme sürecinin kenarında kalmış bir ülkeydi. 1949 Çin Devrimi, çağımızın tipik devrimidir. Kore, Vietnam, Küba, Nikaragua devrimleri de, Çin Devrimi gibi, dünya devrim fırtınasının kapitalizmin merkezlerinde değil, kenarlarında estiğini gösterdiler.

En ileri sayılan kapitalizmin merkezleri artık ileriyi değil, ilerlemenin ayakbağını temsil etmektedir. O nedenle kapitalizmin merkezleriyle bütünleşmeler, aslında gerilikle aynı kadere bağlanmak anlamına gelmektedir. Bir toplum, kapitalizmin merkezlerinin hegemonyasından kurtulabildiği, o hegemonyayı kırabildiği ölçüde ilerleme olanağına kavuşacaktır. Çağımızın bu büyük gerçeğini, Lenin, yüzyılımızın başında çok özlü bir ifadeyle açıkladı; "Geri Avrupa, İleri Asya" dedi.[138]

138 Lenin'in bu yazısı için bkz. Lenin, *Doğu'da Ulusal Kurtuluş Savaşları,* 3. basım, Yöntem Yayınları, İstanbul 1976, s.96 vd.

İki Batı-İki Doğu

Bugün daha açık görülüyor, yarın çok daha açık görülecek: Batı, artık Roma'nın son zamanları gibi, çöken bir uygarlığın merkezidir. Doğu (bütün

Ezilen Dünya'yı kastediyoruz) ise, bütün geri görüntülere karşın, geleceğin sosyalist uygarlığının beşiğidir.

Arkamıza dönüp, Doğu-Batı ayrımının serüvenine baktığımız zaman, tek bir Batı görmüyoruz. Son yüzyıllarda iki Batı var: Büyük Fransız Devrimi'nin, başka deyişle demokratik devrimlerin Batısı ve 20. yüzyılın emperyalist Batısı. Kısacası *devrimci Batı ve emperyalist Batı*. Bu iki Batı, birbirinin karşıtıdır.

Yine çağımızda tek bir Doğu yoktur. İki Doğu var. Biri, Ezilen Dünya'dır, ezilenlerin Doğusu'dur. Diğeri ise, kompradorların, feodallerin, aşiret reislerinin, şeyhlerin ve rahiplerin Doğusu'dur. Doğu'da da, devrim ile karşıdevrim karşı karşıyadır.

İki Batı ve İki Doğu, aralarında birleşerek, iki karşıt cephe oluşturmazlar. Emperyalist Batı ile feodallerin ve kompradorların Doğusu işbirliği halindedirler. Buna karşı Devrimci Batı ile Devrimci Doğu birliktedir. Buradan da görülür ki, Doğu ve Batı kavramları, toplumsal süreçleri açıklamak bir yana, çarpıtıyor.

Batı ve Doğu'nun kendi içinde bölünmesini, en iyi, Anadolu İhtilâli anlatır. Devrimci Doğu'nun temsilcisi olan Türkiye halkı, devrimci Batı'nın demokrasi yolunu izleyebilmek için hem emperyalist Batı'yla, hem de gerici Doğu'yla savaştı. Başta Mustafa Kemal olmak üzere Kemalist Devrim'in aydınları, bunun bilincindeydiler. Örneğin Yusuf Akçura, 1928 yılında, Kurtuluş Savaşı'nın, "Doğunun dinsel, toplumsal ve siyasal istibdadıyla Batı emperyalizminin iktisadî zulmünün zincirlerinden kurtulmak" için yapıldığını belirtiyordu.[139]

139 *Türk Yılı*, İstanbul 1928, s.53-56'da yayımlanan "Türk Kudreti: Mustafa Kemal" başlıklı bu önemli yazının tamamı için bkz. Mehmet Kaplan ve arkadaşları (yayına hazırlayan), *Atatürk Devri Fikir Hayatı I*, s.220 vd.

Artık çağımızda, emperyalist Batı ile savaşmaksızın, onun hâkimiyet sisteminden kopmaksızın, demokratik bir toplum kurma olanağı yaratılamaz. Kapitalizmi uygulayarak gelişmiş kapitalist ülkelere yetişme yolu, 20. yüzyılla birlikte kapandı. Kapitalizm çağında, geriden gelen ülkeler, ileri kapitalist ülkeleri, kapitalist sistemin içinde geçebiliyorlardı. Eşit olmayan gelişme geçerliydi.

Kapitalist ülkeler emperyalist karakter kazanınca, tek bir dünya kapitalist sistemi oluştu. Emperyalist ülkeler, kapitalizmin çevresindeki ülkelerin

kapitalist sistem içinde gelişme yollarını tıkadılar. *20. yüzyılda,* artık tek bir ülke gösterilemez, geriden gelip de ileri kapitalist ülkelere yetişmiş olsun. Bunun son örnekleri emperyalizm öncesinde, başka deyişle 19. yüzyılda kalmıştır. Arkadan gelip de gelişmiş kapitalist ülkeler arasına katılan son ülke, Japonya olmuşur.

Emperyalizm çağında Batı'yı geçmek için, Batı sisteminin dışına çıkmak gerekir. İnsanlığın bu yöndeki büyük atakları, Rus ve Çin devrimleridir. Sonuçları ne olursa olsun, Rus toplumu, Büyük Ekim Devrimi'yle sistemin dışına çıkarak, birçok alanda Batı'nın kapitalist ülkelerini geçmiştir. Çin ise, 1949 yılında yüz milyonlarca insanın açlık içinde kıvrandığı bir ülke iken, bugün üretim potansiyeli olarak ABD'yi yakalamıştır ve geleceğin büyük sosyalist uygarlığının yolunu açmaktadır.

Türkiye'nin Batılılaşma Çıkmazı

Türkiye'nin yakın tarihi, Batılılaşma, daha doğrusu kapitalistleşme çıkmazını çok iyi kavratır. Emperyalist Batı-devrimci Batı çelişmesini, 150 yılı aşan bir süredir yaşıyoruz. Süreç göstermiştir ki, emperyalist Batı'yı, devrimci Batı'nın önder sınıfı ve ideolojisiyle alt edemedik.

Başımızdan geçenleri şöyle bir hatırlayalım: Dış ticaret çağındaki kapitalizm, 1838 İngiliz Ticaret Sözleşmesi'yle ve Tanzimat'la başlayan süreçte toplumumuzun sanayileşme yönündeki bütün filizlenmelerini kırdı. Daha sonra emperyalizm aşamasına giren kapitalizm, bizim kapitalizm yolundan ileri bir ülke haline gelme yolumuzu bütünüyle kapattı. Kurtuluş Savaşı'na kadar süren bu Batılılaşma süreci, aslında bir sömürgeleşme sürecidir ve varacağı yere varmış, 1919'da ülkemiz işgal edilmiştir. Türkiye, sömürgeleşmeye Kurtuluş Savaşı ve Cumhuriyet Devrimi'yle yanıt verdi. Türkiye'nin genç burjuvazisi, emperyalist Batı'yı yenmek için, devrimci Batı'nın ideolojisini benimsedi. Mustafa Kemal, Türkiye Devrimi'nin "Büyük Fransız Devrimi'nin yolunu izlediğini" sık sık belirtmiştir. Oysa Devrimci Batı'nın yolundan giderek Devrimci Batı'ya

ulaşmak artık olanaksızdı. Kemalist Devrim, bu olanaksız olanı denedi, ulusal kapitalizm yolundan çağdaş uygarlık düzeyine ulaşma hedefine yöneldi. Ancak ulusal kapitalizmin yolu, uluslararası kapitalizm (emperyalist sistem) tarafından kesilmişti. Bu nedenle Kemalist Devrim, yarım kaldı, tamamlanamadı. Ancak çok önemli bir ders de bıraktı: Emperyalizm çağında, bir Ezilen Dünya ülkesinin, kapitalist yoldan, gelişmiş bir kapitalizm inşa etmesi ve demokratik devrimini tamamlaması olanağı kalmamıştır.

Bununla birlikte Kemalist Devrim boşa gitmedi, önemli işler başardı. Kurtuluş Savaşı ve Cumhuriyet Devrimi, dünya gericiliğine önemli darbeler indirdi ve Türkiye halkının geleceği için büyük bir birikim yarattı. Şimdi emperyalizm, o birikimi yok etmek için harekete geçmiştir ve Türkiye'nin devrimle kazandığı kalelerini birer birer yıkmaktadır. Türkiye halkı, bugün bağımsızlıktan, laiklikten, Aydınlanmadan, millî ekonomiden elinde kalan ne varsa, onları savunmaktadır. Tanzimat'ın Batılılaşma çizgisi, bu yüzyılın başında Kemalist Devrim'e yenik düşmüştü. Bu kez Tanzimat işbirlikçiliği, Kemalist Devrim'in kazanımlarını yıkıyor. Bu saldırıya karşı ulusal burjuvazi merkezli bir direnme görülmüyor. Bundan sonra Türkiye'nin bir kez daha ulusal kapitalizm yoluyla ilerleme çabasına girmeyeceği de ortaya çıkmıştır; çünkü devrimci bir burjuvazi yok. Artık bağımsızlık ve demokrasi mücadelesinin önderliği, işçi sınıfındadır.

SONUÇ

Bugün dünyamız, Batı merkezli emperyalist-kapitalist kültürün çürüme ve çökme çağını yaşamaktadır. “Bilgi çağı”, “iletişim çağı” gibi adlandırmalar, aslında bu çürümenin üzerini örtüyor, o kadar.

Dünya sermayesiyle sınırsız bütünleşmek, emperyalizmin ekonomik programıdır.

Yeni Dünya Düzeni, emperyalizmin siyasal programıdır.

Neoliberalizm, emperyalist ideolojinin günümüzdeki içeriğidir.

Post-modernizm ise, çürüyen emperyalizmin kültürüdür.

Toplumların ortaçağdan kurtuluşunda ileri bir rol oynayan kapitalizm, emperyalizm aşamasında insanlık tarihinin en yıkıcı sistemine dönüşmüştür. İlk kez bir sistem, insanın üzerinde yaşadığı doğayı yıkıma uğratmaktadır. İnsan, o doğanın parçası olarak biyolojik varlığıyla bu yıkımdan payını almaktadır. Belki de daha önemlisi, insanın kültürel ve ruhsal varlığıyla yaşadığı korkunç çöküntüdür. İnsanı, hiçbir sistem, kendisine, topluma ve üretime bu kadar yabancılaştırmamıştı. İnsanın iç dünyasına bu kadar hoyratça bir saldırı görülmemiştir. İletişim araçları, insanı silindir gibi ezmekte, tek küresel boyuta indirgemektedir. Bütün bu olanlar, insanlığa “değişim” diye sunulmaktadır.

Önümüzdeki gündemi, bu büyük yıkım belirlemiştir. İnsanlık, “bilgi çağına” veya “iletişim çağına” değil; emperyalist-kapitalist sistemle, özel çıkar ve bireysel kâr sistemiyle, tekellerin neoliberal kültürü ve “yükselen” değerleriyle hesaplaşma çağına girmektedir. Başka deyişle insanlık, yeni bir devrimler çağının eşiğine gelmiştir.

İnsanlıkla birlikte, aydın da işte bu ufkun önündedir.

2000’li yıllara Türkiye aydını açısından bakarsak, ülkemizin devrimci aydın geleneğinin yeniden canlanacağı görülüyor. Aydın kırımı ve çürümesi dönemi arkada kalmaktadır.

Bu ülkenin aydını, yalnız Çanakkale’lerde kırılmadı. Bu milletin devrimci aydını, yalnız tarihin en büyük subay kaybının verildiği Sakarya boylarında vurulmadı. Türkiyemiz, son kırk yıl içinde yeni bir aydın kırımıyla karşılaşmıştır.

Mithat Paşa’mızı Taif’te boğdurtanlar, Namık Kemal’imizi Magosa’lara hapsedenler, Mustafa Kemal’leri Harbiye nezarethanelerine atanlar, Sabahattin Ali’nin başını taşla ezdirtenler, Nâzım Hikmet’lere kendi vatanında yaşamayı dar edenler, bu çözümlerini, 1960’lı yıllardan sonra bu

kez NATO örgütlenmesiyle daha sistemli uygulamışlardır. Çok sayıda aydınımız ve gencimiz, CIA'nın 1980 öncesindeki istikrarsızlaştırma operasyonunda, 12 Eylül karabasanı koşullarında ve 1990'ların hengâmeleri içinde, SüperNATO tarafından öldürtülmüştür. Bir kısım aydın ise, teslim alınmış, çürütülmüş, dönekleştirilmiş, devşirilmiştir. Türkiye, büyük bir aydın kaybına uğramıştır.

Ama işte boğdurulamayan, hapsedilemeyen, ezilemeyen, sürülemeyen ve devşirilemeyen bir devrimci aydın birikimi, bütün bu badirelerden geçerek bugünlere ulaşmıştır.

Türkiye'nin devrimci aydını, bu kez vurulmak kırılmak için değil, 1876'da, 1908'de, 1920'lerde ve 1960'ta olduğu gibi krize devrimci çözüm için, bir kez daha tarih sahnesine çıkmaktadır.

"Felek bütün cefasın toplasın gelsin, dönersem kahbeyim millet yolunda bir azimetten" diyen arslan yeleli Namık Kemal'lerin; Tıbbiyelerin bodrumlarında devrim teşkilatları kuranların, Harbiyelerin yatakhanelerinde sabahlara kadar ihtilal tartışmaları yapanların, "Zulmün topu var, kalası var, güllesi varsa, hakkın da dönmez yüzü, bükülmez bileği vardır" diyen Tevfik Fikret'lerin; en korkulu günlerde millete "Korkma, sönmez" diye seslenen Mehmet Akif'lerin; "Ya istiklâl ya ölüm" şiarıyla bu milletin devrim zaferlerine önderlik eden Mustafa Kemal'lerin; Kartal'lı Kâzım'ların aydını Nâzım Hikmet'lerin ve Orhan Kemal'lerin; 1960'ların yurtsever ve emekçi aydınlarının görev günleri gelmiştir.

Türkiye, krizleri devrimle çözer. Türkiye aydını bu çözümün zihinsel gücü olarak 21. yüzyılın ilk çeyreğinin gündemindedir.

KAYNAKÇA

ADIVAR, Abdülhak Adnan, *Osmanlı Türklerinde İlim*, Maarif Matbaası, İstanbul 1943.

AFETİNAN, *Atatürk Hakkında Hatıralar, Belgeler*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 4. basım, Ankara 1984, s.202.

AFETİNAN, *İzmir İktisat Kongresi,* TTK Yayınları, Ankara 1982.

AĞAOĞLU, Ahmet, "Tarihi Devirler Arasında Milliyet", *Türk Yurdu,* Mart 1926, s.534-537. *(Atatürk Devri Fikir Hayatı I,* s.154 vd.)

AKÇURA, Yusuf, *Yeni Türk Devletinin Öncüleri,* Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1981. (Bu eseri asıl adıyla Türk Kültür Yayını da bastı: *Türkçülük –Türkçülüğün Tarihî Gelişimi–,* Türk Kültür Yayını, İstanbul 1978.)

ALTHEIM, Franz, *Asyanın Avrupaya Öğrettiği,* çev. Emin Türk Eliçin, May Yayınları, İstanbul 1967.

AMİN, Samir, "Asya ve Afrika'da Marksizm", *Saçak,* sayı 55, Ağustos 1988.

AMİN, Samir, *Avrupamerkezcilik,* çev. Mehmet Sert, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, Temmuz 1993.

Anatomi Dersleri: Osmanlı Kültürü, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, Mayıs 1995.

ANDERSON, Benedict, *Hayali Cemaatler-Milliyetçiliğin Kökenleri ve Yayılması,* çev. Metis Yayınları, İstanbul 1993.

ARSEL, İlhan, *Aydın ve "Aydın",* 2. basım, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1993.

Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I, III, Türk İnkilâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, 2. basım, Ankara 1961.

AVCIOĞLU, Doğan, *Türklerin Tarihi I, II, III, IV,* Tekin Yayınevi, İstanbul 1978, 1979, 1979, 1981.

AYDEMİR, Şevket Süreyya, *İnkılâp ve Kadro,* Ankara 1932.

BARAN, Paul A., "Das Engagement des Intellektuellen", *Intellektuelle und Sozialismus* derlemesi içinde, Verlag Wagenbach, Berlin 1968. İngilizce aslı: *The Commitment of the Intellectual,* Monthly Review, May 1961.

BERKES, Niyazi, *İki Yüz Yıldır Neden Bocalıyoruz?,* Yön Yayınları, basım yeri ve tarihi belirtilmemiş.

BERNAL, Martin, *Black Athena - The Afroasiatic Roots of Classical Civilisation I* ve *II,* Free Association Boks, Londra 1987 ve 1991.

BEZİRCİ, Asım, *Halk ve Sosyalizm İçin Kültür ve Edebiyat,* Yön Yayınları, 2. basım, İstanbul, Mayıs 1992.

BRECHT, Bertold, *Me-ti'nin Özdeyişler Kitabı*, çev. Ahmet Cemal, Alan Yayıncılık, İstanbul, Aralık 1981.

BRECHT, Bertold, *Turandot ve Aklayıcılar Kongresi*, çev. Sezer Duru, Kaynak Yayınları, İstanbul, Kasım 1986.

BRECHT, Bertold, *Über Realismus*, Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main 1971.

CANSEVER, Edip, *Nerde Antigone, Yeniden* içinde, Cem Yayınları, İstanbul 1981.

CAUDWELL, Cristopher, *Yanılsama ve Gerçeklik*, çev. Mehmet H. Doğan, 2. basım, Payel Yayınları, İstanbul, Ocak 1988.

CAUDWELL, Cristopher, *Ölen Bir Kültür Üzerine İncelemeler I, II*, çev. Mehmet Gökçen, İstanbul, Mart 1985, Mayıs 1983.

CORNFORTH, Maurice, *Bilgi Teorisi*, çev. H. Selman, Maya Yayınları, İstanbul, Nisan 1975.

ÇIĞ, Muazzez İlmiye, *Kur'an İncil ve Tevrat'ın Sumer'deki Kökeni*, Kaynak Yayınları, İstanbul, Kasım 1995.

ECEVİT, Yıldız, *Oğuz Atay'da Aydın Olgusu*, Ara Yayıncılık, İstanbul 1989.

ENGELS, Friedrich, *Ailenin Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni*, çev. Kenan Somer, Sol Yayınları, Ankara, Kasım 1967.

EYUBOĞLU, Sabahattin, *Mavi ve Kara*, Çağdaş Yayınlar, İstanbul 1967, s.11.

GLOEDE, Fritz, "Zur klassentheorethischen Bestimmung der neuen Mittelklassen und der Intelligenz", *Gesellschaft Beitraege zur Marxschen Theorie 3* içinde.

GRAMSCI, Antonio, *Aydınlar ve Toplum*, çev. Vedat Günyol-Ferit Edgü-Bertan Onaran, Alan Yayıncılık, İstanbul, Ekim 1985.

GRAMSCI, Antonio, *Hapishane Defterleri*, çev. Adnan Cemgil, Belge Yayınları, 2. basım, İstanbul, Kasım 1986.

GÜVENÇ, Bozkurt, *Türk Kimliği –Kültür Tarihinin Kaynakları–*, TC Kültür Bakanlığı Yayınları, gözden geçirilmiş 2. basım, Ankara 1994.

HADJINICOLAU, Nicos, *Sanat Tarihi ve Sınıf Mücadelesi*, çev. M. Halim Spatar, İstanbul, Aralık 1987.

HİLAV, Selahattin, *Felsefe Yazıları*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1993.

HOBSBAWM, E.J., *1780'den Günümüze Milletler ve Milliyetçilik*, çev. Osman Akınhay, Ayrıntı Yayınevi, İstanbul, Temmuz 1993.

HUNTİNGTON, Samuel P., *Medeniyetler Çatışması*, derleyen Murat Yılmaz, Vadi Yayınları, İstanbul, Eylül 1995.

ILGAZ, Rıfat, *Ocak Katırı Alagöz, 1987*, Çınar Yayınları, 2. basım, İstanbul, Ekim 1991.

İBN BATUTA, *İbn Batuta Seyahatnamesinden Seçmeler*, Milli Eği-tim Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayını, İstanbul 1986.

İBN FAZLAN, *Seyahatnâme*, çev. Prof. Dr. Ramazan Şeşen, Bedir Yayınevi, 2. basım, İstanbul 1995.

İLHAN, Attilâ, *Aydınlar Savaşı*, BDS Yayınları, İstanbul, Eylül 1991.

İLHAN, Attilâ, *Batı'nın "Deli Gömleği"*, Bilgi Yayınevi, 2. basım, Ankara, Haziran 1995.

İLHAN, Attilâ, *Ulusal Kültür Savaşı*, Özgür Yayın Dağıtım, İstanbul, Kasım 1986.

KAPANİ, Münci, *Kamu Hürriyetleri*, 3. basım, Ankara 1970.

KAPLAN, Mehmet ve arkadaşları (hazırlayan), *Atatürk Devri Fikir Hayatı I* ve *II*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1992.

Karşıdan Karşıya Geçerken: Sanat, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, Ağustos 1995.

KOESTLER, Arthur, *Onüçüncü Kabile*, Ada Yayınları, 2. basım, İstanbul 1977.

Komünist Enternasyonal Programı, Aydınlık Yayınları, İstanbul, Mayıs 1977.

LENİN, V.İ., *Doğu'da Ulusal Kurtuluş Savaşları*, Yöntem Yayınları, 3. basım, İstanbul 1976.

LENİN, V.İ., *Proletarya Kültürü*, çev. Nadiye R. Çobanoğlu, Yar Yayınları, İstanbul, Şubat 1976.

LENİN, V.İ., *Ulusların Kaderlerini Tayin Hakkı*, çev. Muzaffer Ardos, Sol Yayınları, 5. basım, Ankara, Nisan 1978.

LEVI-STRAUSS, Claude, *Irk ve Tarih*, Metis Yayınları, İstanbul, Nisan 1985.

LUXEMBURG, Rosa, “Stillstand und Fortschritt im Marxismus”, *Vorwaerts,* 14.3.1903. *Gesammelte Werke,* c.1/2, Dietz Verlag, Berlin 1972, s.363-368.

MAO Zedung, *Kültür Sanat ve Edebiyat Üzerine,* çev. Celâl Üster, Aydınlık Yayınları, İstanbul, Kasım 1978.

MAO Zedung, *Sovyet İktisadının Eleştirisi,* çev. İzzet Altan, Birikim Yayınları, İstanbul, Mart 1980.

MAO Zedung, “Pratik Üzerine” ve “Çelişme Üzerine”, *Seçme Eserler I,* Kaynak Yayınları, İstanbul, Kasım 1989, s.376 vd., 394 vd.

MCDONOUGH, Roisin ve diğerleri, *İdeoloji Üzerine,* derleyen ve çeviren Can Şahan, Kuram Yayınları.

MARX, Karl, *18. Yüzyılda Gizli Diplomasi –Rus Despotizminin Asyatik Kökeni–,* çev. Işık Soner, Kaynak Yayınları, İstanbul, Kasım 1992.

MARX, Karl, *1844 El Yazmaları,* çev. Murat Belge, Payel Yayınları, İstanbul 1969.

MARX, Karl, *Zur Kritik der Politischen Ökonomie,* Dietz Verlag, Berlin 1971.

MARX-ENGELS, *Alman İdeolojisi Feuerbach,* çev. Selahattin Hilav, Sosyal Yayınları, İstanbul 1968.

MARX-ENGELS, *Doğu Sorunu (Türkiye),* çev. Yurdakul Fincancı, Sol Yayınları, Ankara, Mart 1977.

MARX-ENGELS, *Komünist Partisi Manifestosu,* çev. Nur Deriş, Aydınlık Yayınları, İstanbul 1979.

MARX-ENGELS, *Sanat ve Edebiyat Üzerine,* çev. Murat Belge, Birikim Yayınları, 2. basım, İstanbul, Şubat 1971.

MEHMET FUAT, *Çağdaşımız Makyavel,* Adam Yayınları, Mart 1992.

NÂZIM HİKMET, *İvan İvanoviç Var mıydı, Yok muydu,* Kaynak Yayınları, İstanbul, Kasım 1985.

NİZAMÜLMÜLK, *Siyasetname,* çev. N. Bayburtlugil, Dergâh Yayınları, İstanbul 1981.

OKTAY, Ahmet, *Türkiye’de Popüler Kültür,* Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, Haziran 1993.

OKTAY, Ahmet, *Sanat ve Siyaset,* Yön Yayınları.

PERİNÇEK, Doğu, *Bozkurt Efsaneleri ve Gerçek,* Kaynak Yayınları, geliştirilmiş 4. basım, İstanbul, Kasım 1997.

PERİNÇEK, Doğu, *Kemalist Devrim 2-Din ve Allah,* İstanbul, Eylül 1994.

PERİNÇEK, Doğu, *Osmanlı'dan Bugüne Toplum ve Devlet,* Kaynak Yayınları, 1. basım, İstanbul, Temmuz 1986.

PERİNÇEK, Doğu, "Ulusal Sorunun Bugünkü Anlamı", *Teori,* sayı 33, s.3 vd.

PROKESCH-OSTEN, Anton Graf, *Abendland-Morgenland*, Stiasny Verlag, Graz 1956.

SEVER, Erol, *İslamın Kaynakları I,* Kaynak Yayınları, İstanbul, Mart 1995.

SİNANOĞLU, Suat, *Türk Hümanizmi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1980.

SOVYET BİLİMLER AKADEMİSİ, *Geschichte der Philosophie, I, II, III, IV, V*, VEB Deutscher Verlag der Wissenschaften, Berlin 1960, 1960, 1961, 1962, 1963 (Rusçası 1957).

SUCHODOLSKI, Bogdan, *Grundlagen der Marxistischen Erziehungstheorie,* Rotdruck.

ŞEN, Sabahattin (yayına hazırlayan), *Türk Aydını ve Kimlik Sorunu*, Bağlam Yayınları, İstanbul, Temmuz 1995.

ŞENEL, Alâeddin, "Biyoteknoloji: Dinin Sonu mu?", *Bilim ve Ütopya*, sayı 60, Haziran 1999.

TEKİN, Talat, *Orhun Yazıtları*, Simurg Yayınları, İstanbul 1995.

THOMSON, George, *Aiskhylos ve Atina*, çev. Mehmet H. Doğan, Payel Yayınları, İstanbul, Mart 1990.

THOMSON, George, *İlk Filozoflar,* çev. Mehmet H. Doğan, Payel Yayınları, İstanbul, Mayıs 1988.

THOMSON, George, *İnsanın Özü*, çev. Celâl Üster, Payel Yayınları, İstanbul, Nisan 1976.

THOMSON, George, *Tarih Öncesi Ege I, II*, çev. Celâl Üster, Payel Yayınları, İstanbul, Nisan 1983 ve Kasım 1985.

TOYNBEE, Arnold J., *Krieg und Kultur,* çev. Dr. Heinrich Mattuat, Fischer Bücherei, Frankfurt am Main und Hamburg, Mai 1958.

TUGARİNOW, W.P., *Über die Werte des Lebens und der Kultur,* Übersetzung: F. Radkte, VEB Deutscher Verlag der Wissenschaften, Berlin 1962.

TURHAN, Mümtaz, *Garblılaşmanın Neresindeyiz?,* Bâbıâli Yayınevi, 3. basım, İstanbul 1961.

TURHAN, Mümtaz, *Kültür Değişmeleri,* İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 2. basım, İstanbul 1959.

TURNER, Bryan S., *Marks ve Oryantalizmin Sonu,* çev. H. Çağatay Keskinok, Kaynak Yayınları, İstanbul, Kasım 1984.

TÜRK OCAĞI "TÜRK TARİHİ HEYETİ", *Türk Tarihinin Ana Hatları,* Devlet Matbaası, İstanbul 1930.

Türkiye İhtilalci İşçi Köylü Partisi Davası Savunma, Kaynak Yayınları, 4. basım, İstanbul, Mart 1992.

ÜLGENER, Sabri, *Zihniyet Aydınlar ve İzmler,* Mayaş Yayınları, 1983.

YALÇIN, Hasan, "Dostoyevski'nin Üç Tiplemesi", *Saçak,* sayı 5.

YAVUZ, Hilmi, *Kültür Üzerine,* Bağlam Yayınları, İstanbul 1987, s.61 vd.

ZETKIN, Clara, "Die Intellektuellenfrage", *Ausgewaehlte Reden und Schriften* içinde, Bd. 3, Berlin 1960.

Zum Verhaeltniss Von Ökonomie Politik Und Literatur im Klassenkampf, Oberbaumverlag, Berlin

İSİM DİZİNİ

KİTAPLARI

• *Bozkurt Efsaneleri ve Gerçek* (geliştirilmiş 4. basım);
• *Kıvılcımlı'nın Burjuva Ordu ve Devlet Teorisinin Eleştirisi* (Aydınlık Yayınları, 1975);
• *Osmanlı'dan Bugüne Toplum ve Devlet* (3. basım);
• *Kemalist Devrim 1/ Teorik Çerçeve* (6. basım);
• *Kemalist Devrim 2/ Din ve Allah* (5. basım);
• *Kemalist Devrim 3/ Altı Ok* (3. basım);
• *Kemalist Devrim 4/ Kurtuluş Savaşı'nda Kürt Politikası* (2. basım);
• *Lenin Stalin Mao'nun Türkiye Yazıları* (3. basım);
• *Anayasa ve Partiler Rejimi* (3. basım);
• *Çiller Özel Örgütü* (6. basım);
• *28 Şubat ve Ordu;*
• *Bir Devlet Operasyonu;*
• *Avrasya Seçeneği* (genişletilmiş 2. basım);
• *Stalin'den Gorbaçov'a* (3. basım);
• *ÖDP'nin Kimliği* (3. basım);
• *Türk Sorunu;*
• *Abdullah Öcalan ile Görüşme* (5. basım);
• *Aydın ve Kültür* (genişletilmiş 2. basım);
• *Parti ve Sanat* (genişletilmiş 2. basım);
• *Eşcinsellik ve Yabancılaşma;*
• *Memidik Kaptan'a Masallar.*
• Komintern Belgelerinde Türkiye Dizisi:
1. Kurtuluş Savaşı ve Lozan (3. basım);
2. Kemalist Cumhuriyet (3. basım);
3. Kürt Sorunu (2. basım);
4. Türkiye Komünist ve İşçi Hareketi
5. Şefik Hüsnü / *Yazı ve Konuşmalar* (2. basım).
• Atatürk / *Din ve Laiklik Üzerine* (3. basım);
• Mustafa Kemal / *Eskişehir-İzmit Konuşmaları - 1923* (3. basım).• Antonio Carlo, *Sovyetler Birliği'nin Sosyo-Ekonomik Yapısı* (Kaynak Yayınları, İstanbul, 1975);
• Enver Hoca, *Revizyonizm ve Maceracılık Yenilgiye,*

Marksizm-Leninizm Zafere Götürür
(Şule Perinçek ile birlikte, Aydınlık Yayınları, İstanbul, 1975);
• Jacek Kuron-Karol Modzelevski, *Tekelci Bürokratik Sosyalizm*
(Kaynak Yayınları, İstanbul, 1976).
• *Türkiye'de Siyasi Partilerin İç Düzeni ve Yasaklanması Rejimi*
(A.Ü.H.F Yayını, 1968);
• *Faşizm Halkın Mücadelesini Durduramaz*
–Sıkıyönetim Mahkemelerindeki Konuşma ve Dilekçeler–
(Aydınlık Yayınları, İstanbul, 1975);
• *Kıbrıs Meselesi*
(Aydınlık Yayınları, İstanbul, 1976);
• *Sosyal-Emperyalizm ve Revizyonizme Karşı*
1970'te Açılan Mücadele
(Aydınlık Yayınları, İstanbul, 1976);
• *Sahte TKP'nin Revizyonist Programının Eleştirisi*
(Aydınlık Yayınları, İstanbul, Aralık 1976);
• *Doğru Eylem Nedir?*
(Aydınlık Yayınları, iki basım, İstanbul, 1977-1978);
• *Anarşinin Kaynağı ve Devrimci Siyaset*
(Aydınlık Yayınları, iki basım, İstanbul, 1978-1979);
• *Türkiye Devriminin Yolu*
(Aydınlık Yayınları, İstanbul, 1979).